

Ra Lucas

Nuna ra Lucas, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ra Lucas bi ma hanja ngue bi 'yøtra libro ja ua.

¹ Xangu yø ja'i bi ne bi 'yøtra hya, 'nε bi cuarta sɔcua ya yø hya xa nja ua dí 'bɔhmɛ. ² Guehya bi cuarta sɔcua'a te gäma hya bi nxännbate yø mamhya nuya bi nu te gä bi 'yøtra Jesús, asta gue'mø mambá fadi bá xännba ra hya yø ja'i. ³ Nugä xquet'a dadi ja ndummai dí honi ha bi njap'u bá fadi, asta guehra tiempo ja p'uya. Ague ma ndø'amigo Teófilo, nugä dí nnu manho ngue ga øtra hya ga cuarpja ra sɔcua, ga pen'na'i. ⁴ Porque dí nne gui padí xanho ngue majuaní na ra hya bi sän'na'i.

N'na rá anxε Oja bi ma ngue di m'mɔhna ra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya.

⁵ Nu'a ra tiempo mi ndast'abi p'u ja ra häi Judea ra Herodes, mi 'bɔ'a n'na ra mmäcja ngue yø judío ni hu ngue ra Zacarías. Nuna ra Zacarías, yø mmimmɛfih'u yø mmäcja tenna ndu ra mmäcja Abías. Nu'a rá xisu ra Zacarías, ni hu ngue ra Elisabet, guehna n'na rá mbom'meto ra mmäcja Aarón. ⁶ Nuya yonc'ei ya, nu'a ra nho nne Oja ngue da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. Gä bi 'yøt'u yø hya mmamp'u ja rá ley Oja. Hinjongui pøni da 'yɛmbi ngue hinga gue'a øt'e. ⁷ Pe himbi m'mɔhyø basi,

porque mará 'yabasi na ra Elisabet. 'Nε ya gä yø dac'ei.

⁸ Nuna ra mmäcja Zacarías, bi tocabi ngue bi zonna ora di m'met'o p'u ja ra danija ngue da danne Oja. ⁹ Nu'u yø mmäcja, ja yø costumbre ngue jucra suerte ndana gue'a ra mmäcja da yarbua ja ra nija dá uhra bopo. Nu'a ra ora'a, bi tocabi ra suerte ra Zacarías ngue da uhra bopo. ¹⁰ Gátho 'bu'athi yø ja'i ngue mmat'Oja, mente brá ombo ra Zacarías ngue brá uhra bopo. ¹¹ Ra Zacarías bi nu ngue bi zø'a n'na rá anxε Oja, bi m'mäp'u ja rá hyo ra altar ngue n'yεi, ha zø ra bopo. ¹² Emmεi bi nsu 'mø mi nu ra anxε ra Zacarías. Hinguj padj te da 'yøt'e. ¹³ Pε ra anxε bi 'yεmbi:

—Ague Zacarías, 'yo guí su. Porque da 'yøt'a Oja ngue di nja'a te guí äpi. A nuyá, di m'mu'a n'na rá ts'unt'u ni xisu Elisabet. Gdi hutj ngue di Xuua. ¹⁴ Gui johya 'mø bi m'mui, di nja'i mpähä. Xquet'a xangu yø ja'i di johya 'mø bi m'mui. ¹⁵ Porque da nu manho Oja ni ts'unt'u. Nuna ni ts'unt'u hinjam'mø da zi ra vino, 'nε hinte man'na ma cosa da zi ngue di n'iti. Mente yø pa di m'mui, di n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁶ Da 'yøt'e ngue xangu yø judío di 'bärpa yø mmui da 'yεc'ei Oja nuna 'bui ngue ra Hmu. ¹⁷ Nuna ra Xuua di m'met'o p'u di ma ra Hmu. Tengutho ra pøngahya Elías ngue bi ma mahatj ra ts'edi, xquet'a di njarbatho ni ts'unt'u ya, da ma mahatj ra ts'edi. Da japyø ja'i di 'bätyø mmui, da 'yøt'e tengutho mi øtyø mboxita. Nu'u yø mmεjhmahya, da badj ngue da dennbabi yø hya yø hoja'i bá dinna hya. Da japyø ja'i ngue di nsäp'u ja yø mmui ngue da 'yεc'ei Oja.

18 Nūnā rā Zacarías bi 'yørpā ra nt'änni rā anxε, bi 'yεmbi:

—¿Hanja nā rā hyā guí xiqui? Porque nugä ya dá ndø, dā guehmā xisu p'uya, ya rā dac'ei —bi 'yεmbi.

19 Bi 'yεnna anxε p'uya:

—Guecä drā Gabriel. Dí 'bucä p'ua ja rá hmi rá dä Oja. Go xpā mmengä Oja ya ngue gā xi'i nā rā hoga 'da'yo hyā dí xi'i. 20 Pε nūya ngue hinguí εc'ei nā rā hyā dí xi'i ya, guí ngone ya, hinda zā guí nya, asta gue'mø dī m'məhni ts'unt'ua dí xi'i. Nūnā rā hyā dí xi'i, bá εp'ua rā pa dī nja nā.

21 Nu'ua yø ja'i 'bu'athi p'uya, i tø'mi ngue dā pønna Zacarías. Di 'yødyø ja'i ngue ya'atho rā ora bá ombo nnija rā Zacarías. 22 Ya hinguí sä dī nya 'mø mambá pøni. Janangue bi bahyø ja'i ngue ja te bá t'uta mbonnija. Ya yø 'yεtho gā 'yøtra senya p'uya, porque ya hinguí sä dī nya.

23 Nu'mø mi dātra pa ngue øtrā ndanne p'ua ja rā nija rā Zacarías, bi ma rá ngu p'uya. 24 M'mefa p'uya, mi hyā rá basi rá xisu Elisabet. Bi m'marpu ja rá ngu, hin hapu i mā mεnte ncət'a zana. Ya εn'a nbεmp'uya: 25 “Ngūnā bi jacä Oja ya, i nnepe ngue ya hinnī mantho dā denngagui yø ja'i”, i εna.

Bi manná anxε Oja ngue dī m'məhra Jesús.

26 Mi dāt'a n'nato zana ngue hā rá basi rā Elisabet, nūnā Oja hømbi menhna anxε Gabriel, bi map'ua ja n'na rā hnini ni hu ngue Nazaret, ja rā häi Galilea. 27 Bi ma dā nyaui n'na rā hmute xisu ni hu ngue rā Maya. Nūná, ya ja ngue dī nthatui n'na rā n'yohu ni hu ngue rā José. Nūnā rā José, rá mbom'mεto rā dast'abi David. 28 Nu'a rā anxε bi zøp'ua mi 'bəhra hmute, bi 'yεmbi:

—Nná han'na'i ra nzengua ngue gá nthɛui rá mate Oja. I nnu manho'i Oja, 'nɛ man'na di jap'a'i ngue gátho mi'da yø xisu —bi 'yɛmbi.

²⁹ Nu'mø mi nu ra Maya ngue 'bäp'ɥ ra anxɛ, di 'yøtho hanja na ra hya xifi. I ɛna: “¿Tegue manzengua'a xicä na?” ³⁰ Ra anxɛ p'ɥya bi 'yɛmbi:

—Ague Maya, 'yo guí su. Nu'i, gá nthɛui rá mate Oja. ³¹ A nuya gui hya ni basi ya, 'nɛ drá ts'ant'ɥ'a gui øni. Nu'mø bi m'mai, gdi hutɪ ngue ra Jesús. ³² Hinjonda zɛdi tengu na. 'Nɛ di hu ngue rá Ts'ant'ɥ Oja maguesɛ. Nuna Oja ma Hmuɥɥ, da japi ngue di ndast'abi na ni ts'ant'ɥ tengutho mi pɛhrá mboxita David. ³³ Janangue di manda para zantho yø judío, 'nɛ di ndast'abi hinha rá nzɛgui.

³⁴ Ra Maya p'ɥya bi 'yøpɥa ra nt'änni ra anxɛ, bi 'yɛmbi:

—¿Ha di zä di nja'a guí xiqui, conque tobe hin dadi nthati?

³⁵ Bi 'yɛnna anxɛ p'ɥya:

—Ra Espíritu Santo da zøp'ɥ gdi 'bui. Nuna Oja maguesɛ ja rá ts'ɛdi, da zä da 'yøt'e ngue gui hya ni basi. Janangue nuna ra ts'ant'ɥ di m'mai, gä ra nho da 'yo, 'nɛ di nhutɪ ngue rá Ts'ant'ɥ Oja. ³⁶ A nuyá, xquet'a 'nɛ'a ni mɛni Elisabet di m'mɥ'a n'na rá ts'ant'ɥ ya, 'nɛ guí padɪ ngue ya ra dac'ɛi'a ra xisu. 'Nɛ t'ɛmbi ngue ra 'yabasi na ra xisu na. A nuyá, ya n'nato zana ha rá basi naya. ³⁷ Nuna Oja, hɪnte hɛmbi.

³⁸ Bi 'yɛnna Maya p'ɥya:

—Ya dí øcä na ra hya mman'Oja 'mø. Da jacä Oja na ra hya guí xiqui.

Mi manna Maya na ra hya na p'ɥya, bi ma ra anxɛ.

Bì ma ra Maya di zengua ra Elisabet.

³⁹ A nuyá, nuna ra Maya bì ma n'nahmantho p'ua ja n'na ra hnini rá njap'ua ja yø xanthø ja'a ra häi Judea. ⁴⁰ Mì zømp'ua ja rá ngu ra Zacarías, bi yut'ambo ra Maya, bi zengua ra Elisabet. ⁴¹ Nu'mø mì 'yøhra Elisabet ngue di zenguante ra Maya, ra Elisabet bi 'yanná basì o rá mmài. Ra Espíritu Santo bi bennbabi ra hya da xihra Maya. ⁴² Bi ts'edi bi 'yembaya:

—Man'natho bi jap'a'i Oja ngue gätho mì'da yø xisu. 'Nε xquet'a bi unná njapi nì basì. ⁴³ ¿Hague ngu ra njama mmadi ja ngue ga øt'ä, ngue bá εhe bi zenguagui rá mamá ma Hmu? ⁴⁴ Høntho bi zo ma gu ngue gadi zenguagui, nuna ma basì o ma mmài bi 'yani ngue di johya. ⁴⁵ Ra mmenthì gá nthèui ngue gá 'yεc'ei ra hya bi si'i, porque nu'a te mman'Oja, di nja'a —bi 'yenna Elisabet.

⁴⁶ Ra Maya bi 'yena:

—Nugä dí εspabi Oja. ⁴⁷ Di johya ma mmài conná guehna Oja ma yantegä. ⁴⁸ Porque bi 'yørcagui ma su Oja, 'nε hinga njuanigui, nugä drá mεfitho. Nu ra pa di ma p'aya, gätho yø ja'i da 'yεngui ngue ra mmenthì dá nthε'be. ⁴⁹ Porque jase rá ts'edi Oja, ¿hague ngu ganho'a te bi 'yørcagui? Nuna Oja, maguesε na. ⁵⁰ Hangu ra pa di huεcyø ja'i suprá xudi Oja. ⁵¹ I ja ts'edi te bi 'yøt'e. Bi hyεjpa yø hya yø ja'i di 'yεts'i. ⁵² Bi 'yenspua ja yø nhudi yø dast'abi. Bi japi bi hya ra ts'edi yø ja'i hinga njuani. ⁵³ Bi 'yøt'e ngue mbonguitho te da zi yø ja'i mì tumanthuhu. Bi 'yetyø mmεmmeti, hìndì japi te da hyats'i. ⁵⁴ Bì nja rá yemmai conná ngue'ua yø judío mì thanne, hìmbì pumbeni bì mäts'i. ⁵⁵ Bì

nja tengutho rá hya bi sihma mboxitah_u Abraham, ngue para zantho da ma mahuequi'ua yø mbom'meto.

⁵⁶ Nuna rá Maya, nhyushna bá m'map'ua 'bahra Elisabet. Bi ma rá ngu m'mefa p'uya.

Bi mihra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya.

⁵⁷ Mi zønna pa di ønná ts'ant'ua rá Elisabet. ⁵⁸ Bi ma di zengua'ua yø besino, 'nɛhyø mɛni. Bi bahyø ja'i ngue xandøngu rá nho bi 'yørpabi Oja. ⁵⁹ Ya rá hyato ma pa xi mihra ts'ant'ua, bi ma mhmɛpya p'uya, bi njapra circuncisión. Yø ja'i p'uya nnepe di hu rá ts'ant'ua tengutho gui hu rá papá Zacarías.

⁶⁰ Pɛ rá mamá rá ts'ant'ua bi 'yɛna:

—Hin'na. Man'na xanho di hu ngue di Xuua —bi 'yɛna.

⁶¹ Bi t'embuya:

—¿Hanja? Conque hinga n'na ni mɛni ni hu'a ra thuhu guí mmanya.

⁶² Bi t'ørpa rá senya rá papá rá ts'ant'ua p'uya, ngue t'änni te di hu. ⁶³ Bi 'yá'a n'na rá xithe p'uya, bi cuarta thuhu di ho, bi 'yɛna: “Di hu ngue di Xuua”. Gätho yø ja'i p'uya, di 'yøtho. ⁶⁴ 'Bexque'a rá ora'a p'uya, bi zä bi nya rá Zacarías. Janjuani ngue di ja mammadi Oja p'uya. ⁶⁵ Gä di 'yøtho'ua yø besino'a te bi nja. Gätho'a rá xequi mi 'bui ja rá häi Judea, i mmanyø ja'i te bi nja. ⁶⁶ Gätho ya yø ja'i bi badi te bi nja, di n'yomfɛni, 'nɛ di n'yänni n'na ngu n'na, hague nja'a ya. Di n'yɛmbyø ja'i:

—¿Te 'be'a gätho da 'yør'mø bi ndan'yohu na ra ts'ant'ua na? —di n'yɛmbi.

Porque ɛmmɛi di unná njapi Oja.

Ja ua yø hya bi manna Zacarías.

⁶⁷ Nuna ra Zacarías rá papá ra Xuua, bi bennbabi ra Espiritu Santo ra hya da ma. Bi 'yena:

⁶⁸ —Ma ga espabi na ma Hmu Oja. Porque da ese ua 'bahyø judío ngue di pøhø. ⁶⁹ Da pengahua n'na ra Yante ja rá ts'edi. Guehna n'na rá mbom'meto ra David nuna bi 'yøt'e te nne Oja. ⁷⁰ Nu'mø yø pa xa thogui nguna ra hya bi bennbabi yø pøngahya Oja 'mø mi yat'a ra hya bi nepe bi ma. ⁷¹ Bi ma ngue da yanju p'u 'buhma nsuihu. 'Ne da yanju ngue'u to gä nnu man'uju. ⁷² Bi ma ngue di huεc'u ma mboxitahu xa m'mai. 'Ne bi ma ngue nu'a rá maca hya bi xifi, händi pumbeni. ⁷³ Guehna ra hya bi yarpabi Oja na ma mboxitahu Abraham. ⁷⁴ Bi xifi ngue da yanju p'u 'buhma nsuihu, n'namhma ngue ya hinga su ga thannehu Oja. ⁷⁵ 'Ne ga nsuphu, gä ra nho gdä n'yohu mente ra pa ga m'mahmu. ⁷⁶ A nu'i grá zits'ant'u, gdi hu ngue rá pøngahya'i na Oja maguesε ya. Porque gui m'met'o ngue gui xojpa yø mmui yø ja'i hante dá ehra Hmu. ⁷⁷ Nu'i gui japi da bahyø ja'i ngue ya da ma nhyani, 'ne di mpunnbabi yø ts'oqui. ⁷⁸ Nuna Oja di macju, 'ne di huεgahu. Tengu ra hyadi di yor'mø ma pa, asta maya bi nεxrá nyot'i sœcua ja ra häi. ⁷⁹ Nu'u yø ja'i 'bu 'bexui da zä da dinna 'yu. Njarbutho ya, nuya yø ja'i xants'o ga 'yo, ya ja ngue di nthui ra ndate. Da xojpa Oja yø mmui. Da japi da bahyø ja'i ha di nhojpaui Oja —bi 'yenna Zacarías.

⁸⁰ Man'na ni zacrä ts'ant'u, bi nte 'ne man'na ni ba Oja. Pe bá m'mup'u ja ra dapo asta gue'mø mi zonna pa da xihra hya yø judío.

Ya bi mihra Jesús.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, gätho'u yø naciön di manda ra dast'abi Augusto, bi manda ngue da ma nsots'i ra censo. ² Guehna rá mædi ra censo bi ma nsots'i 'mø mi ndast'abi ra Cirenio p'u ja ra häi Siria. ³ Gätho yø ja'i, ja ngue da map'u ja ra hnini xa m'muhyø mboxita, ngue di cuatyø thuhü. ⁴ Janangue nuna ra José bá nexpu ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea, i map'u ja ra hnini Belén ja ra häi Judea mará mmengu ra David. Porque ra José, rá mbom'meto ra David. ⁵ Bi ma ra José di cuatrá thuhü conna Maya rá xisu. Nuna ra José himbi dährá xisu, pe ra Maya ya ha rá basi. ⁶ Mente 'bup'u ja ra hnini Belén, nuna ra Maya bi zonna ora di m'meni. ⁷ Bi m'muhrá mædi ts'ant'u. Bi 'ue ra ulu 'mø mi mi. Bi gärbu ja rá mosa yø fani, porque hin'yu ha di nsäya, hinda hønnbu ja ra ngumfani i sä.

Bi zøhyø anxe p'u 'buhyø mände'yo.

⁸ Mi 'bup'u yø mände'yo p'u jon'a Belén, mædi haxpu ngue fädi Gä ra xui yø de'yo. ⁹ Mi dambeni, ya 'bup'u n'na rá anxe Oja. Rá nyot'i Oja p'uya, bi yot'i gätho p'u 'bui. Pe emmei bi nsu. ¹⁰ Ra anxe p'uya bi 'yembü:

—'Yo gui suhu. Porque nná han'nahu ra hoga 'da'yo hya ya, 'ne hønnbu bi zä di johya yø ja'i 'mø bi 'yøhna ra hya nná hagä ya. ¹¹ A nuyá, ya bi mihni Yantehu p'u ja ra hnini mi 'buhra David. Guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi naya. ¹² Ga xi'i te jap'u ha gui timhmu. I nt'ε ra ulu na ra ts'ant'u, op'u ja rá mosa yø fani.

13 Mente ya rə anxe p'uya, bi nequi mi'da yø anxe bí 'yε mahets'i. Gä εspabi Oja yø anxe, i εna:

14 —Maguesε nā Oja bí 'bη mahets'i. 'Nεcua ja rə ximhäi, dā hyurpa yø mm̄ai yø ja'i dā nurpa rá mate.

15 Høntho bi manyø anxe nā rə hya nā p'uya, bi mengui, i ma mahets'i. Yø mände'yo p'uya, di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Ma ga mmähä Belén. Ga ma nuh'a rə hya bi ørcāhη Oja ngue bi nja ya.

16 N'nahmantho bi ma yø mände'yo p'uya. Bi dīmp'η mi 'bahra Maya 'nehra José. Nu'a rá ts'unt'η, op'η ja rá mosa yø fanī. 17 Mi nup'η ha 'bηi, bi xifi ngue ya xi manna anxe ngue xi mihra 'uene. 18 Nu'η yø ja'i bi 'yøhya yø hya bi manyø mände'yo, di 'yøtho hanja nā rə hya sifi. 19 Pε rə Maya hīnha gui pumbεni nā rə hya bi sifi, hont'a mbεn'a. 20 Nu'η yø mände'yo bi mengbη xpi 'yεhε, pε εspabi Oja, 'nε di ja mammadi ngue'a te rə hya xi 'yøde, 'nε'a te gā xi nu. Gä bi nja tengutho xi sifi.

Bi ts'ixpη ja rə nija rə Jesús ngue dā ma madäpi Oja.

21 Ja rá hyato mā pa xi m'mähra ts'unt'η p'uya, bi ma mhmεpya, bi njapra circuncisión. 'Nε i hutī ngue rə Jesús, tengutho rə thuhū bi manna anxe nunā bi nyāui rə Maya hante dā hya rá basi.

22 Nup'η ja rə ley bi 'yotra Moisés, i nt'ot'i p'η njammī pa xā m'mähra basi 'mø dā zā dā ma nija. Janangue nu'mø mi dātra pa, bi ts'ixra 'uene p'η ja rə hnini Jerusalén ngue dā ma mā däpi Oja.

23 Ngūnā bi 'yøt'e porque nup'η ja rá ley Oja, i nt'ot'i p'η rə hya ngue εna: “Nu'a rá mēdi basi rə ja'i di

m'məi ngue drá ts'ənt'ə, də ma mə dəpi Oja", i ɛnə.
 24 Bɪ ma p'əya ngue bá øtrə 'bøt'e tengutho nt'ot'i
 p'ə ja rə ley, ngue də hyo yoho yø ts'int's'ə ngue rə
 tórtola, ogue yoho yø paloma.

25 Nu'a rə tiempo'a p'əya, mi 'bəp'ə Jerusalén
 n'na rə n'yohə ni hu ngue rə Simeón. Guehnə n'na
 rə hoga n'yohə mi thanne Oja, 'nɛ mi tø'mi ngue də
 ma nhyani yø judío. Rə Espíritu Santo di bɛnnbi
 te də 'yø'nə rə Simeón. 26 Ya xi 'yuti ngue hante
 də du, 'be də nu rə Cristo nu'a ja ngue də pɛn'Oja
 ngue di ndast'abi. 27 Nunə rə Simeón bi bɛnnbabi
 rə Espíritu Santo ngue bi map'ə ja rə nija. A nunə
 rá papá 'nɛhrá mamá nə rə t'əts'ənt'ə Jesús, ya bi
 zøp'ə ja rə nija, nnepe ngue də ma mə dəpi Oja
 nə rə Jesús, tengutho mməmp'ə ja rə ley. 28 Nunə
 rə Simeón bi hyannə ts'ənt'ə ngue bi dets'i. Bi ja
 məmɔdi Oja p'əya, bi 'yɛnə:

29 —Mə Oja'i, bi hyu mə mməigə ya. Porque ya bi
 nja'a te gá yarqui ngue di nja hante gə tu. 30 Ya dá
 nugə nə ja ngue di nyante ya. 31 Guehnə guá sänni
 ngue də badi gətho yø ja'i nə. 32 Nunə ya guehnə
 də xojpə yø mməi yø ja'i hɪngyø judío nə. Connə
 guehnə də ma maya yø judío.

33 Nunə rə hya bi xihra zi'uene rə Simeón, rə José
 'nɛhrá mamá rə Jesús di 'yøtho hanja'a rə hya øde.
 34 Nunə rə Simeón, bi 'yəp'a Oja ngue di japi. Bi
 t'ɛmbrə Maya rá mamá rə Jesús:

—Nunə rə zi'uene 'bəcua, bá ts'ənnbabi nə ngue
 nu'mø bi ndan'yohə, xangu yø judío hɪndə nu
 manho, guehya di m'məhya. Pɛ nu to də nu
 manho, guehnə rə ja'i di nyani. 35 Guehnə di fadi
 te mbəmp'ə ja yø mməi n'na ngu n'na yø ja'i nə. Dí

xi'i te ja ngue dī nja, ngue rá dumm̄ai gui thogui, tengutho 'mò dā thohra juai p'ua ja nī mm̄ai.

³⁶ Nup'ua ja rá nija p'uya, mī 'bup'ua n'na rá xisu ngue dī bennbabi Oja rá hya xihyø ja'i. Nī hu ngue rá Ana ná rá xisu, rá t'ixu'a ndu rá Fanuel, rá mbom'meto rá Aser. Rá ngüetho 'mò mī nthati, pε hōnda nyoto jeya bī m'mm̄hm̄i rá ndø. Pε ya rá bōdac'ei ya. ³⁷ A nuyá, ya goho 'däte magoho njeya rá 'danxu ya. Hīnha nī bōmp'ua ja rá nija. I thanne Oja rá pa rá xui, mmat'Oja hīn'yua p'ua rá nzegui 'nε etrá mm̄ai. ³⁸ Mī yutra Ana p'ua 'buhra zi'uene Jesús, bī mat'Oja, di ja mamm̄adi Oja. M'mefa p'uya, bi xihyø ja'i 'bup'ua ja rá nija, ngue nu'a rá 'uene 'bup'ua, gue'a rá Yante mī tø'myø judío p'ua Jerusalén.

Rá José 'nēhra Maya bī mengui, i ma Nazaret.

³⁹ Mī juadi bi 'yøt'e te gā nt'ot'i p'ua ja rá ley Oja, bī mengbua, i map'ua ja rá hnini Nazaret ja rá hāi Galilea. ⁴⁰ Nu'a rá zits'ant'ua, man'na nī zaqui, i te, 'nε man'na nī dīnna hya, porque Oja εmm̄ei bi japi.

Bī map'ua ja rá nija ná rá ts'ant'ua Jesús.

⁴¹ Nuna rá José 'nēhra Maya, njeya njeya pa Jerusalén, bī nnu rá ngo ngue rá pascua. ⁴² Ya há n'nema yo njeya rá Jesús, xquet'a 'nēhna 'da i ma dra ts'ännigo p'ua Jerusalén. ⁴³ Mī guahra ngo, bī mengui, i ma yø ngu. Pε rá Jesús bá cop'ua Jerusalén, hīngui páhra papá 'nēhra mamá ngue bá cohi. ⁴⁴ T'εmbi ngue nī n'yohua yø ja'i p'ua ja rá 'yu ná rá Jesús. Bī n'yo n'na pa, ja bī mudi bi hyomp'uya, änyø mēni 'nēhyø mpadih̄ua. ⁴⁵ Pε hīmbi dīni. Hōmbi mengbua, i ma Jerusalén ngue bá honi.

⁴⁶ Rá hyu pa p'uya, bi dīmp'ua ja rá nija ná rá Jesús, 'dap'ua humhm̄ua yø xännbate ngue rá ley. Nuna rá

Jesús øts'e te mman'ɥ yaui, 'nɛ ørpa rá nt'änni. ⁴⁷ Pɛ xquet'a t'ørpabi rá nt'änni p'ɥya. Pɛ nu'ɥ to gä øde te gä ndadi, di 'yøtho hanja rá n'yomfɛni bá dini ngue'a te gä ndadi. ⁴⁸ Nuna rá José 'nɛhra Maya di 'yøtho 'mø mi nu ngue hup'ɥ rá Jesús. Rá mamá rá Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague mā basi'i, ¿hanja ngue ngu'a guí ørca'be? Ni papá co 'nɛqui hĩndi padi te gä ør'be ngue dí hon'a'be —bi 'yɛmbi.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua hĩnguĩ pahmi ha dí 'bɛi ngue gui hongüi? ¿Ua hĩnguĩ pahmi ngue jatho gä m'mucua ha ja rá xadi ngue rá hya mā Papá?

⁵⁰ Pɛ nuya yaui, hĩmbi dinyø mmɛi ya yø hya bi xifi. ⁵¹ Bi mengbɥya, i ma Nazaret, 'da i mähä rá Jesús. Pɛ ɛc'ɛi te xifi. Nuna rá mamá rá Jesús, nu'a rá hya bi xifi hønt'a mbɛn'a. ⁵² Mɛnte 'danyø pa p'ɥya, bi ndan'yohɥ rá Jesús, man'na ni dinna hya. 'Nɛ nnu manho Oja'a te gä 'yo, da guehyø ja'i xquet'a nnu manho.

3

Rá Xuua bi 'yøtra nxixya, bi xihra hya'ɥ to gä bi mpeti p'ɥ ja rá dapo.

¹ Ya n'nɛ'ma cat'a nɛya mi 'yop'ɥ rá ndast'abi n'na rá n'yohɥ ni hu ngue rá Tiberio. Nuna rá Poncio Pilato mará dast'abi p'ɥ ja rá häi Judea na. A nuna rá Herodes mará dast'abi p'ɥ ja rá häi Galilea na. Nuna rá Lipe rá n'yohɥ rá Herodes mará dast'abi p'ɥ ja rá häi Iturea na, 'nɛp'ɥ ja rá häi Traconite madi manda. Nuna rá Lisantias mará dast'abi p'ɥ ja rá häi Abilinia na. ² Nuna rá Anás

'nēhna rā Caifás, guehya yø 'bet'o mmäcja ya. Oja bi zoprā mm̄i nā rā Xuua rá ts'unt'ü rā Zacarías mambí 'bup'ü ja rā dapo. ³ Nuna rā Xuua, bi n'yo gätho'ü yø xequi jap'ü ja rā dathe Jordán. Bi xihyø ja'i ngue dā hyep'ü rā nts'o gā 'yo, n'namhma ngue di mpunnba yø ts'oqui, di xixyabi p'üya. ⁴ Bi 'yøtra Xuua tengutho rā hyā mmamp'ü ja rā libro bi 'yotra pøngahya Isaiás, ngue enā: “Dā t'øde te dā man'a n'na nc'ei dā manna hyā p'ü ja rā dapo ngue dā 'yēnā: Dami juannbahü rá 'yü rā Hmü. Dami cāhmü rā 'yü dā gohi xanho. ⁵ Dā ma majuanni gätho yø nenhäi. Dā ma manihibi gätho yø nyuni 'nēhyø nguani. Dā ma majuanni'ü yø 'yü xampäni. Nü'ü yø 'yü xants'oni, dā ma majuanni. ⁶ Gā dā nü yø ja'i'a rā Yante dā pēn'Oja”, bi 'yēnā.

⁷ Nü'ü yø ja'i bi zøp'ü mi 'buhra Xuua ngue di xixyabi. Rā Xuua bi 'yēmbi:

—Guí øthü tengutho øtyø c'ēyā ngue 'da'mø bá ep'ü rā sibi. Xiya, ¿hague gn̄i pahmü ngue bá ep'ü rā ndate castigo di nja? ⁸ Dami 'yøthü rā nho, n'namhma di nēqui ngue ya gā hychmü p'ü rā nts'o. 'Yo sä guí enā ngue ya h̄inte gui jahü ngue yø mbom'meto'ahü rā Abraham. Porque dí xi'ahü ngue nüua ja yø do ja ua, dā zā dā 'yøt'Oja ngue dā bøcua yø mbom'meto rā Abraham. ⁹ Guí øthü tengutho yø za h̄ingūi zūdi, gui njathü p'üya. Pē ya ja rā acha dā 'yēxyø za. Gätho yø za h̄ingūi nne di nzūdi, dā t'ets'i ngue dā ma nt'ūdi.

¹⁰ Yø ja'i p'üya, bi 'yänna Xuua, bi 'yēmbi:

—¿Teni 'bē'a ja ngue gā øt'ähe p'üya?

¹¹ Bi 'yēnna Xuua p'üya:

—Nu'a ca yoho yø pahni, ja ngue di unna n'na mpahni'a to hin'yua rá pahni. Nu'a ja te da zi, ja ngue da xepi to hin'yua da zi.

¹² Xquet'a bi zø i'da yø nguthäi p'uya, ngue nne da ma maxixyabi. Bi 'yørpa rá nt'änni rá Xuua p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, ¿te 'bɛ'a ja ngue ga øt'ähe?

¹³ Rá Xuua bi 'yɛmbi:

—'Yo di tho'a guí jahmu ngue'a te di marca rá ley.

¹⁴ Xquet'a 'nɛ 'da yø soldado bi 'yørpa rá nt'änni, bi 'yɛmbi:

—Xigähe, ¿teni 'bɛ'a ja ngue ga øt'ähe?

Mi dahra Xuua, bi 'yɛmbi:

—'Yo to gadi pihmu. 'Nɛ 'yo te guí hannbah yø ja'i. 'Yo sä gadi yaphu n'na rá ja'i ngue hinte øt'e. Ya da hønt'a te ni nzäbi guí taha gui hyamhmu.

¹⁵ Pɛ yø ja'i, hingui nnu rá pa da badi te'o na rá Xuua. Xnyø ja'i ngue nuna rá Xuua, xamhmatho guehna rá Cristo bá pen'Oja ngue di ndast'abi na.

¹⁶ Pɛ rá Xuua bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nugä majuaní dadi xixya'ahu conná dehe. Pɛ bá ɛp'ua man'na da 'yøtra nxixya conná sibi 'mø bi ha'ahu rá ts'edi rá Espíritu Santo. A nuna, man'na tate na ngue nugä. ¿Hapu gue ga sacä tengu na? ¹⁷ Guehna da huanhyø ja'i na, tengutho 'mø mahoqui rá trigo, n'nani ni ma yø xi. Rá trigo p'uya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'uya, da t'up'ua ja rá sibi hinjam'mø da huɛt'i.

¹⁸ Xangu mi'da yø hya bi manna Xuua ngue honi ha gui opan'yü yø ja'i di øtra hoga 'da'yo hya. ¹⁹ Bi hejpabi rá Xuua'a te xi 'yøtra dast'abi Herodes, porque nuna rá 'bɛpo Herodías rá xisu'a rá n'yohu

Lipe, ya xi 'yøt'e ngue rā xisu. Xquet'a xangu mī'da yø hya xants'o xi 'yøt'e, pε gā bi hejpi. ²⁰ Pε maḥømbi 'yør'mān'na rā nts'o rā Herodes, ngue bi got'a fādi rā Xuua.

Bì nxixya rā Jesús.

²¹ Nu'mø tobe him manì jotra Xuua, bi xixyabi gātho yø ja'i. Xquet'a bi xixyabi rā Jesús. Mente mmat'Oja p'uya, bi xohra c'amahets'i. ²² Nu'a rā Espíritu Santo, entho n'na rā paloma p'ua i hnu, ngue bi zøp'ua ja rá ya rā Jesús. 'Nε bi t'ø'a n'na rā hya bá nya mahets'i, bi 'yεna:

—Gue'e mā Ts'unt'ua, dadì mā'i. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä conná ngue'e.

Ja ua rā lista ngue yø thuhü yø mboxita rā Jesús.

²³ Nu'mø mī du'mi bi xānbbabi rā hya yø ja'i rā Jesús, ya mī hā 'dāte mā'det'a njeya. I t'εmbi ngue rá ts'unt'ua rā José. Pε nu'a εrá xita rā Jesús, gue'a rā Elí. ²⁴ Nuya mī'da yø mboxita rā Jesús guehna: rā Matat, rā Leví, rā Melqui, rā Jana, rā José, ²⁵ rā Matatías, rā Amós, rā Nahum, rā Esli, rā Nagai, ²⁶ rā Maat, rā Matatías, rā Semei, rā José, rā Judá, ²⁷ rā Joana, rā Resa, rā Zorobabel, rā Salatiel, rā Neri, ²⁸ rā Melqui, rā Adi, rā Cosam, rā Elmodam, rā Er, ²⁹ rā Josué, rā Eliezer, rā Jorim, rā Matat, ³⁰ rā Leví, rā Simeón, rā Judá, rā José, rā Jonán, rā Eliaquim, ³¹ rā Melea, rā Mainán, rā Matata, rā Natán, ³² rā David, rā Isai, rā Obed, rā Booz, rā Salmón, rā Naasón, ³³ rā Aminadab, rā Aram, rā Esrom, rā Fares, rā Judá, ³⁴ rā Jacob, rā Isaac, rā Abraham, rā Taré, rā Nacor, ³⁵ rā Serug, rā Ragau, rā Peleg, rā Heber, rā Sala, ³⁶ rā Cainán, rā Arfaxad,

ra Sem, ra Noé, ra Lamec, ³⁷ ra Matusalén, ra Enoc, ra Jared, ra Mahalaleel, ra Cainán, ³⁸ ra Enós, ra Set, ra Adán. Pε ra Adán, Oja bi hoqui.

4

Ra zithu bi hyonnbi ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹ Nunā ra Jesús ya n'youi ra Espiritu Santo, mambá εp'ε ja ra dathe Jordán. Ra Espiritu Santo bi zixpε bí ja ra dapo. ² Ja bá m'map'ε nyote ma pa. Pε nu'ε yø hya di manda Oja, εmmεi bi hyonna zithu ha di mεstho ra hya ra Jesús. Nu'ε yø pa'ε, hĩmbi zi ra hmε ra Jesús. M'mεfa p'εya, bi zä ngue mathoguitho tu manthuhu. ³ Ra zithu p'εya bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'ant'ε'i Oja, dami 'yøt'e ngue nunā ra do 'bengua, da gohi di nthuhmε —bi 'yεmbi.

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra zithu:

—Nup'ε ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ε ra hya ngue εna: “Nu ra ja'i hinda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi ra hmε ra ja'i, pε ya hinda zä di m'mεi”.

⁵ Ra zithu p'εya bi zixpε bí ja n'na ra danyuni. Nu'a ra ora'a p'εya, bi japra Jesús ngue bi hyandi gätho yø nación i ja rá ngani nximhäi. ⁶ Ra zithu bi 'yεmbra Jesús:

—Nugä dí εxa'i ngue gui ndast'abi, gui manda gätho yø nación. Nu te gä pets'i, gä ni mmeti. Porque go bi ndäcä yε. Nu te'o ga nne ga unni, ga unni. ⁷ Nu'mø gui ndantyøhmu ngue gui thannegui ya, nu te gä ja nεya, gä ni mmeti —bi 'yεmbi.

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami 'uegue grá zithu. Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro ngue hont'a ra Hmu Oja ja ngue da ma nthanne, hijnom man'na.

⁹ M'mefa p'uya, nup'ua ja ra hnini Jerusalén, ja i zixpua ra zithu na ra Jesús. Bi ntøp'ua ja rá 'bet'e ra njja. Bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'unt'ua'i Oja ya, dami nsäcua ya. ¹⁰ Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro ra hya ngue εna: “Nuna Oja da penhyø anxe ngue da mä'i. ¹¹ Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue hīndi un'na ni gua yø do” —bi 'yεmbi.

¹² Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'ua ja ra Maça Libro ngue nuna Oja, hijnonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuanī te mma ogue hīn'na.

¹³ Ra zithu, ya himbi dīnna forma ha xti japi ngue xta 'yøtra ts'oqui ra Jesús. Bi zop'ua njammī pa p'uya, bi ma.

Bi du'mi bi manna hya p'ua Galilea ra Jesús.

¹⁴ Bi mengra Jesús, i ma Galilea. Pe n'youi rá ts'edi ra Espiritu Santo. Yø ja'i p'uya, ndap'ua bi zä di c'a ra Jesús. ¹⁵ Da zømp'ua da zønna Jesús, pap'ua ja yø njja yø judío ngue xännbabi ra hya yø ja'i. Gä nnu manho yø ja'i ra hya mmanna Jesús.

Ra Jesús ya 'bup'ua ja ra hnini Nazaret.

¹⁶ Bi map'ua ja ra hnini Nazaret bá nte ra Jesús. Mi zøhra pa ngue ra ts'äya, bi map'ua ja ra njja, Gä ngu'a xi 'yørbua ja yø hnini xi thogui ngue pap'ua ja yø njja. Bi m'mähra Jesús ngue da manna letra nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro. ¹⁷ Bi t'unna libro bi 'yøtra pøngahya Isaías. Mi xospaya, bi nthēui p'ua nt'ot'i na ra hya ja ua ngue εna: ¹⁸ “Dī n'yogä'be

ra Espiritu Santo. Porque bá t'exquī ngue ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø hyoya. Bá 'benngui ngue ga hojpa yø mm̄ai yø ja'i 'b̄a ndum̄ai. Nu'ʘ yø ja'i xa mb̄ent'ui ra ts'oqui, ga xifi ngue ya da ma nhyan̄i. Ga xojpa yø n'yomf̄eni yø ja'i ngue da ba Oja. Ga japi ngue ya hinn̄i mantho da zä ra n'ʘ yø ja'i di ʘnyø hmu. ¹⁹ Ga xicä yø ja'i ngue ya bi zønna pa da yan'Oja”.

²⁰ Mi juadi bi manna letra nt'ot'i p'ʘ ja ra s̄ucua ra Jesús, bi dä ra s̄ucua p'ʘya, bi un'na ra mäxte p'ʘ ja ra n̄ija. Bi mi p'ʘya. Nu'ʘ yø ja'i 'b̄ap'ʘ ja ra n̄ija p'ʘya, gä di zadi h̄eti ra Jesús. ²¹ Mah̄ombi m̄adi bi nya ra Jesús, bi 'ȳembyø ja'i:

—Nu ra ora ja p'ʘya, ya bi nja'a te nt'ot'i p'ʘ ja ra Maça Libro, ngue n̄i h̄mi n̄i dä guí nnuj̄a ngue dí 'b̄acä ua ya.

²² Bi nu manho gätho yø ja'i ra Jesús. Nuna ra hoga hya xihyø ja'i, gä di 'yødyø ja'i na ra hya øde. Di n'yänse yø ja'i, di n'ȳembi:

—¿Ua h̄inga guehna rá ts'unt'ʘ ra José na?

²³ Mi dahra Jesús, bi 'ȳena:

—Rá nzequi guehna ra hya ja ua guí nne gui xicj̄a, ngue ̄ena: “Ague grá 'yøthe, 'be dam̄i n'yøthe se”. Guí nne gui 'ȳenj̄a: “Nu'a dí øcähe guá ørb̄a Capernaum, nuua ja n̄i hn̄ini ya, xquet'a da ngu'a guí 'yøt'ua ya”, guí nne gui 'ȳenj̄a.

²⁴ Bi sigue bi nya ra Jesús, bi 'ȳena:

—Majuani dí xi'ah̄a, ngue h̄inga n'na ra pøngahya di pøni ngue da hnu mansu p'ʘ ja rá hn̄ini. ²⁵ Njarb̄utho na ra hya dí xi'ah̄a ya, tengutho ra pa bá m'm̄ahra pøngahya Elías, bi nja ra ndate thuh̄u p'ʘ ja ra häi mi 'b̄ai, ngue

himbī n'ye nhyū jeyā mādē. Xāngū yø 'danxū
ngue yø judío mī 'bū 'mø ya. ²⁶ Pē hīngā n'na'ū yø
'danxū ngue yø judío xta mmēnbabī Ojā rā Elías
ngue xtabā mmāts'i. Sinoque bi 'bēnhni ngue bá
fāxā n'na rā 'danxū mī 'būp'ū ja rā hnīnī Sarepta,
querpətho rā hnīnī Sidón. ²⁷ Nū'a rā tiempo bi
m'mūhrā pøngahyā Eliseo, xāngū yø judío mī
hēmbra n'ū ngue mī 'ya yø do'yo. Pē hīnjombī
'yøthe ya yø judío mī ū. A nūnā rā Naamán ngue rā
mmēngu p'ū ja rā hāi Siria, go bī ma bá øthe nā.

²⁸ Gā bī mbøcūe yø ja'i mī 'būp'ū ja rā nīja 'mø
mī 'yøhya yø hyā bī manā Jesús. ²⁹ Bī nangyø ja'i
p'ūya, bi bēntrā Jesús ngue bi gūjpū ja rā hnīnī. Bi
zixpū bī ja rā nyanguanī ngue dā hørbū ja rā t'øhø.
³⁰ Pē bi guasyø ja'i rā Jesús, bi thop'ū mādē, bī ma.

*Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohū mī n'youi rā
ts'onthī.*

³¹ Nūnā rā Jesús, i map'ū ja rā hnīnī Capernaum
ngue rā hāi Galilea. Nū'mø rā pa ngue rā ts'āya,
nhyāto, nhyāto pap'ū ja rā nīja ngue xānnbā rā hyā
yø ja'i. ³² Di 'yødyø ja'i'a rā hyā xānnbabī, porque
nū'mø xānnbāte rā Jesús, ēnā nts'ut'abitho ngue ya
manzaqui 'mø nzohyø ja'i.

³³ Nūp'ū ja rā nīja p'ūya, mī 'būp'ū n'na rā n'yohū
n'youi rā ts'onthī. Nts'ēdi i zohrā Jesús, bi 'yēmbī:

³⁴ —Ague Jesús grā mmēngu Nazaret, damī
hyēgahe p'ū. ¿Hanja ngue gādī nthīnt'ua dí 'būcāhe?
¿Ua gnī 'yēhē gui juacje? Nūgā dí padī te'o'i, gue'e
rā maça Ts'unt'ū'i Ojā.

³⁵ Pē rā Jesús bi 'yēmbra ts'onthī:

—Xanhēn'i grā ts'onthī. Damī hyēp'ū rā n'yohū
guī n'youi.

Ra ts'onthi p'uya, yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi 'y'en'ähäi ra n'yohu. Pe hinha bi zet'i. Bi ma ra ts'onthi p'uya. ³⁶ Gä di 'yødyø ja'i bi nu te bi nja. Di n'yembj n'na ngu n'na:

—Hinjongui padī tema hya'a ya. Di nequi ngue ja rá ts'edi na ra n'yohu, porque asta 'nēhyø ts'onthi εc'εi 'mø xifi ngue da hyep'u ra ja'i n'youi.

³⁷ Ndap'u bi zä di c'a yø ja'i te øtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu nuna i Bedu.

³⁸ I map'u ja rá ngu ra Simu 'mø mambá pøn'a nija ra Jesús. Mi hembra pa na rá to ra Simu p'uya. Bi t'äpra mate ra Jesús ngue bi 'yøthe na ra xisu mađi hyenni. ³⁹ Nuna ra Jesús bi ndojpu 'benna dārquēhi. Bi hejpa ra pa, pe 'bexpi bønna pa. Bi nangra xisu ngue bi hojpi te da zi yø ja'i.

Bi 'yøthe xangu yø dārquēhi ra Jesús.

⁴⁰ Mi dāhra nde p'uya, gātho yø ja'i si yø dārquēhi ngue hembj 'dama 'dan'yo man'u, bi zispabi ra Jesús ngue da 'yøthe. Bi japyø dārquēhi yø 'ye ra Jesús ngue bi 'yøthe. ⁴¹ 'Bup'u xangu yø dārquēhi ngue n'youi yø ts'onthi, pe ra Jesús bi japyø ts'onthi ngue hep'u yø ja'i n'youi. Asta mahyø ts'onthi, i εna:

—Nu'i, gue'e rá Ts'unt'u'i Oja.

Pe ra Jesús di hejpa yø ts'onthi, hīndi japi di nya. Porque nnepyø ts'onthi da fađi ngue gue'a ra Cristo.

Bi yonna hya p'u ja ra häi Galilea ra Jesús.

⁴² Mi necahäi p'uya, bi bōmp'u ja ra hnini ra Jesús, bi ma dapo. Pe εmmēi honyø ja'i hap'u 'bui. Mi zōnyø ja'i p'u bí 'bui, i sammī, hinguī nnepe xta nzop'u. ⁴³ Pe ra Jesús bi 'yēmbjø ja'i:

—Jatho ngue gā mma māngä rā hoga 'da'yo hya mi'da yø hnini. Porque guehna bi 'benngä na ngue gā xihyø ja'i ha di njap'ua da zo rá 'yε Oja.

⁴⁴ Janangue gā bá n'yop'ua ja rā häi Galilea rā Jesús ngue bi mānna hya p'ua ja yø nija.

5

Bi 'yøtra Jesús ngue bi de xangu yø hua yø mahua.

¹ Nup'ua ja rā nenzabi ni hu ngue Genesaret, ja 'bäp'ua n'na pa rā Jesús. Bi zøhø xangu yø ja'i p'uya, asta di ntøt'e ngue nne da 'yørpabi rá hya Oja. ² Bi nu yoho yø barco p'ua ja rā nenzabi rā Jesús, ngue hinjongui o. Ya xi bønyø mahua ngue petyø xit'a. ³ Bi yarbu ja rá barco rā Bēdu rā Jesús. Bi xi p'uya ngue da zoquits'ua rā nnengui, di map'ua xanhε rā dehe. Bi mip'ua ja rā barco rā Jesús ngue ja bá nya p'ua, ngue bi xänbā rā hya yø ja'i. ⁴ Mi juadi bi man'a rā hya nne da māmp'uya, bi 'yεmbrā Bēdu:

—Dami 'yonna barco, di manxanhε rā dehe. Ja gui 'yent'ui na rā xit'a ngue gui paui yø hua.

⁵ Bi 'yεnna Bēdu p'uya:

—Ague grá xännbate, ya xtá mmpεhme gā rā xui, pε hin teni hua xtá thehe. Pε ngue gui εngui gā ent'ä rā xit'a, ma gā ent'ä rā xit'a ya.

⁶ Mi 'yentra xit'a p'uya, xandøngu yø hua bá the, asta ya nne xtā xetra xit'a. ⁷ Bi 'yørpabi rā senya'ua yø n'yohua bí o man'na rā barco ngue bá εhε, da mäts'i. Bá ε'ua p'uya, pε bi yuts'i gā yoho yø barco'ua yø hua, asta ya nne da thunt'a mbonthe yø barco ngue'a ganhyu. ⁸ Mi nu rā Bēdu'a te bi nja, bi ndantyoħmu p'ua 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, dami 'uecua dí 'bucä, porque ja ma ts'oqui.

⁹ Nguna bi manna Bedu, porque bi nsu. Xquet'a 'nɛ'ɥ yø n'yohɥ bi nsu 'mø mi nu ngue xandøngu yø hua bi de. ¹⁰ Xquet'a bi nsu ra Jacobo 'nɛhra Xuua, yø ts'unt'ɥ ra Zebedeo, gä mi n'youi ra Bedu. Pe ra Jesús bi 'yembra Bedu:

—'Yo guí su ague Bedu. Nuya hinni mantho gui thehyø hua ya, yø ja'i gui theya ngue gui 'bärpa yø mmäi —bi 'yembi.

¹¹ Bi sønna nenthe'ɥ yø barco p'ɥya, bi zop'ɥ yø barco ngue bi denna Jesús.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohɥ mi 'ya rá do'yo.

¹² Ya mi 'bɥp'ɥ ja n'na ra hñini ra Jesús. Bi zøn'a n'na ra n'yohɥ p'ɥ ha 'bäi, ngue mi hembra ts'o'ya. Mi nu ra Jesús, asta bi m'memfo häi ngue äpra mate, bi 'yembi:

—Ague grá hmu, nu'mø guí nne gui 'yørca ra mate gui 'yøtheguits'ɥ, nugä dí pađi ngue da zägui —bi 'yembi.

¹³ Bi dosra därkehi conná 'ye ra Jesús, bi 'yembaya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yembi.

Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därkehi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ra n'ɥ mi hembä. ¹⁴ Nuna ra Jesús, bi 'bepi ngue hñjonda xifi te bi japi, bi 'yembi:

—Høntho ni ma ya, sømp'ɥ 'bähra mmäcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Dami 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hembä. Janangue da bađi gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

15 Pε nu'a ga 'yo rā hya te øtra Jesús, man'na, man'na ni fadi. Xandøngu yø ja'i di mpeti p'ua ha ni ma ngue øxra hya i mma. I nne yø ja'i da 'yøthebi hapu xan'ua. 16 Pε mi pa dapo rā Jesús ngue ja bi mmat'Oja p'ua.

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

17 Nup'ua mi xännbate n'na pa rā Jesús, hup'ua 'da yø fariseo, hup'ua 'da yø xännbate ngue rā ley. Xpi 'yεp'ua ja yø hnini ja'a rā häi Galilea, 'nεp'ua ja yø hnini ja'a rā häi Judea, 'nεp'ua Jerusalén xpi 'yε i'da. Pε n'youi rá ts'edi Oja na rā Jesús ngue sä øthe yø dārquēhi. 18 Bi zø i'da yø ja'i bá du n'na rā dārquēhi ngue tudyø gua, bá oxrá fidi. Bi ne yø ja'i ngue xti thocra dārquēhi p'ua brá 'bähra Jesús. 19 Pε himbi zä ha xti yut'i, porque hinga nzäni yø ja'i. Bi tets'a yannigu p'uya, bi xots'a n'na xequi rā 'bet'e. Ja i cambu rā dārquēhi ni oxrá fidi. Bi zørbu 'buhyo ja'i brá 'bähra Jesús. 20 Mi nu te øtyø ja'i na rā Jesús, i padi ngue εc'ei yø ja'i ngue da zä da 'yøthe rā dārquēhi. Bi 'yεmbra dārquēhi p'uya:

—Ague n'yø, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yεmbi.

21 Yø xännbate ngue rā ley p'uya, 'nεhyø fariseo, bi 'yεmp'ua ja yø n'yomfēni: “¿Te go mangu na rā n'yohu na, i then'na Oja na ngue ngu'a mma? Porque hinjonda zä di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hinda hont'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi”, εmp'ua ja yø n'yomfēni. 22 Pε rā Jesús i patho te mbεnyø ja'i mbøcue, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue nguna guí mbεmhmu? 23 Nugä dá xihra n'yohu 'bæcua, dí εmbi: “Ya dá pun'na ni

ts'oqui ya". Pε nuyá, h̄ind̄i nεqui x̄anho ngue'mø bi mpunn̄bi ogue h̄in'na. Pε nu'mø ga εmbi: "Dami nangui, gui caxni fidi, gui mma", ga εmbi, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya gui pahm̄ x̄anho ngue ja ma ts'edi. ²⁴ A nuyá, dami pahm̄ ya ngue rā N'yoh̄ bi 'yε mah̄ets'i, ja rá ts'edi ua ja rā ximh̄ai ngue di punn̄ba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yεmbrā n'yoh̄ x̄an'ya p'uya:

—Nugā dí xi'i, dami nangui, caxni fidi, ni ma ni ngu.

²⁵ 'Bexque'a p'uya, nunā mará dārquēhi, yø hmi yø dā yø ja'i p'ya bi nangui, bi gaxra fidi, bi ma rá ngu. Pε di ja mammadi Oja. ²⁶ Gā di 'yødyø ja'i'a te bi nja, pε gā εspabi Oja yø ja'i. Asta nsu ha ga 'yεnyø ja'i:

—A nuyá, dá nuh̄ yø cosa ngue h̄inj̄am'mø xtá nuh̄ ya —bi 'yεna.

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue rá xādi rā Leví.

²⁷ M̄i ma m'mεfa rā Jesús, ni nthop'ya ja rá oficina rā Leví, nunā jamba rā mεnyu yø ja'i ja te pä. M̄i nu rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue mā xādi'i —bi 'yεmbi.

²⁸ Bi zop'ya rá oficina rā Leví ngue bi mε rā Jesús.

Nuya yø ja'i t'εmbi ja yø ts'oqui, 'dap'ya sihm̄ei rā Jesús.

²⁹ Nup'ya ja rá ngu rā Leví, bi 'yørpabi n'na rā dants'ihm̄ε rā Jesús. Nup'ya ja rā mεxa 'dap'ya 'buh̄m̄ mi'da yø nguth̄ai, dā guehmi'da yø ja'i.

³⁰ Pε yø fariseo n'εhyø xānn̄bate ngue rā ley bi zamba yø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue 'dap'ʘ guí sihmɛhʘ yø ngʘthäi 'nɛhyʘ mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yɛmbi.

³¹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛnɑ:

—Nuya yø ja'i di hyɛnni, guehya ni 'yɛhra 'yøthe ya. Pɛ yø ja'i xanzaqui, hinga gue'ʘ ni 'yɛ'ʘ. ³² A nuḡä, dá ɛhɛ ngue gue'ʘ yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyɛp'ʘ rɑ nts'o ga 'yo, hinga gue'ʘ yø ja'i ɛna ngue ya 'yo xanho dá ɛhɛ ga nzofɔ.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguɪ ɛtyø mmɪ yø xädi.

³³ Yø ja'i p'ʘya, bi 'yɛmbra Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue zant'a si'a te tini? Conque yø xädi rɑ Xuua 'nɛhyø fariseo ɛmmɛi ɛtyø mmɪ, 'nɛ ɛmmɛi mmat'Oja —bi 'yɛmbi.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yɛnɑ:

—Nu'ʘ yø ja'i ts'ofɔ ngue da nu rɑ nthati, hinguɪ ɛtyø mmɪ mɛnte 'dap'ʘ 'bʘhmʘ rɑ novio. Njarbʘtho ma xädigä ya, hinguɪ ɛtyø mmɪ ngue 'daua di 'yo'be. ³⁵ Pɛ bá ɛp'ʘ rɑ pa ngue da zigaguɪ ma nsui'be. Nu'a rɑ pa'a p'ʘya, mfaɪi ngue da zä da 'yɛtyø mmɪ ya ma xädi 'mø.

³⁶ Hømbi hyɛcra hya bi xihyø ja'i. Bi xifi ngue rɑ 'da'yo xädi, hinga 'da'iguui rɑ nyogui xädi. Bi 'yɛmbi:

—Hinda zä to da hyɛcɑ n'na xɛqui rɑ 'da'yo ulu ngue da møtra nyon'ulu. A nu'mø ngue da japi, di ts'onna 'da'yo ulu. Rɑ 'da'yo xɛn'ulu hɪndi nɛjmanho ngue di bøtra nyon'ulu. ³⁷ Tengutho rɑ 'da'yo vino hinguɪ sä da sirbʘ ja rɑ zɛxfani ngue da zɛdi. Porque rɑ 'da'yo vino da xɛtra zɛxfani 'mø da sit'i, ja di m'mɛp'ʘ p'ʘya. ³⁸ Janangue rɑ

'da'yo vino, rá 'da'yo xifani da sit'i, n'namhma ngue gä yoho h̄indi m'medi. ³⁹ Nu'ü si rá nyogui vino, h̄injongui p̄oni ngue di nne rá 'da'yo vino, porque i ɛna: “Xandõnho dra nyogui vino”.

6

Ja rá ts'edi rá Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø rá pa ngue rá ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ N'na rá pa ngue säya yø ja'i, bi thop'ü ja n'na rá nuatrigo rá Jesús, ni n'youi yø xädi. Nu'ü yø xädi p'üya, bi daxtyø trigo ngue sa. ² Nu 'da yø fariseo p'üya, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue gadi mpɛhmü? Conque mmamp'ü ja rá ley ngue nu'mø rá pa ngue rá ts'äya, h̄ingui sä to di mpɛfi —bi 'yɛmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi rá David, co 'nɛ'ü mi n'youi, ¿ua h̄injäm'mø gadi xähmü p'ü ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nuna rá David bi yarbü ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhmɛ xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi rá David co 'nɛ'ü mi n'youi. Conque nu'ü yø thuhmɛ'ü, h̄indi unna nt'edi rá ley ngue to bi zä da zi, h̄inda hõndyø mmäcja yø ts'i'ü yø thuhmɛ t'uspabi Oja.

⁵ Mahõmbi 'yɛmbi:

—Nu rá N'yohü bí 'yɛ mahɛts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø rá pa ngue rá ts'äya'a.

Rá Jesús bi 'yøthe n'na rá n'yohü xi 'yotrá 'yɛ.

⁶ Man'na rá pa ngue rá ts'äya p'üya, nuna rá Jesús bi yarbü ja rá nija ngue bi nxänbäte rá hya. Mi 'bap'ü n'na rá n'yohü xi 'yotrá 'yɛ ngue rá n'yɛi.

⁷ Nū'ᵤ yø xännbate ngue rā ley 'nē'ᵤ yø fariseo p'ᵤya, tøjtho te øträ Jesús. I nne dā nū 'mø ngue dī n'øthe 'mø rā pa ngue rā ts'äya, para ngue dā zäp'ᵤ dī yapī, dā 'yēmbī ngue hīngui supra ley. ⁸ Nūna rā Jesús ya patho te mbēnnbābī yø jā'i. Janāngue bi 'yēmbra n'yohᵤ xi 'yotrá 'yε:

—Bā nanguī n'yø, gā 'bācua māde —bi 'yēmbī.

Nūna rā n'yohᵤ p'ᵤya, bi nanguī, bī m'mäp'ᵤ sifi dī m'mäi. ⁹ Rā Jesús bi 'yēmbiyø jā'i:

—Nūya gā øt'ahᵤ n'na rā nt'änni ya. ¿Te 'bē'a mā hya mmāmp'ᵤ ja rā ley ja ngue gā øthᵤ 'mø rā pa ngue rā ts'äya? ¿Gā øthᵤ rā nho, ogue rā n'ᵤ? ¿Dā t'øthe rā jā'i 'mø xan'ᵤ, ogue dī njapi dā dū?

¹⁰ Rā Jesús bi hyētī gātho yø jā'i dī mäts'i. Bi 'yēmbra n'yohᵤ mī'ᵤ p'ᵤya:

—Dami majnī 'yε ya —bi 'yēmbī.

Rā n'yohᵤ p'ᵤya bi macrá 'yε, pε 'bexpi zā rá 'yε mī'ᵤ. ¹¹ Pε bī mbøcūe'ᵤ mī'da yø jā'i. Dī n'yänni n'na ngu n'na ngue te dā japrā Jesús.

Bi 'yēxi 'dē'mā yoho yø xādi rā Jesús.

¹² Mī ma njammī pa p'ᵤya, bī map'ᵤ ja n'na rā nyunī rā Jesús ngue bā mat'Oja. Bi haxā mh-mat'Oja gā rā xui. ¹³ Mī hyaxpᵤya, bi zonhyø xādi ngue bi huanhni 'dē'mā yonc'ēi, i hutī ngue yø representante. ¹⁴ Ja ua yø thūhū ya yø n'yohᵤ bi thanhni: rā Simū nū'a ja man'na rā thūhū ngue i Bēdu, rā Andre rá n'yohᵤ nā rā Bēdu, rā Jacobo, rā Xuua, rā Lipe, rā Bartolomé, ¹⁵ rā Mateo, rā Toma, rā Jacobo nū'a rá ts'ant'ᵤ rā Alfeo, rā Simū nū'a n'youi n'na 'bēi yø jā'i honī ha dī mmandase p'ᵤ ja yø häi, ¹⁶ rā Judas nū'a rá n'yohᵤ rā Jacobo, 'nēhra Judas Iscariote nūna bi dā rā Jesús.

Xandøngu yø ja'i bi xännba rā hya rā Jesús.

¹⁷ Rā Jesús bá ep'u ja rá hyo rā nyunī mambi 'bui, bi zøp'u xanjuanī, bá n'youi yø xādi. Xangu yø ja'i mi 'bup'u bi zøhø, bá nexpu ja yø hnini ja'a rā häi Judea, rā hnini Jerusalén, gā bá ehyø ja'i 'bui gā rá nnengui rā jathe ha ja yø hnini Tiro 'nē Sidón. Di ho yø ja'i da 'yøxra hya mmanña Jesús, 'nē nne da t'øthebi p'u ha hēmbi. ¹⁸ Xquet'a bi t'øthe yø ja'i mādi unyø ts'onthi. ¹⁹ Gātho yø ja'i, gā nne ngue da dāhra Jesús, porque ja rá ts'edi rā Jesús ngue nu'u yø ja'i thādi, gā sā ha hēmbi.

Bi manña Jesús to di nthēui rā mmēnthi.

²⁰ Bi hyetyø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Rā mmēnthi gā nthēu ngue guī hyoyahu. Porque ya guī ohā rá 'yē Oja.

²¹ Rā mmēnthi gā nthēu 'mø guī tumanthuhuhū. Porque Oja da 'yøt'e ngue gui tīni te gui sihu.

Rā mmēnthi gā nthēu 'mø guī zomhmū. Porque m'mēfa di nja'ahū mpähā ngue guī nthēhmū.

²² Rā mmēnthi gā nthēu 'mø nnu man'u'ahū yø ja'i ngue guī tenhnū rā N'yohū bí 'yē mahēts'i. Porque da 'yēhra pa da zu'ahū yø ja'i, da hyøn'ahū thi p'u ha 'bui. Da nu ts'oc'ēi'ahū. ²³ Dami johyahū, di nja'ahū rā ndøpähā'a rā pa'a, porque xangu ni nzābihū bí ja mahēts'i. Xquet'a bi njarbū m'mēt'o yø mboxita'u yø ja'i'u ya, bi nu man'u byø pøngahya Oja xā m'mai.

²⁴ Pē huēcate'u enā ngue yø mmēmmeti. Ya bi tho'a rā pähä xanja mēnte rā pa xā m'mai.

²⁵ Huēcate'u enā ngue hīnte di 'bēdi, porque di ntumanthuhū.

Huεcate'ᵂ ja mpähä ngue thede, porque da 'yēhra pa dī nzoni ngue rā dummāi.

²⁶ Huεcate'āᵂ, 'mø gā nnu manho'āᵂ yø ja'ī. Mī njarbutho'ᵂ yø mboxita yø ja'ī ya, mī nnu manho te mī øt'ui yø fehni pøngahya.

Nu to 'bᵂhyø nsᵂiui jatho ngue dī mađi.

²⁷ Di xifi te'o gā øde te dī mma, dami mahni nsᵂihᵂ. Dami 'yørpahᵂ rā nho'ᵂ gā nnu man'ᵂ āᵂ.

²⁸ Dami 'yāphᵂ Oja ngue di japi to san'āᵂ. Dami marpahᵂ Oja'ᵂ sᵂāᵂ.

²⁹ Nu'mø to bi mēp'a ni hmihᵂ, dami un man'na nguadi ni hmi ngue da mē'mi. Nu'mø te'o da gan'na ni tuhu, 'nehni pahni dami unni da gats'i.

³⁰ Nu'mø te'o da 'yā'āᵂ n'na rā cosa, dami unni. Nu te'o da ne ngue da hyan'na'ī'a te ni mmeti, 'yo gui mmađi.

³¹ Tengutho gni ne ngue da māxahᵂ yø ja'ī, da ngu'a gui 'yøthᵂ, dami 'yørpahᵂ rā 'bāxte mī'da yø ja'ī.

³² A nu'mø ngue hønt'ᵂ dī ma'āᵂ gadi mahmᵂ, ᵂdana rā nho dī nequi ngue gui øthᵂ 'mø? Conque asta yø ts'oc'ēi njap'ᵂ.

³³ Nu'mø hønt'ᵂ to øt'āᵂ rā nho gui ørpahᵂ rā nho, ᵂdana rā nho dī nequi ngue gui øthᵂ 'mø? Porque xquet'a 'ne'ᵂ yø ts'oc'ēi njap'ᵂ.

³⁴ Xi'mø ja'a ma'cosa gadi hmithᵂ n'na rā ja'ī, 'ne gui tømī ngue xquet'a di hmi'āᵂ, ᵂdana rā nho gui øthᵂ 'mø? Porque xquet'a njap'ᵂ yø ts'oc'ēi ngue di hmi n'na rā cosa, pē xi mmi tømī ngue da ma mahmiti.

³⁵ Pē nu'āᵂ, dami mahmᵂ sᵂāᵂ. Dami yørpahᵂ rā nho. Dami hmihᵂ n'na rā cosa, pē nu'a rā ja'ī gadi hmithᵂ n'na rā cosa, 'yo gui tømī ngue xquet'a di hmi'āᵂ.

Nu'mø gā 'yøthᵂ tengu na rā hya dī xi'āᵂ ya, xangu rá njapi Oja di 'da'āᵂ.

'Ne dī nequi ngue ya yø basī'āᵂ na Oja

maguesε. Porque xquet'a ørpabi rā nho Oja'ḡ yø ts'oc'εi, maḡaque'a hĩndi ja maḡmaḡi Oja. ³⁶ Di nja ni nhuεcatehḡ tengutho Oja ni Papáhḡ i ja rá nhuεcate'a.

'Yo guí haspahḡ rā güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

³⁷ 'Yo guí haspahḡ rā güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhḡa ngue hĩnda hyats'ahḡ rā güenda Oja te guí øthḡ. 'Yo sä guí mmamhḡa ngue ḡa ma rā castigo mi'da yø ja'i, n'namhḡa ngue hĩnda me'n'nahḡ rā castigo Oja. ḡami punnbabi ni mmic'εihḡ, n'namhḡa ngue xquet'a di pun'nahḡ Oja. ³⁸ ḡami fāxhḡ'ḡ sä rā n'ḡ, n'namhḡa ngue ḡa māxahḡ Oja. ḡa 'yen'nahḡ xanho, di ḡatra t'eni, ḡa huati asta ḡa bonspḡa gui 'yathḡ. Porque tengutho gui 'yøthḡ, xquet'a gue'a ḡi nja'ahḡ'a.

³⁹ Bi hyεcra hyā rā Jesús ngue hĩnga te bi zā maḡādi ḡa ḡenyø ja'i. Bi 'yεna:

—Xi n'na rā xādā, ¿ua ḡa zā ḡi m'met'o p'ḡ ḡi ma rá mmĩnxādāui? Hĩnda zā ḡi m'met'o, porque nu'mø bi nthεui n'na rā ots'i, 'dap'ḡ ḡa zo. ⁴⁰ Nu'a ngue rā xāditho, hĩn man'na xangu paḡi ngue rá xānnbate, pε ḡa zā ḡa baḡi te gāma hyā pahrá xānnbate.

⁴¹ ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, gue-hya nne ḡa hyaspa rā güenda yø ja'i ngue ts'udyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø guí xihni cū ya ngue oxra häi rá ḡā, pε nu'i p'ḡya, rā biga di o ni ḡā. ⁴² Ya hĩnda zā gui 'yεmni cū: “Ague n'yø, tø ga hahmi rā häi o ni ḡā”, gui 'yεmbi. A nu'i p'ḡya, hĩn gaḡi unna güenda ngue rā biga oxni ḡā. Ya hĩnni 'yup'ḡ te guí mma. 'Be ḡami hyahra biga oxni ḡā, n'namhḡa ḡa zā gui hyambabi rā häi o rá ḡā ni cū.

Nū'a gā nho rá ndät'ä rá za, gue'a di fadi tema za'a.

⁴³ Nū rá hoga za, hinga ja zup'ü rá ndät'ä hinguí ho. Nū'a hinga hoga za, hinga ja zup'ü rá hoga ndät'ä. ⁴⁴ N'na ngu n'na yø za, nū'a te yø ndät'ä xadi, gue'a di fa'a. Tengutho p'ü ja rá 'uini, hinga ja zup'ü yø igo. Ni xingyø uva di zup'ü ja yø 'uini. ⁴⁵ Njarbutho n'na rá hoga n'yohü ya, rá hoga hya mma, porque xanho rá mmüi. Pε rá ts'oc'ei, xants'o te mma, porque xants'o rá mmüi. Nū'a rá hya pønna ne, mbo rá mmüi ni 'yehε, ogue xanho, ogue xants'o.

Bi nhyejpa rá hya yoho yø hyønnigu.

⁴⁶ ¿Hanja ngue guí εnjü ngue ni hmujü, 'nε hinguí øthü'a te dí nnegä ngue gui 'yøthü? ⁴⁷ Nū te'o gä tennguí, i øde hanja rá hya dí mma, 'nε dá 'yøt'e te dí xifi, gä xi'ahü rá hya nna hyejpi. ⁴⁸ Nna hyejpabi n'na rá n'yohü ngue nne di nhønnigu. Xtanhε rá häi dá 'ya'mi. Nup'ü ja rá mmüendo, ja dá fup'ü rá jado. Nū'mø bi tho'a n'na rá dathe p'üya, rá dehe nts'edi gä nnønhna ngu, pε hinda 'yanna ngu, porque rá mmüendo p'ü høts'e. ⁴⁹ Pε nū rá ja'i ngue øhra hya dí mma, 'nε hinda 'yøt'e te dí xifi, nna hyejpabi n'na rá n'yohü ngue guerp'ü ja rá häitho bi hyøhra ngu. Himbi hyøxpü ja rá mmüendo. Nū'mø mi tho rá dathe, bi nønhna ngu. Bi hyømbüya, bi xadi.

7

Rā Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na rá capita.

¹ Mi juadi bi manna rá hya bi xihyø ja'i rá Jesús, bi ma, i map'ü ja rá hnini Capernaum. ² Nuna rá hnini na, mi 'bap'ü n'na rá capita ngue mi si n'na

ra hmiq̄ui ɛmm̄ei d̄i mādi. Nuna ra hmiq̄ui, mādi hyenn̄i, ya ja ngue dā d̄u. ³ M̄i z̄a m̄i 'yøhra capita ngue hmā te øtra Jesús, b̄i m̄enhn̄i 'da yø judío 'bet'o p'ɛ ja ra n̄ija ngue bá äpra mate ra Jesús ngue dā ɛhɛ dā 'yøthebi nā rá hmiq̄ui ra capita. ⁴ Nu'ɛ yø judío bi guarb̄u 'b̄ahra Jesús. Bi 'yäpra mate, bi 'yɛmb̄i:

—Nuna ra capita, n̄i 'yup'ɛ gui fäxna. ⁵ Porque d̄i māhyø judío nā, 'nɛ bi hogahe n'na ra n̄ija ngue bi guɛhɛ.

⁶ Ra Jesús b̄i m̄'ɛ yø judío sits'i. Pɛ nu'mø ya xmanguerp̄u dā zømp'ɛ ja ra ngu, nuna ra capita b̄i m̄enhn̄i 'da yø amigo ngue bá ɛmbra Jesús:

—Ague n'yø, 'yo gadi n'ɛni, porque himma nsäga'be ngue gui carb̄u ja mā ngu. ⁷ Janangue nugä n̄i xinga gue'a xca masägä p'ɛ ngue xcabá ä'i ra mate. A nuyá, høntho dam̄i manya ngue dā zä mā hmiq̄ui dí xi'i, ya dí pādi ngue dā zä ra n'ɛ hɛmb̄i. ⁸ Porque nugui xquet'a 'b̄ui to 'bet'o ngue d̄i mandagui. Nugä p'ɛya, xquet'a dí si ma soldado dādi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha dā ma, pap'ɛ dí ɛt'i. Ogue gā ɛmb̄i: “Bi 'yɛcua”, ra soldado p'ɛya bá ɛp'ɛ. Ogue mā hmiq̄ui gā 'bɛpi te dā mɛfi, ra hmiq̄ui øt'e te dí xifi.

⁹ Nuna ra hya t'ɛmb̄i b̄i manna n'yoh̄u, di 'yøtho 'mø m̄i 'yøhra Jesús. Bi 'yɛmbyø jā'i n'youi p'ɛya:

—Majuani dí xi'ah̄u ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi t̄innbä rá nt'ɛc'ɛi tengu gā 'yɛc'ɛigä nā ra n'yoh̄u nā —bi 'yɛmb̄i.

¹⁰ M̄i zøp'ɛ ja ra ngu'ɛ yø m'menhn̄i, nu'a ra hmiq̄ui bi d̄ini ngue ya xi yani.

Ra Jesús bi japi ngue bi bennate rá ts'unt'ɛ n'na ra 'danxu.

11 M'mɛfa p'ɥya, nup'ɥ ja rā hn̄ini Naín, ja i map'ɥ rā Jesús. Ní n'youi yø xädi, xangu mi'da yø ja'i ní n'youi. 12 Nu'mø ni ma da zømp'ɥ ja rā hn̄ini, bi nu ngue mmap'ɥ n'na rā ánima ni dū yø ja'i ngue da ägui. Hønt'a rá 'dants'unt'ɥ mi si n'na rā 'danxu'a. Ní n'youi xangu yø ja'i ngue yø mmɛngu p'ɥ ja rā hn̄ini. 13 Mi nu rā 'danxu rā Jesús, bi huɛqui, bi 'yɛmbi:

—Ogui zoni.

14 Nunā rā Jesús, bi guatra huada ni thū ngue bi jäti. Bi m'mä'ɥ ni dū p'ɥya. Rā Jesús bi 'yɛmbra ánima:

—Ague n'yø, dí xi'i ngue dami nangui.

15 Nu'a rā dū p'ɥya bi nangui bi mi. 'Nɛ bi nya. Nunā rā Jesús bi däprá mamá nā mará dū. 16 ɛmmɛi bi nsu yø ja'i 'mø mi nu'a te bi nja. Pɛ ɛspabi Oja yø ja'i, i ɛnā:

—Hin hapɥ xā hnu n'na rā pøngahya tengū nā bi zøcua dí m'məhmɥ ya.

Mahøn'a ɛmp'ɥya:

—Ya dá nūrpahɥ rá ts'ɛdi Oja, ngue fäxte ua dí 'bəhmɥ ya.

17 Gä rā häi Judea bi n'yo rā hyā te bi 'yøtra Jesús, porque ndap'ɥ bi zä bi fadi te bi 'yøt'e.

Bi 'yɛt'iyoho yø xädi rā Xuua ngue bi ma bá nyai rā Jesús.

18 Nu'ɥ yø xädi rā Xuua, bi xifi te 'bɛ'a gä øtra Jesús. Rā Xuua p'ɥya, bi zonhni yoho yø xädi. 19 Bi 'yɛt'i ngue da ørpā rā nt'änni rā Jesús ngue'mø majuanī gue'a rā Cristo ja ngue da ɛhɛ di ndast'abi, ogue da thøm'mān'na. 20 Nūya yø m'mɛnhni rā Xuua, mi zømp'ɥ 'bəhrā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nūna rā Xuua øtra nxixya, xpá mmenga'be ngue ga øt'a'be rā nt'änni 'mø gue'e nā rā Cristo ja ngue da εηε di ndast'abi, ogue ga tømähe man'na —bi 'yεmbi.

²¹ Nū'a rā ora bi zøn'ε yø m'mεnhni p'εya, bi 'yøthe xangu yø dārquēhi rā Jesús, bi 'yøthe'ε mi n'youi yø ts'onthi. Xangu yø xädä bi nzø yø dä.

²² Rā Jesús bi 'yεmbya yaui:

—Ni mε ya, bá xihmi rā Xuua nā rā hya gá nūui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi di mmangä. Damī xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hεmbi. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bεnnate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ²³ Rā mmεnthi di nthεui rā ja'i hinha di gohrá mmui ngue εc'εigui.

²⁴ Mi mengyø m'mεnhni rā Xuua, nūna rā Jesús bi dε'mi bi c'annbabi yø ja'i nā rā Xuua. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o gá ma guá nuhε p'ε bí ja rā dapo? ¿Ua guá nuhε n'na rā n'yohε hinguí nzaqui rá mmui, εntho n'na rā zafani 'mø anna ndahi? ²⁵ Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuhε 'mø? ¿Ua guá nuhε n'na rā n'yohε ngue he rā hoga ulu? Pε guí pahmε ngue yø ja'i he rā hoga ulu ngue 'bε mmapähä, guerp'ε ja yø ngu yø dast'abi 'bεi. ²⁶ Pε xi'mø hinga gue'a guá nuhε'a, ¿te'o guá nuhε 'mø? ¿Ua guá nuhε n'na rá pøngahya Oja? Majuani ngue gue'a n'na rá pøngahya Oja guá nuhε. Pεgue tate nā ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'mεi. ²⁷ Nūna rā Xuua, guehna rá m'mεnhni Oja mmamp'ε ja rā Macā Libro nā, ngue εnā: “Gā εt'ä mā m'mεnhni, di m'mεt'o p'ε gdi ma. Gue'a di hoqui hapε ja ngue gui thogui”, bi 'yεna. ²⁸ Dí xi'ahε, nū hangu yø ja'i

'b̄ai, h̄injongūi p̄õni ngue di t̄ate ngue r̄a Xuua. P̄e n̄uyá, to bi z̄á m̄a ja'̄i ya o rá 'ȳe Oja ya, guehya m̄a d̄atho b̄i nth̄eui r̄a mm̄enth̄i ya, ngue r̄a Xuua.

²⁹ M̄i 'ȳøhȳø ja'̄i n̄a r̄a hȳa n̄a. Ḡätho ȳø ja'̄i p'̄uya, co 'n̄ehȳø nḡuth̄äi xi xixyabi r̄a Xuua, bi bahȳø ja'̄i ngue x̄anho te m̄man'Oja. ³⁰ P̄e ȳø fariseo 'n̄ehȳø x̄änb̄ate ngue r̄a ley, h̄imbi ne'a r̄a nxixya bi 'ȳøtra Xuua'u, n̄u'a te nne Oja x̄ta 'ȳørpabi h̄imbi n̄u m̄anho. ³¹ Jan̄angue bi 'ȳenn̄a Jesús:

—¿Tegue ḡda hȳejp̄ä ya ȳø ja'̄i ya? ¿Ter'u gūi n̄eq̄ui? ³² Ḡda hȳejp̄abi ȳø b̄asi n'ȳemp'u ja r̄a t̄äi. I m̄matȳø mm̄imb̄asiui ngue di n'ȳemm̄i, i ẽmbi: “Dá pixt'ähe r̄a xithi ngue x̄qui n̄nehm̄, p̄e h̄ingá n̄nehm̄. Dá tut'ahe ȳø th̄uh̄u ngue ȳø th̄und̄umm̄i, p̄e h̄ingá nzomhm̄”, bi 'ȳemb̄i. ³³ Gūi njath̄u p'̄uya, n̄u'm̄ø h̄imbi nja'a te gūi mm̄amhm̄, gūi mb̄øc̄ueh̄. Porque bá ẽhra Xuua n̄un̄a mi øtra nxixya 'n̄e bi 'ȳetr̄a mm̄i, n̄u'ah̄u p'̄uya, ḡá 'ȳemhm̄ ngue n'youi r̄a ts'onth̄i ngue'a te øt'e. ³⁴ A n̄uyá, guecä dr̄á N'yoh̄u dá ẽ mah̄ets'i, dí si'a te dí t̄ini, n̄u'ah̄u p'̄uya gūi ẽnj̄u ngue dr̄á nhȳøt'a zihm̄. Gūi ẽnj̄u ngue d̄adi theḡä'be'u ȳø ja'̄i ja ȳø ts'oqui 'n̄e'u ȳø nḡuth̄äi. ³⁵ P̄e n̄un̄a r̄a hȳa n̄juantho, n̄u'm̄ø di n'yomf̄eni x̄anho ȳø ja'̄i, d̄a bad̄i ha rá nja r̄a hȳa.

Nup'u ja rá ngu n'na r̄a fariseo, ja 'b̄up'u r̄a Jesús.

³⁶ N̄u'a n'na n̄c'̄ei ȳø fariseo bi zixr̄a Jesús ngue d̄a ns̄ihm̄ p'u ja rá ngu. M̄i z̄omp'u ja r̄a ngu r̄a Jesús, b̄i m̄ip'u ja r̄a m̄exa p'̄uya. ³⁷ N̄un̄a n'na r̄a xisu mar̄á 'yots'om'm̄äi p'u ja r̄a hn̄ini, mi bad̄i ngue b̄i ma d̄a ns̄ihm̄ p'u ja rá ngu r̄a fariseo n̄a r̄a Jesús. Bi z̄omp'u ja r̄a ngu p'̄uya, ni d̄u n'na

ra m'mo'aceite, yup'u rā aceite maḥotho gā yañi. ³⁸ Bi ndantyøhmū p'u 'buhra Jesús ngue bi dannebi yø gua. Mente zoni, nu'u yø guidä tägui, soxpä ja yø gua rā Jesús, thuquī conyø xta. Bi gospabi rā aceite maḥotho gā yañi. ³⁹ Nunā rā fariseo xi zixra ts'ihmē rā Jesús, mi nu te øtra xisu, ngunā rā hya bi bēni, bi 'yēnā: “Nu'mø ngue nmajuani rá pøngahya Oja nā rā n'yohu nā, di pađi te rá m'mäi nā rā xisu cuar'mø, ngue rā 'yots'om'mäi”. ⁴⁰ Rā Jesús bi 'yembra fariseo:

—Ague Simū, jap'u n'na rā hya dí nne gā xi'i —bi 'yēmbi.

Ennā fariseo p'uya:

—Damī xiqui grā xānbate.

⁴¹ Bi 'yēnnā Jesús:

—Yoho yø n'yohu di tupra mēnyu'a to di hmī rā mēnyu. Nu'a n'na rā ndupate p'uya, nu'a hangū pøxa cut'a ciento mā pa rā nzäbi, gue'a ndupate'a. Man'na nc'ēi p'uya, nu'a hangū pøxa yote mā'det'a mā pa rā nzäbi, gue'a ndupate'a. ⁴² Pē nu'u mi ndupate, ya hīmbi zä bi gutyø güenda. Nu'a bi hmī rā mēnyu p'uya, bi punnbi gä yoho. Damī xicya, ¿dana gue'a ya yø ndupate ngue tate di ja mamāđi rá hmū?

⁴³ Bi 'yēnnā Simū p'uya:

—Nup'u nnā bēngä, man'natho tate di ja mamāđi'a xangu mi ndupate, 'nē bi punnbi.

Bi 'yēnnā Jesús:

—Nu'a gā manya, gue'a ya.

⁴⁴ Bi hyetra xisu nā rā Jesús, bi 'yembra Simū:

—Guí nnu nā rā xisu 'bucua ya. Dá cut'ä ua ja ni ngu, pē hīngä 'dacrā dehe xca nxagua. Pē nunā rā xisu 'bucua, bi merca mā gua conyø guidä,

'nε bi duquī conyø xta. ⁴⁵ Nu'i, hinxcá zεnguaguī conn'na rā beso, pε nuná, mεnte rā ora xtá cut'ä ua ja nī ngu ya, hinguī sāya thannegui mā gua. ⁴⁶ Nu'i, hinxcá coscā rā aceite mā ya. Pε nuná, mahotho gā yunnā aceite bi goscaquī mā gua. ⁴⁷ Guehna dí xi'i naya, ngue εmmēi dī maquī, ja dī nεqui p'ε ngue xangu rā ts'oqui, pε dī mpunnbi. Pε nu rā ja'i ngue ts'atho mapunnbi, ts'atho dī nεqui ngue dī mā'a n'na.

⁴⁸ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu:

—Ya dá pun'na'i nī ts'oqui ya.

⁴⁹ Nu'ε mī'da yø ja'i xi ts'ofō 'dap'ε 'bεhmε p'ε ja rā mεxa p'εya, dī n'yεmbi:

—¿Te'o nī n'yohε nā εnā ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i?

⁵⁰ Pε rā Jesús bi 'yεmbrā xisu:

—Ya gá nyanya ngue gá 'yεc'εigui. Da hyu nī mmēi ya, nī ma.

8

Ja ua yø thūhu yø xisu bi māxra Jesús.

¹ M'mεfa p'εya, xangu yø hnini bi thohnā rā Jesús ngue xihyø ja'i ha dī njap'ε di zo rá 'yε Oja. Nī n'youi'ε 'dε'mā yoho yø xādi. ² Xquet'a n'yohε 'da yø xisu xi 'yøthe ngue mī n'youi yø ts'onthi, da gue'ε mādi hyenni. N'yohε p'ε rā Maya nūnā ja man'na rá thūhu ngue rā Magdalena. Guehna xi 'yøthe m'mεt'o ngue mī n'youi yoto yø ts'onthi. ³ N'youi p'ε rā Juana nūnā rá xisu rā Chuza, guehna dī mānda gātho yø mēfi p'ε ja rá palacio rā Herodes. 'Nε rā Susana n'youi p'ε. N'youi p'ε xangu yø xisu ngue ja te pεts'i, nu'mø te honna Jesús, guehya fāxya.

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra momhmudä.

⁴ Xangu yø ja'i bá ep'ua ja yø hnini ngue nne da 'yøde te mmana Jesús. Mi mpeti xangu yø ja'i, bi hyoni te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i. Bi 'yembj:

⁵ —N'na ra n'yohua bi ma da ponna trigo. Nup'ua bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'ua ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi nēhyø ja'i thop'ua ja ra 'yu. Bi map'ua yø ts'int's'ua ngue bi za yø hmudä. ⁶ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'ua hingui pidi ra häi ngue o ra do. Bi 'yotra hmudä 'mø mi bøts'e, ngue hingui xa ra häi. ⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'ua ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. ⁸ Mi'da yø hmudä, bi zop'ua ja ra hoga häi, guehya emmei bi nja ya. Nu'a n'na mhmudä bi bøn'a n'na ciento yø hmudä.

Nu'mø mi manna ra hya na, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhma na ra hya di mmangä ya —bi 'yembj.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

⁹ Nu'ua yø xädi bi 'yänni te ga mbønya yø hya xi hyequi. ¹⁰ Ra Jesús bi 'yembj:

—Nuya yø hya hingui fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmahua ya yø hya ya. Pe nuya mi'da yø ja'i, dá thonna hya di nhyejpi te dá sifi, n'namhma ngue nu te da nu, tengutho 'mø ngue hinte da nu. Nuya yø hya da 'yøde, tengutho 'mø ngue hin tema hya da 'yøde.

Ra Jesús bi ma te ni bønya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

11 Ma gā xi'ahū te gā mbønna rā hyā dá mā. Nu rā hmudā bi 'boni, gue'a rá hyā Oja'a. 12 Nūya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hyā, guehya gui nhyejpi ngue rā nen'yu p'ū bi zo rā hmudā ya. Høntho juadi bi 'yøhra hyā, bi map'ū rā zithu, bi japi bi pumbēni rā hyā xi 'yøde. Hīngui nnepe ngue da 'yεc'ei rā hyā, ngue di nyanyø te yø ja'i. 13 Mī'da yø ja'i, gui nhyejpa rā häi hīngui pidi ngue mī o rā do p'ū bi zo yø hmudā. Mī zā mī 'yøhra hyā yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. Guehya yø ja'i hīmbi bent'i xanho rā hyā ya. Bi 'yεc'ei njammī pa. Nū'mø bi ts'ui, 'bexi cohyø mmui. 14 Mī'da yø ja'i p'ūya, gui nhyejpabi rā häi ngue ja yø 'uini p'ū bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja rā hyā ya. Pε nū'a te yø 'befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmui yø ja'i. Di ja ndummui honi ha di mmεmmeti. Nū'a te yø pähäε, gue'a nne da 'yøt'a. Ya hīn temā ntho bi 'yørpabi nā rā hyā bi 'yøde. 15 Pε mī'da yø ja'i, gui nhyejpi ngue rā hoga häi p'ū bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i ngue yø mmui gā 'yøhra hyā ya, 'nε εt'ammui rā hyā øde. Hīngui hεgui, guehya haxra 'yu njuantho ya.

Rā Jesús bi hyejpa rā hyā n'na rā nyot'i.

16 Nū'mø to di sacā n'na rā nyot'i, hīngui sä ngue da go'mi, ogue da hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxmāya, n'namhma ngue nū'ū cat'ambo rā ngu da hyεtra nyot'i. 17 Njarbætho ya yø hyā hīngui fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tīnyø mmui hanja rā hyā. Pε da 'yεhra pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja rā hyā.

18 Janangue dami 'yεt'ammuihū teni bōnya yø hyā dí mmangä. A nu rā ja'i da dini xanho rá mmui

hanja rā hya, dā māx Oja ngue man'na di bahra hya. Pε nu rā ja'i hinguī nne dā 'yørpabi maşu rā hya dī mma, nu'a zits'ε rā hya pađi, dā thanbji.

Bī manna Jesús ndana gue'a dā bōni ngue dā 'yōt'e tengutho 'mō drá mēni.

¹⁹ Nup'ε mī 'bahra Jesús, ja bi zōmp'ε rá mamá, 'nēhyō n'yohε. Pε hinguī sā dā guat'i ngue dī nyaui, porque mandøngu dyō ja'i 'bεp'ε. ²⁰ Hīndī 'bēdi to bi xihra Jesús, bi 'yεmbji:

—Nī mamá 'nēhni n'yohε 'bācua thi. I nzo'i ngue guī nyaui 'nā —bi 'yεmbji.

²¹ Mī dahra Jesús, bi 'yεntho:

—Nūya 'bεcua øspabi rá hya Oja, nu'a rā hya øde gue'a øt'a, guehya εntho mā mamá ya, guehya εntho mā n'yohε ya.

Rā Jesús bi säyabi rā ndahi conyø funthe.

²² N'na rā pa rā Jesús bi yεrbε ja n'na rā barco conyø xādi. Bi 'yεmbji:

—A nuyá, ma gā 'dasε rā zabi gdá mähä man'na nguadi —bi 'yεmbji.

Bī ma p'uya. ²³ Mēnte nī 'yop'ε ja rā dehe rā barco, bī n'ahra Jesús. εnā ha bi 'yεtā n'na rā ndønthi bī n'yo. Nu'ε yø funthe nanguī, so mbo rā barco. Ya ja ngue dā thunt'a mbonthe rā barco.

²⁴ Nu'ε yø xādi rā Jesús, bá äp'ε bi aha, bi 'yεmbji:

—Ague grá xännbate, ague grá xännbate, ya ja ngue dā thunt'a mbonthe rā barco. Ya gā tuhε —bi 'yεmbji.

Mī nangra Jesús, bi hejpabi rā ndahi 'nēhyō funthe. Ngu i hejpi, 'bexpī nsāya. M'mefa ya hīn temā di 'yañi. ²⁵ Bi 'yεmbyø xādi p'uya:

—¿Hanja ngue hinguí εc'ei ngue ga fäxahü? —bi 'yēmbi.

Nü'ü yø xädi di 'yøtho hanja'a te bi nü, 'nε bi nsü. Di n'yēmbi n'na ngu n'na p'üya:

—¿Te'o ni n'yohü na n'yø? Nü'mø bi zohra ndahi 'nεhra dehe, i εc'ei —di n'yēmbi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohü n'youi yø ts'onthi.

²⁶ Mi zōnna barco p'ü ja rā häi Gadara, man'na nguadi rā zabi ha di nhyandui rā häi Galilea. ²⁷ Mi bōmp'ü ja rā barco rā Jesús, bi guat'a n'na rā n'yohü ngue rā mmεngu p'ü. Ya rá ya'atho yø pa mi n'youi yø ts'onthi na rā n'yohü. Ni xingra ulu di he. Ni xingui 'bup'ü ja rá ngu, sinoque guerp'ü ja rā camposanto bí 'büi. ²⁸ Ngu i nü rā Jesús, bi ndantyøhmü p'ü ha 'bäi. Rā ndøts'edi i zofo, bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'unt'ü'i Oja nuna jase rá ts'edi. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'büi? Dí ä'i rā mate ngue 'yo gadi üngu.

²⁹ Nguna rā hya bi manna n'yohü, porque ya xi xihra ts'onthi rā Jesús ngue da hyep'ü rā n'yohü n'youi. Xangu yø nnidi ngue εmmεi di üm'mø bi gü. Yø ja'i p'üya turpa yø 'yε 'nεhyø gua conyø cadena, pε di c'üqui. Rā ts'onthi p'üya di japra n'yohü ngue 'dagui, ni ma dapo. ³⁰ Rā Jesús bi 'yänni, bi 'yēmbi:

—¿Teni hü'i?

Rā n'yohü p'üya bi 'yēna:

—Nná hugä ngue yø mmündotho gähe —bi 'yēna.

Bi manna tengü na porque xangu yø ts'onthi mi n'youi rā n'yohü. ³¹ Nü'ü yø ts'onthi p'üya, bi xihra Jesús ngue hinda 'yerbü ha ja ngue da jot'i. ³² Ja

mī 'yorbutho n'na 'bui yø ts'udi mā'yoni p'ua ja rā nguani p'uya. Yø ts'onthi p'uya, bi 'yādi ngue dā yurbu ja yø mmui yø ts'udi. A nuna rā Jesús bi unna nt'ēdi. ³³ Janangue yø ts'onthi bi hyep'ua rā n'yohu mī n'youi, bi yurbu ja yø mmui yø ts'udi. Nuya yø ts'udi p'uya, bi gu rā 'dihī, bi nhyorbū ja rā zabi. Gā ja bi jārū rā dehe.

³⁴ Nu'ua yø n'yohu mī fāhyø ts'udi, mī nu te bi nja. Bi gu rā 'dihī bi mā bá mamp'ua bí ja rā hnini. Dā gue'ua yø jā'i 'da'a n'nanni ha 'bui, gā bá xifi. ³⁵ Mī 'yøhyø jā'i'a te bi nja, māndøngu dyø jā'i bá ēhē dā nu. Mī zønyø jā'i p'ua 'būhrā Jesús, 'dap'ua 'būhmī'a rā n'yohu mī n'youi yø ts'onthi. Ya xi dits'i. Ya hīnte di ja, ya he yø ūlu. Pē bi zū yø jā'i'a te xi nja. ³⁶ Nuya yø jā'i xi nūse'a te xi tho rā n'yohu mī n'youi yø ts'onthi, gā xihyø jā'i nu'ua ja søhø. ³⁷ Nuna rā hyā bi nja, nguya yø mmēngu Gadara, nguya yø jā'i ndap'ua bi zā bi 'yē'a rā xequi'a, 'da gā xityø jā'i rā Jesús ngue dā mā. Porque ēmmēi sū yø jā'i te bi 'yøt'e. Janangue hōmbi yurbu ja rā barco rā Jesús ngue bi mengui. ³⁸ Nu'a rā n'yohu mī n'youi yø ts'onthi bi xifi ngue xtā mmē rā Jesús. Pē rā Jesús hīmbi nepe, sinoque bi 'yēmbi:

³⁹ —Mān'na xanho ni mā ni ngu, n'namhma gui xihyø jā'i'a te gā bi 'yøt'a'i Oja —bi 'yēmbi.

Bi mā rā n'yohu p'uya, bi xifi gātho yø jā'i p'ua ja rā hnini'a te xi 'yørpabi rā Jesús.

Rā Jairo bi zixra Jesús ngue dā øthebi rá t'ixu.

⁴⁰ Mī zøm mān'na nguadi rā zabi rā Jesús. Mī nu yø jā'i ya māmbi 'bup'ua, rā ndi johya. Porque ya mī ndø'mate gātho yø jā'i. ⁴¹ Bi zø'a n'na rā n'yohu 'bet'o ngue di mānda p'ua ja rā nija p'uya, ni hu ngue

rá Jairo. Bi ndantyøhmü p'ü 'bähra Jesús. Bi 'yäpra mate ngue da map'ü bí ja rá ngu. ⁴² Porque ya ja ngue da du n'na rá t'ixu mi si. Ya n'ne'ma yonjeya mi 'bui, pε hønt'a rá 'dant'ixu mi si'a. Mi ma rá Jesús. Xangu yø ja'i bi denni asta di ntørbu ja rá 'yu.

⁴³ Nu'ü yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'ü n'na rá xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji. Nuna rá xisu mađi hyenni, xandøngu rá menyu xi ani ngue mi honyø 'yøthe da 'yøthe. Pε xinga n'na'ü yø 'yøthe xta nzä da 'yøthe. ⁴⁴ Nuna rá xisu, bi m'mefa p'ü ni ma rá Jesús, bi guarbu ja rá xatha, bi därpa rá nyaní rá he. Ngu'i därpa rá he p'üya, 'bexpi nsäya rá ji mi hembj. ⁴⁵ Bi 'yenna Jesús:

—¿Te'o bi därcağı ma he? —bi 'yembyø ja'i.

Gätho yø ja'i p'üya, i mma ngue hinjo'o. Pε rá Bedu 'ne'ü mi'da yø n'yohü bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xännbate, guí änni to bi dät'a ni he. Conque guí nnu ngue di ntøtyø ja'i, 'ne tøn'na'i.

⁴⁶ Pε rá Jesús bi 'yena:

—Hin'na. 'Bui to bi därca ma he. Porque dađi unna güenda ngue bi zä n'na nc'ei comma ts'edi.

⁴⁷ Bi nu rá xisu p'üya, ngue fatho te bi 'yøt'e. Ni huağı mmap'ü. Bi ndantyøhmü p'ü 'bähra Jesús. Yø hmi yø dä yø ja'i p'ü bi xi'a njuani te nnepe ngue bi dädi. 'Nε bi xifi ngue 'bexpi zä rá ji mi hembj.

⁴⁸ Rá Jesús bi 'yembj:

—Ague t'ixu, ya bi zä'i ngue gá 'yεc'ei ngue di zä'i comma ts'edigä. Da hyu ni mmü ya, ni ma —bi 'yembj.

⁴⁹ Nuna rá Jesús, mente yaui rá xisu mađi hyenni, bi zø hman'na nc'ei bá nεxpü ja rá ngu rá Jairo. Bi 'yembra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yonì mantho gui sixra xännbate.

⁵⁰ Pε ra Jesús, mī 'yø'a te si ra Jairo, bi 'yεmbi:

—'Yo sä guí su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yεc'εigui ngue da zä ga øthegä ni t'ixu —bi 'yεmbi.

⁵¹ Mī zømp'u ja ra ngu p'uya, hīnjondi japi ngue 'da xti yut'ui mbo. Høndra Bēdu, ra Jacobo, ra Xuua, 'nεhrá papá 'nεhrá mamá ra hmute bi japi bi yut'ambo. ⁵² Gä zonyø ja'i, i ya dummui yø ja'i conná ngue'a bi du. Pε ra Jesús bi 'yεmbi:

—'Yo gui zomhm. Nunā ra hmute hīngui tu nā, i aθho nā.

⁵³ Pε nūya yø ja'i yaui ra Jesús i thenthø, porque padì ngue ya xi du ra hmute. ⁵⁴ Nunā ra Jesús bi bennbā rá 'yε ra du, nts'edi bi 'yεmbi:

—Ague grá hmute, dami nanguì.

⁵⁵ Nunā ra hmute p'uya, maħømbi nja rá te. Bì nanguì 'bexque'a. Bì manda ra Jesús ngue di t'unna hmε da zi ra hmute. ⁵⁶ Nunā rá papá 'nεhra mamá ra hmute di 'yøtho te bì nja. Pε ra Jesús bì manda ngue hīnjonda sifi te bì nja.

9

Bi 'yet'u 'dε'ma yoho yø xädi ra Jesús, ngue da xännbabi ra hya yø ja'i.

¹ Nunā ra Jesús, mī pεti gätho'u 'dε'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bì unna nt'edi ngue da hya ra ts'edi da 'yøthe gätho yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da 'yøthe yø ja'i hεmbi 'dama 'dan'yo man'u. ² Bì menhni ngue da xihra hya yø ja'i ha di njap'u di zo

rā 'yε Oja. 'Nε da 'yøthe yø dārquēhī p'ᵤ di ma. ³ Bi 'yεmbi:

—'Yo te gui haḅ'mø gá mähä, nī xingra tøhø, nī xingra bolsa, nī xingra thuhmε, nī xingra mεnyu. 'Yo gui caḅ maḅ'na nī pahñihᵤ. ⁴ Nup'ᵤ ja rā ngu di n'na'ahᵤ rā ts'äya, ja gui n'oxhᵤ p'ᵤ, asta gue'mø guá εhmᵤ. ⁵ A nup'ᵤ hīndi n'na'ahᵤ rā ts'äya, gui pømhᵤ p'ᵤ ja rā hnini. Pε dami huamhrā fonthäi di n'youi nī mbonguahᵤ, gue'a rā hmεya'a ngue ya da thēp'ᵤ ya yø ja'i hīmbi 'yøt'ahᵤ maḅu.

⁶ Bi ma'ᵤ bi t'εt'i, i mpa p'ᵤ ja yø hnini. Bi xihyø ja'i rā hoga 'da'yo hya, 'nε bi 'yøthe yø dārquēhī p'ᵤ nī ma.

Rā dast'abi Herodes hīngui nnu rā pa da nu rā Jesús.

⁷ Mi 'yøhra dast'abi Herodes te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Di 'yøtho'a te øde, porque εn'i'da yø ja'i ngue nuna rā Jesús, guehna rā Xuua xi bεnnate p'ᵤ bī nt'ägui. ⁸ Mi'da yø ja'i p'ᵤya, εmbi ngue ya 'yop'ᵤ rā Elías. Mi'da p'ᵤya, εmbi ngue 'bēi toni nyogui pøngahya Oja xpi bεnnate. ⁹ Pε rā Herodes bi 'yεna:

—Nu'a rā Xuua dá mandagä bi t'øjpaḅi rá ya'a, hīnga gue'a 'yop'ᵤa. ¿Pε te'o nī n'yohᵤ na dí øcä ngue xangu yø cosa øt'e?

Ya hīngui nnu rā pa rā Herodes ngue da nu rā Jesús.

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cāt'a mahuaḅi ma'yohᵤ.

¹⁰ Mambá pengyø xädi rā Jesús ngue bá manna hya p'ᵤ ja yø hnini, bi dāpra güenda te xi 'yøt'e. Nuna rā Jesús bi zixyø xädi ngue bi ma dapo, jonna

hn̄in̄i Betsaida. ¹¹ Pε nu'mø m̄i bahyø ja'ī hap̄u b̄i 'buhrā Jesús, b̄i map'ua b̄i 'bui. Di säyabi yø ja'ī somp'ua 'bui. I xihyø ja'ī ha d̄i njap'ua di zo rá 'yε Oja. Xquet'a bi 'yøthe yø dārquēh̄i.

¹² Nu'mø ya n̄i ma d̄i nde p'uya, bi guat'ua 'de'ma yoho yø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami 'yēhyø ja'ī, n'namhmā da hyoni ha d̄i n'oxi, ja da dāmp'ua rā hmε da zi. Porque nuua d̄i 'buhma, rā dapo ua.

¹³ Rā Jesús bi 'yēmbyø xādi:

—Dami unhn̄u rā hmε da zi yø ja'ī —bi 'yēmbi.

Nu'ua yø xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—Pε hōndi cut'a yø thuhmε d̄i hagähe, 'nε yoho yø hua. Rā nzēgui ga mmäcähe 'mø, ga ma tämhme rā hmε da zi yø ja'ī.

¹⁴ Yø ja'ī p'uya, comma cut'a mahuah̄i ma'yoh̄u. Pε rā Jesús bi 'yēmbyø xādi:

—Dami xihma yø ja'ī da m̄i. Da 'yøtyø zimundo ngue dyø yote ma'det'a nja'ī p'ua da m̄i.

¹⁵ Gue'a bi 'yøt'a p'uya. Bi m̄i gätho yø ja'ī.

¹⁶ Rā Jesús bi hyan'ua cut'a yø thuhmε 'nε'ua yoho yø hua. Bi hyanma hets'i p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xādi ngue d̄i 'darpa yø ja'ī da zi. Da guehyø hua bi 'dat'ī. ¹⁷ Bi nsihmε xanho yø ja'ī, gä bi nniya. M'mefa p'uya, bi ma mapeti yø thuhmε bi bongui, bi zu'i 'de'mayo canasta bi bongui.

Bi manna Bedu ngue rā Jesús, gue'a rā Cristo bá ex Oja ngue d̄i ndast'abi'a.

¹⁸ N'na nd̄i ya, bi ma n'nann̄i rā Jesús ngue bá mat'Oja, n'youi yø xādi. Bi 'yännb̄uya, bi 'yēmbi:

—¿Te'ogä p'ua ga mbenyø ja'ī 'mø?

19 Mī dahyø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—'Bη i'da yø ja'ī εmbi ngue gue'e grā Xuua gmi øtra nxixya. Mī'da yø ja'ī p'uya, εmbi ngue gue'e grā Elías. Mī'da yø ja'ī p'uya, εmbi ngue gue'e n'na'η yø nyogui pøngahya Oja xpi bennate.

20 Rā Jesús mahømbi 'yεmbyø xädi:

—Xi'ahη p'uya, ζte'ogä p'η gni bεmhμη ngue guecä?

Rā Bεdu p'uya, bi 'yεmbi:

—Nu'j, gue'e grā Cristo ba εxa'ī Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yεmbi.

21 Rā Jesús mahømbi 'yεmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogä ya —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi mā ngue dā tho, 'nε bi mā ngue di bennate.

22 Bi xihyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu rā N'yohη bí 'yε mahets'ī, dā 'yεmmēi dā ma mā'ani. Nu'η yø ja'ī 'bet'o p'η ja rā nija dā zai, dā guehyø hmu yø mmäcja, 'nεhyø xännbate ngue rā ley, gā dā zai 'nε dā hyo. Pε rá hyu pa p'uya di bennate —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø dā gohyø mmηi'a gā 'yεc'ēi.

23 M'mεfa p'uya, bi 'yεmbi gätho yø ja'ī:

—Nu to nne dā denngui, hingui sä ngue dā zänse te dā n'yo. Hangu rā pa, hinha di gohrā mmηi, madague'a dā thop'η ja rā pont'ī. 24 Nu rā ja'ī dā 'uegue ngue su dā tho, guehna rā ja'ī di m'mεhrā te na. Pε nu rā ja'ī hingui cohra mmηi'a gā 'yεc'ēigui, mada tho conná ngueque, guehna rā ja'ī di nyanná te na. 25 Porque hinte dā dahra ja'ī, madague'a dā 'yøt'e ngue rá mmeti gā rā ximhai,

'nɛ di m'mehrá te. ²⁶ A nuyá, nu ra ja'i ngue pɛsrá sá conná ngueque, ogue i pɛsrá sá conná nguehra hya dí xännbate, xquet'a da 'yɛhra pa ngue nugui drá N'yohu dá ɛ mahɛts'i, xquet'a ga pɛs'ma sá conná ngue'u to di jagbu. Guehna ra pa ga ma pengui ngue ga ndast'abi, conná ts'edi Oja ga ma n'yo'be yø maca anxɛ Oja. ²⁷ Majuaní dí xi'ahɛ, ngue nuya 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'edi Oja di manda ua.

Bí mpä'a te gui nɛqui ra Jesús.

²⁸ Ya rá hyato ma pa xi manna ra hya na p'uya, bi map'u bí ja n'na ra nyuni ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. ²⁹ Mente mmat'Oja ra Jesús, bi mpä'a gui nɛqui rá hmi. Rá he p'uya, asta di yoxni'a ga nt'axi. ³⁰ Bi hnu p'uya, ngue 'bäp'u yoho yø n'yohu yauí. Nuya p'uya, guehna ra Moisés 'nɛhra Elías. ³¹ 'Nɛhya xquet'a di yoxni p'u i nɛqui ya. Nup'u ha bi nyauí ra Jesús, bi c'a'a ra ndate ja ngue daní nthop'u Jerusalén. ³² Pɛ ra Bedu co 'nɛ'u mi'da yø n'yohu, bi n'aha ngue netha. Nu'mø mi nnuhu, bi nu p'uya ngue di yoxni p'u 'bähra Jesús, co 'nɛ'u miyoho yø n'yohu 'dap'u 'bähmi di yoxni. ³³ Nuna ra Moisés 'nɛhra Elías, ya ja ngue da zop'u ra Jesús. Pɛ ra Bedu bi 'yɛmbra Jesús:

—Ague grá xännbate, ya xanho ngue dí 'buhmu ua. Ma ga hocähe hyu yø t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yɛmbi.

Pɛ ra Bedu hingui padi te mma. ³⁴ Mente bi manna ra hya na, bi nja n'na ra gui ngue bi go'mi. ɛmmei bi nsu 'mø mi go'mra gui. ³⁵ Bi 'yø p'uya ngue bá nya Oja p'u ja ra gui, bi 'yɛna:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'u dadi madi. Nuya yø hya da manna ya, dami 'yεt'ammuih —bi 'yεna.

³⁶ Mi juadi bá nya'a ya p'uya, bi nu ngue 'bäse p'u ra Jesús. Pe hinjombi xi'a te bi nu.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

³⁷ Mi hyaxp'uya, bá ep'u ja ra nyuni mambi 'bui. Pe xangu yø ja'i bi ma di c'at'ui ra Jesús.

³⁸ Nup'u 'bahyø ja'i p'uya, nts'edi bá nya n'na nc'ei, bi 'yεmbrā Jesús:

—Ague grá xännbate, dami nurquits'u ma ts'ant'u 'bucua, porque hønna dí si na. ³⁹ Nu'mø bi gu ra ts'onthi n'youi, di japi ngue mafi. I huaqui 'nε sohyø fugui. Hinguí nne da hyεgui, εmmei di uni. ⁴⁰ Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthe ts'u, pe hinxa nzä xa 'yøthe.

⁴¹ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Astā njam'mø da zønna pa gui 'yεc'εigah? ¿Ua gui εna ngue hangū ra pa ga set'ah?

Bi t'embrā papá ra dārquehi p'uya:

—Bá si ua ni ts'ant'u ya.

⁴² Pe nu'mø ni ma da guatra ts'ant'u p'u 'bähra Jesús, astā ra huaqui bi 'yεn'a häi ra ts'onthi. Ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'u ngue bi hyep'u. Mi zä'a te mi hεmbrā ts'ant'u, bi ndäprā papá p'uya. ⁴³ Gä di 'yødyø ja'i te bi nja. Bi bahyø ja'i ngue ma datho ja rá ts'edi Oja.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho.

Mente di 'yøtho gätho yø ja'i'a te bi 'yøtra Jesús, bi 'yεmbyø xädi p'uya:

44 —Dami 'yøhmæ xanho na rā hya gā xi'ahæ ya. Mami pumbænihæ ngue rā N'yohæ bí'yε mahets'i di ndäpyø ts'oc'ei.

45 Pε nu'u yø xädi himbi dinyø mmæi na rā hya xifi, porque tobe hingui xojpabi Oja yø mmæi ngue da ba'a xifi. I su yø xädi da 'yänni te gā mbøn'a rā hya mmanna Jesús.

Rā Jesús bi xännbā yø xädi ndana mā datho da hnu mansu.

46 Nu'u yø xädi rā Jesús di njun'mahya n'na ngu n'na, porque n'na ngu n'na nne ngue mā datho da hnu mansu. 47 Pε bi bahra Jesús te mbemp'u ja yø mmæi yø xädi. Bi zonha n'na rā basi, bi 'bämbæ ha 'bäi. 48 Bi 'yεmbuya:

—Nu rā ja'i di ja mmansu na rā basi 'bæcua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a dí nnu manho ngue da 'yøt'a, entho go di ja mmansu gra ja'i. Nu rā ja'i di ja mansugui, entho go di ja mmansu'a to bá penngui. Gätho'ahæ ya, nu'a da t'embī ngue hinte di muui ya, gue'a mā da'a p'aya.

Rā Jesús di hejpa yø xädi nuya sūhyø ja'i nnønnabi rá thuhu 'mø øthe yø ja'i.

49 Rā Xuua bi 'yεmbi:

—Ague grā xännbate, xtā nugähe n'na nc'ei ngue nnøn'na ni thuhu ha gā 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pε xtā hejpahe, porque hindī n'yohæ p'u nnā mähä.

50 Rā Jesús bi 'yεmbi:

—'Yo gadi hejpahe yø ja'i nnønnagui mā thuhu, porque nuya hingui sacjæ, mā n'yohæ ya.

Rā Jesús bi hej̄pabi rā Jacobo 'nēhra Xuua te i mma.

⁵¹ Mañ'na, mañ'na ni guatra pa ngue da ma mah̄ets'i rā Jesús. Bi hya rā ts'edi p'aya ngue di ma Jerusalén. ⁵² Bi 'bet'o 'da yø amigo ngue xtani 'yāhra nt'edi ha dani nsāya. Mi zomp'u ja n'na rā hnini jap'u ja rā häi Samaria, bi ne ngue ja xtani 'yāp'u rā nt'edi xti n'oxi. ⁵³ Pε yø mmengu Samaria himbi nepe xti n'oxi, porque padi ngue da thotho di ma Jerusalén. ⁵⁴ Nu'u yø xadi rā Jesús, rā Jacobo 'nēhra Xuua, mi nu ngue ya himbi t'unna ts'āya. Bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, ¿ua guí nne ga ähm̄a ngue da tähyø sibi mah̄ets'i ngue di juadi, tengutho bi 'yøtra pøngahya Elías?

⁵⁵ Bi hyet'u yaui rā Jesús, bi hejpi, bi 'yēmbi:

—Nu'aui hinguí pahmi ngue hinguí ho na rā hya guí mmamm̄i. ⁵⁶ Porque rā N'yohu bí 'yε mah̄ets'i, himbi 'yεhε ngue di juahyø ja'i, sinoque bí 'yεhε ngue da yañi.

I ma mañ'na rā hnini p'aya.

Hya nc'ei bi nyau rā Jesús.

⁵⁷ Mente ni 'yop'u ja rā 'yu p'aya, n'na rā n'yohu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grá hmu, nugä dí nne ga mme hapu gdi ma —bi 'yēmbi.

⁵⁸ Rā Jesús bi 'yēmp'a yaui:

—Nu yø haho ja yø 'bido ngue sāya. Yø ts'int's'u ja yø 'bafi ngue sāya. Pε rā N'yohu bí 'yε mah̄ets'i hin'yū rā ngu ha di n'oxi.

⁵⁹ Bi 'yēmba n'na nc'ei rā Jesús:

—Ma ga mmep'u nná magä —bi 'yēmbi.

Pε nu'a ts'o p'uya, bi 'yεnā:

—Ague grá hmu, dami 'dacrā nt'ēdi ngue 'be da du mā papá ga āgui. Ya da zā ga mme p'uya —bi 'yεmbi.

⁶⁰ Ra Jesús bi 'yεmp'a yaui:

—Nu'x yø ja'i εntho ya xa ndu ngue hinguī pa Oja, gue'x da 'yāhyø mmindui'x. Pε nu'i, ma ga mmehma, n'namhma gui xihyø ja'i ha di njap'x di zo rá 'yε Oja.

⁶¹ Mahømbi 'yεn man'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, nugā dí nne ga mme, pε dami 'dacrā nt'ēdi ngue 'be ga ma ε'x bi 'bap'x ja mā ngu.

⁶² Pε ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a bi bentra t'abi ndani ngue di nuafani, 'nε cohrā mmāi m'mefa, gue'a ya hīngrā nzāui da mā ha di njap'x di zo rá 'yε Oja yø ja'i'a.

10

Ra Jesús bi menhni hyate ma'det'a nja'i da manna hya.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Hmu, bi huanhni hyate ma'det'a nja'i, bi menhni di m'met'o p'x di ma. Yø yonc'ei p'x da ma n'na ngu n'na, i map'x ja yø hnini ja ngue dani nthohra Jesús. ² Bi 'yεmbuya:

—Majuani dí xi'ahx ngue ra 'befi xangu i ja, pε yø mēfi zi yohotho 'bui. Janangue nuyá, dami 'yāphx na Oja rá mmeti ra 'befi, ngue da menhyø mēfi p'x ja rá 'befi. ³ Nuya gui mmähā ya. Pε dami mfāhm, porque gui cāthx p'x 'bāhyø ja'i ngue yø nduc'ei, tengutho yø de'yo 'mø 'yop'x ha 'bāhyø zate, gui njathx p'uya. ⁴ 'Yo temā bolsa gui cāx, 'yo temā njmēnyu gui cāx. 'Yo gui cāx hmi'da

n̄i thixfan̄ih̄. 'Yo to di ot'ah̄ 'mø gá nzɛnguah̄ p'̄ ja ra 'yu. ⁵ Nu'mø gá sɔmp'̄ ja n'na ra ngu, gui zɛnguate 'mø gá c̄ath̄ mbo. Gui 'yɛna: “Oja di japr̄a ngu ja ua ya”. ⁶ Nu'mø 'b̄ap'̄ yø ja'i ngue nnepr̄á njap̄i Oja, nu'a ra nzɛngua gadi un̄i ngue Oja di japyø ja'i, da gohm̄i ra nzɛngua. Pɛ nu'mø h̄ingūi nne yø ja'i, ya h̄in'na 'mø. ⁷ Dam̄i nsäya p'̄ ja ra ngu gui sɔmh̄m̄. Dam̄i sih̄'a te si yø ja'i 'b̄ap'̄. Porque n̄i 'yup'̄ ngue di t'unn̄á nzäbi ra mɛfi. 'Yo h̄ontho gui p̄on'a n'na ra ngu, gn̄i mpa man'na ra ngu. Nu'a, h̄in'na'a. ⁸ Nu'mø bi n'na'ah̄ ra ts'äya p'̄ ja ra hn̄in̄i gui sɔmh̄m̄, dam̄i si'a te di n'na'ah̄. ⁹ Gui 'yøth̄eh̄ yø d̄ärquɛh̄i di 'b̄ap'̄. Gui 'yɛmh̄m̄: “Nuyá, ya guerp'̄ gui pah̄m̄ ha gdi soh̄ rá 'yɛ Oja ya”. ¹⁰ Pɛ nu'mø h̄imb̄i n'na'ah̄ ra ts'äya p'̄ ja ra hn̄in̄i gui sɔmh̄m̄, gui 'yɛm'mø ga thoh̄m̄ p'̄ ja yø caye: ¹¹ “Dá huamb̄ ja ra hn̄in̄i yø fonth̄äi bá n'youi mā mbonguahe. Gue'a ra hm̄ɛya'a ngue ya dá thɛc'ah̄ p'̄. Pɛ dam̄i pah̄m̄ ngue ya m̄i ja ngue xt̄a si'ah̄ ha gdi soh̄ rá 'yɛ Oja”, gui 'yɛmph̄ yø ja'i. ¹² Dí xi'ah̄ ngue nu'mø ra pa dan̄i thaxra güɛnda, man'na xan'̄ ra castigo da thohya yø ja'i h̄imb̄i unna ts'äya, ngue'a ra castigo da tho'̄ yø ja'i m̄i 'b̄ap'̄ ja ra hn̄in̄i Sodoma.

Xandøngu ra castigo da thohyø ja'i h̄ingūi nne di 'b̄atyø mm̄i.

¹³ Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'b̄ap'̄ ja ra hn̄in̄i Corazín. Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'b̄ap'̄ ja ra hn̄in̄i Betsaida. Porque h̄imb̄i 'yɛc'ɛigūi 'mø m̄i nu yø milagro dá ørb̄ 'b̄ai. A nu'mø xt̄a nnu yø milagro yø ja'i m̄i 'b̄ap'̄ ja ra nyogui hn̄in̄i Tiro, 'nɛp'̄ ja ra hn̄in̄i Sidón, n'nahmantho xt̄a

hyep'ʌ rá nts'o man̄i n'yo yø ja'í. Xt̄i n'yʌxyø 'bospi, 'nɛ xta hye yø he yø ja'í nu'a xt̄i nɛqui ngue 'bʌ ndum̄m̄ɛi. ¹⁴ Pɛ nu'mø rá pa dan̄i thaxra güenda, man'na xangu rá castigo da thohyø ja'í festa rá hya ya, ngue'a rá castigo da thohyø ja'í m̄i 'bʌp'ʌ ja rá hn̄ini Tiro 'nɛp'ʌ ja rá hn̄ini Sidón. ¹⁵ A nu'ʌ yø ja'í 'bʌp'ʌ ja rá hn̄ini Capernaum, rá nzɛgui ɛna ngue da t'ɛspabi p'ʌ mahɛts'í, 'nɛcua ja rá häi da t'ɛspi. Pɛ gue di map'ʌ ja rá niđu.

¹⁶ Bi 'yɛmbyø xädi rá Jesús:

—Nu'ʌ yø ja'í da ne da 'yøhra hya gui xihm̄ɛ, tengutho 'mø go da 'yørcasɛ mā hyagä'ʌ. Nu te'o hinda nu manho'ah̄ɛ, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manho gra ja'í. Nu'a to hingui nnu manhogui, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manho'a to bá pengui.

Ya bá penc'ʌ hyate mā'det'a bi 'benhni.

¹⁷ Mambá penc'ʌ hyate mā'det'a nja'í bi 'benhni, ɛmmɛi di johya. I ɛna:

—Ague grá Hmu, nu'mø dá nongähe ni thuh̄u, asta 'nɛhyø ts'onthi n'youi yø ja'í hɛp'ʌ.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Gue'a gui mmamm̄i. Dá nugä rá Satanás ngue gá taph̄ɛ, bi ma häi tengutho rá huei 'mø ni gai.

¹⁹ Nugä dá 'da'ah̄ɛ rá ts'ɛdi ngue madague'a gui nɛsh̄ɛ yø c'ɛya 'nɛ gui nɛsh̄ɛ yø ixtehe, pɛ hinte da ja'ah̄ɛ. 'Nɛ gui taph̄ɛ gätho rá ts'ɛdi na rá zithu mā nsūih̄ɛ. ²⁰ Pɛ 'yo gadi johyah̄ɛ ngue hontho gui nnɔngah̄ɛ mā thuhugä, 'bexi hɛp'ʌ yø ts'onthi n'youi yø ja'í. Sinoque nu'a gdi johyah̄ɛ, ngue bi nt'ot'i ni thuhuh̄ɛ p'ʌ mahɛts'í.

Di johya rá Jesús.

21 Nu'a rā ora'a p'uya, rā Espíritu Santo bi japi ngue *εmmεi* di johya rā Jesús. Bi 'yεnā:

—Mā Papá'i, dadi ja *mammadī'i* grá Hmu p'ua *mahεts'i*, grá Hmu ua ja rā *ximhāi*. Porque yø *ja'i* εnā ngue yø *bamhya*, i εnā ngue *tinj* xanho yø *mmai* hanja rā *hya*, pε *gá* 'yajpabi ya yø *hya* ya. *Gá* japi ngue go bi *bahya* yø *ja'i* ngue yø 'yøde *tengutho* yø *baši* ngue yø 'yøde. Nguna *gá* 'yøt'e mā Papá'i, porque gue'a *guá* *sänni* ngue *dj* nja'a.

22 Mā Papágā bi *däqui* *gätho* yø cosa ngue *ga* *manda*. *Hinjongui* *pøni* ngue *dadi* *mpahmi* xanho'a rá *Ts'unt'u* *Oja*, sinoque *hønsε'a* rá *Papá* *dj* *mpahmi*. *Hinjongui* *pøni* ngue *dadi* *mpahmi'a* rā *Papá*, sinoque *hønsε'a* rá *Ts'unt'u* *dj* *mpahmi*. Nu rā *ja'i* *da* *neprá* *Ts'unt'u* *Oja* ngue *da* *badj* *te'o* nā rā *Papá*, ya *da* *zä* *da* *badj*.

23 Bi *hyεtyø* *xädi* p'uya, bi 'yεmsebi:

—Bi *toca'ah* rā *mmεnthj* ngue *gá* *nuse* *connj* *dähu'a* *te* *guí* *nnuhu* ya. 24 Porque *dí* *xi'ah* ngue yø *pa* *xä* *thogui*, *xangu* yø *pøngahya* *Oja* *xä* *m'mai*, 'nεhyø *dašt'abi* *xä* *m'mai*, bi ne *xta* *nnu'a* *te* *guí* *nnuhu* ya, pε *himbi* *zä* *bj* *nu*. Bi ne *xta* 'yø'a rā *hya* *guí* *øhm* ya, pε *himbi* *zä* bi 'yøde.

Bi manna Jesús te bi 'yøtra mmεngu Samaria.

25 Nu'a n'na rā *xännbate* ngue rā *ley* p'uya, bi *guat'i* ngue *thämmahya* rā Jesús, bi 'yεmbj:

—Ague *grá* *xännbate*, *¿te* 'bε'a ja ngue *ga* *øt'e* para ngue *ga* *tinna* *te* para *zantho*?

26 *Mj* *dahra* Jesús, bi 'yεmbj:

—*¿Tenj* 'bε'a *nt'ot'i* p'ua ja rá *ley* *Oja*? *¿Tema* *hya* *guí* *tjm'mø* *gadi* *xädi*?

27 Nu'a rā *xännbate* ngue rā *ley* p'uya, bi 'yεnā:

—Nunā rā hya nā, guehna ɛna: “Damī ja ndummaī ngue mathoguiho guī mahma Oja co gātho nī mmāih. Hangu rā pa hōnt'a guī mbɛmhma'a. 'Nɛ damī mahni mmic'ɛiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”, i ɛna hya.

²⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xanho te guī mma. Damī 'yøt'e tengutho rā hya guī mmanya n'namhma ngue gui tinna te para zantho.

²⁹ Pɛ nunā rā xānnbate ngue rā ley, i ɛna ngue ya gue'a te øt'e ngue hinga gātho yø ja'i 'da guī matho. Janangue bi 'yɛmbra Jesús:

—Pɛ, ɛdana gue'a mā mmic'ɛi'be p'uya?

³⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—N'na rā n'yohu bá hya rā 'yu xpi 'yɛ'a Jerusalén, nī map'u ja rā hniñi Jericó. Bi nthɛui yø bɛ, bi hyannbabi'a te mī ha, asta bi møjpe. Bi unī, bi zop'u p'uya. Ya sä rā ndate 'mø mī zop'u. ³¹ Nu'a rā ora'a p'uya, bi thop'u ja rā 'yu n'na rā mmäcja. Bi nu ngue 'bemp'u rā n'yohu sä rā n'u. Bi mäqui, i gāta n'na nguadi, bi thogui. ³² Xquet'a bi thop'u n'na rā n'yohu mī ja rá 'bɛfi p'u ja rā nija. Nu'mø mī nu'a sä rā n'u, bi mäqui, bi thogui. ³³ Pɛ nunā n'na rā n'yohu ngue rā mmɛngu p'u ja rā häi Samaria, bi thop'u ja rā 'yu. Mī nu ngue 'bemp'u nā xī ma mā'unī, bi huɛqui. ³⁴ Bi guarbu benna n'yohu p'uya, bi gospabi rā aceite, 'nɛhra vino bi gospa p'u xi ts'ɛrpi. Bi dūrpabi rá ts'ɛt'i. Bi 'yɛxp'u ja rá fanī p'uya, bi zits'i ngue da hyonnbi ha di nsāya. Bi mādi. ³⁵ Mī hyaxpuya, nunā rā mmɛngu Samaria 'mø ya ja ngue da ma, bi hya'i yoho yø mɛnyu nuya di nthɛui n'na pa rā nzābi n'na mmɛnyu. Bi unna mmɛnnigu, bi 'yɛmbi: “Damī färquits'u nā rā

n'yohu 'bucua. Nu'mø h̄indi gua'i na ra m̄enyu ja ua, man'na xangu gui un̄i, ga jut'a'i 'mø dá pengui te gui un̄i”, bi 'ȳmbi. ³⁶ Xiya, ¿ndana gue'a ya hyu nc'ei di n̄equi ngue rá mm̄ic'̄eui na ra n'yohu bi un̄yø b̄e ya?

³⁷ Nu'a ra xännbate ngue ra ley p'uya bi 'ȳna:

—Nu'a bi hūequi, gue'a rá mm̄ic'̄eui'a.

M̄i dahra Jesús, bi 'ȳmbi:

—Ni ma ya, dami 'yøt'e tengutho na ra hya gui m̄anya.

Ya 'bup'ua ja rá ngu ra Marta ra Jesús.

³⁸ Bi thop'ua man̄i ma ra Jesús, bi zømp'ua ja n'na ra hn̄ini. Nup'ua ja ra hn̄ini bi zøni, 'bup'ua n'na ra xisu ni hū ngue ra Marta. Nup'ua ja rá ngu na, bi s̄ayabi ra Jesús. ³⁹ Nun̄a ra Marta, 'bu'a n'na rá juhue ni hū ngue ra Maya. Nun̄a ra Maya bi mip'ua ni hyandra Jesús ngue øxra hya xihyø ja'i. ⁴⁰ P̄e ra Marta humbi di mp̄etho. Bi guarbu hū ra Jesús, bi 'ȳmbi:

—Ague grá Hmu, ¿ua xanho te ør'ma juhue ngue h̄indi z̄equi? Dami xifi ngue da m̄axqui —bi 'ȳmbi.

⁴¹ M̄i dahra Jesús, bi 'ȳembra Marta:

—Ague Marta, ague Marta, h̄inguí pad̄i te gui 'yøt'e. Janjuani gui ho ni mm̄i'a te ḡa ja ngue gui 'yøt'e. ⁴² P̄e h̄onda n'na ra hya ja ngue ma d̄atho di m̄porta. Nun̄a ra Maya xa huanhna hya nu'a ma d̄atho di m̄porta 'n̄e h̄injonda hyannbi.

11

Bi xännbabi ha di mat'Oja yø ja'i ra Jesús.

¹ Man'na ra ora p'uya, nun̄a ra Jesús m̄i mmat'Oja p'ua ja n'na ra x̄equi. M̄i juadi bi mat'Oja p'uya, nu'a n'na'u yø x̄adi bi 'ȳmbi:

—Ague grá Hmu, dami xänngahe rə mhmat'Oja, tengutho rə Xuua bi xännbi da mat'Oja yø xädi —bi 'yεmbi.

² Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø guí mmat'Ojah, gui 'yεmhm: “Ma Papá'ahē guí 'b maḥets'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mānsu'i. Bá εhε guí manda ua. Di nja'a te ni pähä ua ja rə ximhäi tengutho bí ja maḥets'i. ³ Dami 'daje rə hmε n'na pa ngu n'na pa. ⁴ 'Nε dami punnga mā ts'oquihe, tengutho gähe xquet'a dadi punnbahe to hingui ho te ørcahe. Dami faxcahe ngue hinga øt'ähe rə nts'o. Dami yanje ngue rə nts'o”.

⁵ Rə Jesús bi sigue bi 'yεmbi:

—Xi'mø ngue n'na rə n'yoh gadi n'amigo n'na'ah ya. Nu'mø made rə xui p'aya, da zomp'u ja rá ngu rá amigo, da 'yεmbi: “Ague mā amigo'i, dami hmiqui hyu yø thuhmε. ⁶ Porque n'na mā amigo bi zop'u ja mā ngu, jap'u xpi 'yεhε. Pε hin'yua te gā unni”. ⁷ Nu'a ts'o p'aya, da 'yεntho 'mø bá tha'a mbo rá ngu: “Yo gadi xunanyagui. Ya n'nøt'e mā goxthi. Mā basi ya xā 'yoi. Ya hinda zä gā nnan-gui gā 'da'i'a guí ädi”, da 'yεmbi. ⁸ Madague'a ngue rá amigo, pε hingui nne da nangui ngue di unni te honi. Pε nugä dí xi'ah ngue da nanghma, di unni te gā honi, n'namhma ngue ya hinni mantho di xunanya. ⁹ Janangue nugä dí xi'ah, nuna Oja di 'da'i te guí homhm. Dami 'yäpi te guí nneh. Nu te gui honi, gui tini. Nu'mø gā jätra goxthi ngue gui nzohm Oja, da xoc'ah. ¹⁰ Porque nu rə ja'i ädi te nne, mā t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jätra goxthi, i sojpi.

11 Conque nu rā ja'i 'bührá basi, nu'mø bi 'yāpra thuhmε, hinguí sã rá mm̄ai rā ja'i ngue rā do di unná basi. Ogue rā hua da 'yāprá basi, hingra c'εya di unni. 12 Ogue rā do'ni da 'yāprá basi, hingra ixtehe di unni. 13 A nuyá, i ja ni ts'oquih, pε guí padí guí unna cosa xanho ni basih. Nu'a ni Papáh bi 'b̄ma mahεts'i ya, man'natho'a, nu'mø te'o da 'yāpra Espíritu Santo, da pennbabi.

Yø ja'i embi ngue rā zithu fäts'i te øtra Jesús.

14 Nunā rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yoh̄ma madi gonebi rā ts'onthi mi n'youi. Nu'mø mi hεp'ε rā ts'onthi mi n'youi rā n'yoh̄ma, bi nya p'uya. Yø ja'i p'uya di 'yøtho. 15 Pε εn'i'da yø ja'i:

—Nunā rā n'yoh̄ma nā, øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pε gue gue'a rā zithu rá hm̄u yø ts'onthi fäts'i ngue jap'ε.

16 Mi'da yø ja'i p'uya, bi xifi ngue nun̄ma mahεts'i xtabá 'yøtyø hm̄eya h̄injongui sã da 'yøt'e, para ngue da bahyø ja'i ngue Oja bi 'b̄ma mahεts'i di unna ts'edi. 17 Pε rā Jesús gä p̄atho te mb̄enyø ja'i, bi 'yemb̄i:

—Xip'ε di m̄anda n'na rā dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, h̄injam'mø da zä da zehyø hya. Xip'ε ja n'na rā ngu ya, nu'mø di nsuse yø ja'i 'b̄ap'ε, da 'yεhrā pa di n'ueni. 18 Njarb̄atho nā rā hya dí xi'ah̄ma ya. Xi'mø ngue di hejpassε yø m̄efi rā zithu, ya rá 'b̄efisε di ts'oni. Dí mm̄angä nā rā hya nā ngue guí εnj̄ma ngue rā zithu fäxca'mø dí øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 19 A nu'mø ngue ngu'a, xi ni mm̄ijudíoh̄ma tenna hya guí xännbateh̄ma, ¿ua rā zithu fäx'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? Nuyá, ja di nεqui p'uya ngue guí ya xädäh̄ma, h̄inguí padí te guí

mmamhm̄. ²⁰ Pε xi'mø ngue di 'dacra ts'edi Oja ngue ga øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi, ja di nεqui p'uya, ngue ya di manda ua Oja.

²¹ Hingra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi'mø ngue n'na ra n'yoh̄ xanzaqui, cu yø juai gui mfäp'ua ja rá ngu, hinte da ja'a te fädi. ²² Pε nu'mø bá εp'ua man'na ra n'yoh̄ ngue man'na xta nzaqui, da dapi, da gannbabi yø juai gui mfädi. Ya rá mmeti'a te da hyannbi. Di njadä p'uya, tate xa nzaquigui ngue ra zithu, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Nu ra ja'i hingui nne ngue ma n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi ma nsai'be na. Nu ra ja'i hingui fäxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'ongatho ma 'befi na.

Ra ts'onthi bá pengb̄ ja rá mm̄i ra ja'i.

²⁴ Nu'mø bi hyep'ua ra ts'onthi n'youi ra ja'i, nup'ua ja ra xεqui mathoguitho xa 'yot'i, ja bi 'yop'ua ra ts'onthi, honi ha di nsäya. Pε nu'mø himbi dini ha di nsäya, di n'yomfēni p'uya, i εna: “Ga pengä p'ua ja ma ngu dá pōni”, i εna. ²⁵ Nu'mø bá pengb̄ya, da dinnbabi rá mm̄i ra ja'i ngue hinjongui 'bap'ua, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. ²⁶ Da mengb̄ya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá mudi. Gä da yarbu ja rá mm̄i ra ja'i ngue di m'map'ua. M'mefa p'uya, man'na di m'm̄ man'ua ra ja'i ngue'a te ra n'ua mi sä m'met'o.

Bi manna Jesús te'o di nthēui ra mm̄enthi.

²⁷ Nuna ra Jesús, mente mm̄anya yø hya ya, nup'ua ha 'bahyø ja'i, bá tha'a n'na ra xisu, bi 'yēmbi:

—Rā mm̄enthī bī nth̄eui rā xisu bi øn'a'ī, 'n̄e bi sat'a'ī —bi 'ȳembī.

²⁸ Ēm'mø mi dahra Jesús:

—Mā dātho rā mm̄enthī bī nth̄eui ya yø ja'ī di ho da 'yøxra hyā mman'Oja, nu'a te rā hyā øde, gue'a øt'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro rā Jesús.

²⁹ Man'na nī mpetitho yø ja'ī p'ua 'bähra Jesús. Mī nya rā Jesús, bi 'ȳena:

—Nu yø ja'ī 'bähra pa ja p'uya, yø ts'oc'ei. 'Bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'ȳec'ei'gui. Pē hin tema milagro gā øt'e ngue da nu yø ja'ī. Nu'a da nōpa hm̄eya yø ja'ī ya, gue'a te bi thohra pōngahya Jonás. ³⁰ Porque tengutho rā Jonás, nu'a te bi tho'a, gue'a bi nōpa hm̄eya yø ja'ī mī 'bap'ua ja rā hn̄ini Nínive'a. Njarbutho rā N'yohu bí 'ȳe mah̄ets'ī ya, nu'a te da tho'a, gue'a da nōpa hm̄eya yø ja'ī 'bähra pa jap'ua'ya. ³¹ Nu'mø rā pa ngue danī hyaxra güenda Oja p'uya, nu'a n'na rā xisu mī ndast'abi p'ua sur, da nanguī ngue di yāpya yø ja'ī 'bähra pa ja p'uya. Porque nuna rā xisu na, ndø yap'utho rá häi bi 'ȳh̄e ngue bi 'yøxra hyā mī pahra Salomón. Conque man'na dí tategä ya ngue rā Salomón, pē hinguī nne gui 'yøhm̄u rā hyā dí mmangä ya. ³² Da gue'u yø ja'ī mī 'bap'ua ja rā hn̄ini Nínive da nang'mø rā pa danī hyaxra güenda Oja, di yāpya yø ja'ī 'bähra pa ja p'uya. Porque nu'u yø ja'ī mī 'bap'ua ja rā hn̄ini Nínive, bi 'bätyø mm̄ai 'mø mī 'yø'a rā hyā bī manna Jonás. Conque man'na dí tategä ya ngue rā Jonás, pē hinguī nne gui 'yøhm̄u rā hyā dí mmangä ya.

Rā Jesús bi hyejpabi rā hyā n'na rā nyot'i.

³³ Hingui sä ngue to di sacra nyot'i 'nɛ da 'yaqui, ogue da go'mi con n'na ra huada. Sinoque da hyoxmaya, n'namhma ngue da nu ra nyot'i yə ja'i da yut'ambo. ³⁴ Nu'mø bi xogui xanho ni dāhə ya, ya gui hɛthə xanho ra nyot'i i ja. Njarbatho ni n'yomfɛnihə ya, nu'mø bi xogui xanho, ya gui pahmə ndana ra nho gdi n'yohə 'mø. Pɛ numø hingui xogui xanho ni n'yomfɛnihə, ya himma juani gui pahmə ndana ra nho gdi n'yohə 'mø. Ya nsətho 'mø ngue ra ts'a'bɛxui p'ə gni mähä. ³⁵ Njarbatho ya, dami ne ngue da xohni n'yomfɛnihə, n'namhma ngue da zä gui timhmə ra 'yu xanho. ³⁶ Tengutho n'na ra ja'i 'mø hə ra nyot'i, hɛtra 'yu ha ni ma, gui njathə p'əya. Nu'mø tinni mməihə ndana ra nho, ya gui hɛhmə p'ə ra nts'o ngue gui n'yo manhohə.

Bì manna Jesús te øtyø fariseo 'nɛhyø xänbäte ngue ra ley.

³⁷ Nu'mø mi juadi bi nya ra Jesús, nuna n'na ra fariseo bi zits'i ngue da nsihmɛui p'ə ja rá ngu. Mi yut'ambo ra ngu ra Jesús, bi mip'ə ja ra mɛxa. ³⁸ Nuna ra fariseo p'əya, di 'yøtho hanja'a bi 'yøtra Jesús ngue himbi nxə'yɛ 'mø mi nsihmɛ. ³⁹ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague gyø fariseohə, gui pecjə məxøts'e ra vaso 'nɛ məxøts'e ra mohi. Pɛ məxøts'etho di nɛqui ngue gyø hoja'ihə. Nu mbo ni mməihə, gyø bɛhə, ngue hont'a te pɛs'yø ja'i so ni mməi gui hyännbahə. ⁴⁰ Hingui padi te gui mməmhə. ¿Ua hingui pahmə ngue məxøts'e mə do'yohə, Oja bi hoqui, xquet'a 'nɛ mbo mə mməihə bi hoqui? ⁴¹ Pɛ

dami fäxyø hyoya co nu'a te guí pets'i. Ya gä da gommanho p'uya.

⁴² Ague gyø fariseohu, hague ngu rā n'u gui thohmu. Nu'a rā diezmo gadi unhnu Oja, gadi unni te gä guí timhmu, asta rā xac'andehe gadi unhnu rā diezmo Oja. Da gue'u gätho mi'da yø c'ani gadi unhnu rā diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna guí øthu, pε nu te rā nho ja ngue gui 'yøthu, 'nε'a gdi mahmu Oja, hingui øthu'a.

⁴³ Ague gyø fariseohu, hague ngu rā n'u gui thohmu. Porque guí huanthohu yø nthuts'i tate xanho p'u ja yø nija. 'Nε guí nnehu ngue con n'na rā respeto di zengua'ahu yø ja'i p'u ja yø 'yu.

⁴⁴ Ague gyø xännbatehu ngue rā ley, conyø fariseo, hague ngu rā n'u gui thohmu. Porque maxøts'etho di nεqui ngue xanho'ahu, himma juani ngue xanho ni mmaih. Nu'ahu, tengutho p'u o rā ánima hīndi nεqui, thohyø ja'i maxøts'e, pε hingui padi te ja mbo rā häi.

⁴⁵ Mi da'a n'na nc'ei'u yø xännbate ngue rā ley p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grā xännbate, ngue guí mmanna rā hya naya, xquet'a 'nεcähe guí sacje ya 'mø —bi 'yεmbi.

⁴⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xquet'a 'nεhyø xännbate ngue rā ley, hague ngu rā n'u gui thohmu. Porque nuna rā ley gui xännbahu yø ja'i ngue da 'yøt'e, hinjongui hät'i da 'yøt'e. Entho rā ndate 'beni gadi duthu yø ja'i. Yø ja'i p'uya, hingui hät'i da duts'i. Pε nu'ahu, ni xinga gue'a n'na ni saha guí nne gdi tøxhu'a rā 'beni guí hōspahu yø ja'i.

⁴⁷ Hague ngu rā n'u gui thohmu. Porque guí hōmbahu yø panteo'u yø pøngahya Oja xa hyo ni

mboxitah_u. ⁴⁸ Ja dī nēqui p'uya ngue gadi theh_u'u nī mboxitah_u bi hyopyø pongahya Oja. Mahønguí nne guí njath_u p'uya, madague'a gadi hojpa_uh_u yø panteo'u yø pøngahya ya xandu.

⁴⁹ Janangue ya patho Oja te dī nja. Bi 'yēnā: “Ga pēhnā mā pøngahya 'nē mī'da yø m'mēhni. Nu 'da'u p'uya, dā tho. Mī'da p'uya, dā jui”. ⁵⁰ Pē nuya yø ja'ī 'buhra pa ja p'uya, gā ja dā mā mapēnnbi p'u'a rā castigo ja ngue dī nja, ngue yø pøngahya xa tho asta gue'mø mambá fu'a nximhäi. ⁵¹ Dā fup'u bá tu rā Abel, asta guerp'u i ntū rā Zacarías nuna bi thop'u ha guí nhyacui rā nija rā altar. Guehnā dí xi'ah_u naya, dā hyaspabi rā güenda Oja ya yø ja'ī 'buhya, ngue'a te i dū'u.

⁵² Ague gyø xännbateh_u ngue rā ley, hague ngu rā n'u guí thohm_u. Porque go guí hah_u rā nsogui ngue rā mfadi. Pē nī xinga gue'ah_u gdi pahm_u, nī xinga di japh_u dā bā'u yø ja'ī nne dā badi.

⁵³ Nuna rā Jesús, høntho bi juadi bi manya yø hya ya, mathoguitho bi mbøcue yø xännbate ngue rā ley 'nēhyø fariseo. Bi guarbaya ngue bi 'yørpe xangu yø nt'änni. ⁵⁴ Honi ha di zudi ngue tema hya dā manna Jesús ngue hinda gue'a, para ngue dā zä di yapī.

12

Rā Jesús bi xännba yø ja'ī ngue hanja'u yø ja'ī maxøts'etho dī nēqui ngue xanho.

¹ Nu'a rā ora'a, yø mahuahitho yø ja'ī bi mpeti, asta dī ntøtyø ja'ī. Rā Jesús bi mudi bi 'yēmyø xädi:

—'Yo gnī 'yoh_u tengutho gā 'yo yø fariseo. Porque maxøts'etho dī nēqui ngue xanho te ga

'yo, h̄im̄ma jūani ngue x̄anho. ² H̄in'ȳ n'na ra hȳa da b̄emp'̄u ja rá mm̄u ra ja'̄i ngue h̄inda fadi. Madague'a da 'ȳna da go'm̄i, p̄e ḡa f̄atho. ³ A nūyá, nu'a te ḡama hȳa nt'agūitho gadi nxihm̄u ngue h̄ingui nneph̄u da fadi, h̄inga nt'agūi'a, i fadi x̄and̄onho. Nu'a ra hȳa gadi nhȳrpatho ni gūh̄u, ogue n'n̄o't'e ra ngu p'̄u gui yah̄u, i nt'ode ḡatho ra hn̄ini'a te gūi mm̄amh̄u.

Bi man̄a Jesús ndana ja ngue da ts'u.

⁴ Ague ma amigo'ah̄u, dí xi'ah̄u ngue 'yo gui suh̄u da ne da hyo'ah̄u. Porque nu'm̄o bi hyo'ah̄u, ya h̄inda z̄a te da japa te. ⁵ Nuḡa ḡa xi'ah̄u ndana ja ngue gui suh̄u. Dam̄i suh̄u Oja, ngue nu'm̄o bi hyac'a ni teh̄u, ja rá ts'edi ngue da m̄en'nah̄u ra n̄idu. Nuna ya, guehna dam̄i suh̄u naya.

⁶ Xi'm̄o bi 'b̄a cut'a ȳo ts'int's'u, ūangui h̄ondi yoho ȳo zixani ma t'uni. P̄e nuna Oja, h̄inga n'na di pumb̄eni'̄u ȳo ts'int's'u. ⁷ Janjuani ngue f̄axah̄u Oja. Conque asta ni xtah̄u m'mede n'na ngu n'na. Janangu 'yo gui suh̄u ȳo ja'̄i. Porque man'na x̄ammad̄i'ah̄u ngue ȳo ts'int's'u, madague'a ȳo mm̄undotho'̄u.

Ra Jesús bi xihȳo x̄adi ngue h̄inda ḡomp'̄u ha 'b̄ahȳo mm̄ic'̄ēiui.

⁸ Dí xi'ah̄u ngue nu to ḡatho da m̄amp'̄u 'b̄ahȳo ja'̄i ngue ̄c'̄ēigui, xquet'a ḡa mm̄anḡa p'̄u 'b̄ahȳo anx̄e Oja ngue dadi n'amigo'be ra ja'̄i. ⁹ P̄e nu te'o da ḡonḡa p'̄u 'b̄ahȳo ja'̄i, da ma ngue h̄ingui ̄c'̄ēigui, xquet'a ḡa mm̄anḡa p'̄u 'b̄ahȳo anx̄e Oja ngue h̄in dadi n'amigo'be ra ja'̄i da ḡongui.

10 Nu to bi zä da nømman'u rā N'yohu bí 'yε mahεts'i, i sä ngue di mpunnbi. Pε nu rā ja'i da nømman'u rā Espíritu Santo, ya hīndi mpunnbi.

11 Nu'mø bi ts'ixahu p'u ja yø nija, ogue da ts'ixahu p'u ja rā ts'ut'abi, 'yo sä di tu ni mmuihu na rā hya ja ngue gdi thahmu. 12 Porque nu'mø bi zønna ora gui nyahu, guesε rā Espíritu Santo di bεn'nahu rā hya gui mmamhmu'a rā ora'a.

Nu rā ja'i ja rá mēnyu, hīngā gue'a rá mēnyu ja ngue di ma rá mmui.

13 Mambā nya n'na nc'ei p'u 'bahyø ja'i, bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xānnbate, dami xihma n'yohugā ngue di 'dajma parte ngue rā erensia.

14 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, ¿te'o bi 'yεxqui ngue ga nts'ut'abi ngue ga hec'ahu te gui peshu?

15 Mahømbi 'yεmbi:

—Dami mfāhmu, 'yo sä gui εmhmū ngue gue'a rā mēnyu mā dātho di mui. Porque rā ja'i nne ngue di m'mū manho, hīngā gue'a rá mēnyu xtangu di pets'i di m'mū manho.

16 Bi hyεjpabi na rā hya ja ua p'uya, bi 'yεmbi:

—Mi 'bū'a n'na rā n'yohu ngue rā mmεmmeti. εmmēi bi nja yø huahi. 17 Nūna rā mmεmmeti p'uya, ngūna bi bēni, bi 'yεna: “¿Teni 'be'a ga øt'e? Hīn'yu haru ga pets'a te jap'u xtá pēfi”. 18 Ya εmp'uya: “Ya dí padī te ga øt'e. Nūya ga xotma t'u, man'na xtannocho ga hoqui. Ja ga pεspu'a te gā ga xoqui, 'nε'a te gā dí pets'i. 19 Gā εngā p'uya, Nūya, xangu te jap'u gdá si xangu yø jeya. Di nja gāmpähā ya. Ma gā nsāya, ma gā si te gā tīni”, da

'yɛna. ²⁰ Pɛ Oja p'ɥya, da 'yɛmbi: “Ague n'yø, hinguí padí te guí mma. Nuya gui tu'a di nxuí ya. Xi'a te xcá pets'i, ¿to da gohmi'a?” ²¹ Njarbutho rá ja'i nu'a nne ngue xtangu te da mets'i, hinte di muui p'ɥ ja rá hmi rá dá Oja.

Nuna Oja i fähya yø ja'i ya o rá 'yɛ.

²² Bi 'yɛmba m'mɛfa yø xädi rá Jesús:

—Nugä dí mma, nu'a te ja ngue gui sihɥ, ogue te ja ngue gui hyehɥ, 'yo gue'a mathoguitho ga ndu ni mmaihɥ'a. ²³ A nuyá, nu rá te rá ja'i man'natho di muui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo rá ja'i man'natho di muui ngue'a te da hye. ²⁴ Ya guí nnuhɥ yø ca ngue hinguí uahí, 'nɛ hinguí xofu ngue te da mets'i. Pɛ Oja di unni te si yø ts'int'sɥ. Goma gue'ahɥ ya, ngue hinda máxahɥ Oja, porque man'na xammađi'ahɥ ngue yø ts'int'sɥ. ²⁵ Xiya, xi rá ja'i tu rá mmai ngue hinguí hets'i, ¿ua da zä di nte man'na doyni ngue'a ga nhets'i? ²⁶ Nu'mø hinda zä ngue man'na gui nte hmi mits'ɥ, ¿hanja ngue tu ni mmaihɥ mi'da yø cosa 'mø?

²⁷ Ya guí nnuhɥ yø dõni bí ja dapo ngue hinda mpefi, ni xinguí mpe, pɛ mahotho gui nɛqui. Dí xi'ahɥ ngue tengu rá dast'abi Salomón, mandõnho drá he bi hye, pɛ hinha da zädi tengu ga nho yø dõni. ²⁸ Porque guesɛ Oja øt'e ngue mazihotho gui nɛqui yø dõni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pɛ nixudi p'ɥya, di nzøp'ɥ ja rá orno. ¿Goma gue'ahɥ ngue hinda he'ahɥ Oja? Pɛ hingá egui ɛc'ɛihɥ xanho ngue fäxahɥ Oja. ²⁹ Nuya 'yo mathoguitho di tu ni mmai ha gdi hyoni te gui sihɥ. ³⁰ Porque yø ja'i 'bɥcua ja rá ximhäi, hõnt'a te da zi ni ma yø mmai honi. Pɛ nu'ahɥ, 'bähni Papáhɥ, 'nɛ ya padí ngue

guí homhm_u gátho ya yø cosa ya. ³¹ Janangue dami ja ndumm_uí gui 'yøth_u'a te dī m_unda Oja. Gue'a dī 'da'i te gāma cosa guí homhm_u'a.

Dami ne ngue bí ja nī mm_utih_u mah_uets'i.

³² Madague'a ziyohotho'ah_u, p_ε 'yo guí suh_u. Nugā gā fá'ah_u tengutho rā mände'yo 'mø fáhyø d_ε'yo. Nunā Oja nī Papáh_u i ja mpähā ngue guí m'm_uhm_u p'_u ha dī m_unda. ³³ Dami pä te gā guí p_εsh_u, gui unhn_u rā m_εnyu yø hyoha. Dami neh_u rā buxa h_uñjam'mø dī nts'onī. Porque nu'mø bí ja nī mm_utih_u mah_uets'i, h_uñha rá nze_ugui dā bøhø. Nup'_u h_uñda zønna b_ε, 'n_ε h_uñda zi rā zu'ε'a te guí p_εts'i. ³⁴ Nu'mø guí εmh_u ngue bí ja mah_uets'i'a rā nho tate dī mu_ui, hønnb_u dā zo nī mm_uih_u p'_u 'mø.

Ya xqu_u nsäh_u 'mø bi zøh_unī Hmu_uh_u.

³⁵ Ya xqu_u nsäh_u 'mø bi zøh_unī Hmu_uh_u. Madra xui dā zøhø, ya di zø nī nyot'ih_u. ³⁶ Gui 'yøth_u tengutho yø hmiqui n'na rā hmu 'mø tø'mi ngue dā pengb_u dā nu rā nthati. Ngu di zøhø di jätra goxthi, 'bexta xojpi. ³⁷ Rā mm_uenth_u dī nth_uei rā hmiqui nuna dinná hmu 'mø bi zøhø ngue dī ndø'mate. Majuanī dí xi'ah_u ngue nu'a rá hmu, dī nsä ngue dā 'y_εp'_u ja rā m_εxa yø hmiqui ngue dā 'uini. ³⁸ Madague'a m_ude nxui dā zøhø, oque tobe h_uñdi hats'i dā zøhø, p_ε rā mm_uenth_u bi nth_uei yø hmiqui dā thini ngue dī ndø'mate. ³⁹ Dami pah_u na rā hya ja ua. Ngue n'na rā mm_uennigu, nu'mø dā badi tema ora dā zøhra b_ε p'_u ja rá ngu, dī mfadi xanho, h_uñdi n'unī dā sojpa rá ngu ngue dā f_ε. ⁴⁰ Xquet'a dami njath_u p'aya, dami ndø'mateh_u. Porque nu'a rā ora h_uñte dī so nī mm_uih_u, xi'mø gue'a rā ora dā zøhra N'yoh_u di 'y_ε mah_uets'i'a.

Rə Jesús bi hyejpa rə hya yoho yø hmiq̄i, n'na rə hmiq̄i ngue rə 'yøde, n'na rə hmiq̄i hingr̄á 'yøde.

⁴¹ Rə Bədu bi 'yänna Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague gr̄á Hmu, ħhøngtho gähe guí xicje n̄a rə hya gadi hycya, ua gue gätho yø ja'í guí xifi?

⁴² M̄i dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuna rə hya dí mmangä, gue'a rə hmiq̄i 'bet'o bá dinna hya dí xicä n̄a, nu'mø da 'yøt'e te dí xifi. Guehna tengutho n'na rə hmiq̄i da ma mafäti'u to 'bɛp'u ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmɛ yø ja'í mafäti, da 'uini. ⁴³ Rə mmɛnthi di nthɛui rə hmiq̄i da 'yøt'e te di 'bɛprá hmu. Nu'mø bi zøhrá hmu, da dini ngue dadi mpɛfi. ⁴⁴ Majuan̄i dí xi'ah̄u ngue nu te gä pɛsrá hmu, gä di fätrá hmiq̄i. ⁴⁵ Pɛ nuna rə hmiq̄i da 'yɛmp'u ja rá mm̄i ngue him'be da zøhrá hmu, da m̄adi da matyø mm̄ihmiq̄iui conyø xisu. Da m̄i di nsihmɛ, ogue di n'iti. ⁴⁶ Nu'a rá hmu rə hmiq̄i p'aya, nu'a rə pa rə ora ngue hingui tøm'rá hmu, gue'a rə ora da zø'a. Nu'a rá hmu p'aya, mathoguitho da m̄ei, pɛts'i ngue da xeni. Di 'yɛmp'u ni gohyø ja'í hingui ɛc'ɛi rə hya.

⁴⁷ Nuna rə hmiq̄i bi badi xanho hanja n̄a rə hya nneprá hmu da 'yøt'e, pɛ himbi 'yørpabi'a te rá pähä rá hmu, da 'yɛmmɛi da ma m'mei. ⁴⁸ Pɛ nu'a rə hmiq̄i himbi badi xanho'a te rá pähä rá hmu, da 'yøtyø cosa ní n'yup'u ngue di 'bei, ts'utho da ma m'mei, porque hingui padi te øt'e. Nu te'o bi badi xanho rə hya, jatho ngue da 'yøt'e te sifi. Nu te'o man'na xangu rə hya mafäti, man'natho xangu ja ngue da 'yøt'e.

Bi manna Jesús ngue di nja rə s̄hi.

49 Nugä rə sibi dá ɛhɛ ga uçä ua ja rə ximhäi. Dı nnegä ngue di nzø nā rə sibi nā. 50 Xquet'a ja ngue ga thocä n'na rə n'ɤ, pɛ dı xønɲi ngue di nja. 51 ¿Ua guí ɛmhmɤ ngue dá ɛcä ua ja rə ximhäi ngue hın temä n'ɤ guí sähɤ? Nu'a, hın'na'a. Sinoque di nja rə sɤi. 52 Porque rə pa di ma p'ɤya, cɤt'a nja'i 'dat'a rə ngu di 'bɤi, gä di nsɤi. Hyu nc'ɛi di nsɤhmı'ɤ yo nc'ɛi di ɛc'ɛigui. Ogue yo nc'ɛi di nsɤhmı'ɤ hyu nc'ɛi di ɛc'ɛigui. 53 Nu rə papá hında nu manho rá ts'ɤnt'ɤ di ɛc'ɛigui. Nu rə ts'ɤnt'ɤ hında nu manho rá papá di ɛc'ɛigui. Nu rə mamá hında nu manho rá t'ixu di ɛc'ɛigui. Nu rə t'ixu hında nu manho rá mamá di ɛc'ɛigui. Nu rə cä hında nu manho rá ts'ihue di ɛc'ɛigui. Nu rə ts'ihue hında nu manho rá cä di ɛc'ɛigui.

I ja yø hmɛya ngue te di nja.

54 Nuna rə Jesús bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nu'mø gä nuhɤ ngue bá nangyø 'bogui, guí ɛmhmɤ p'ɤya ngue di n'ye. 'Nɛ gue'a di nja'a. 55 Nu'mø 'yo rə ndahı nı 'yɛ'a sur, guí ɛmhmɤ p'ɤya: “Xta mpa ya”. 'Nɛ gue'a di nja'a. 56 ɛna xø gä guí pahmɤ p'ɤ gni bɛmhmɤ, pɛ hın'na. Nu'ahɤ guí pahmɤ te nne dā manñā tiempo 'mø guí hanthɤ yø guı bí ja maya, 'nɛcua ja rə häi guí pahmɤ te di nja'mø 'yo rə ndahı. ¿Hanja ya'mø ngue hınguı pahmɤ te gä mbøn'a te gäma hyä guı nnuhɤ yø pa dı 'bɤhmɤ ya?

Damı ja ndımmıi guı nhojpauı nı nsıııı.

57 ¿Hanja ngue hınguı hacsehɤ rə güenda ndana gue'a xanho? 58 Nu'mø bı nyap'ahɤ, nu'a di yap'ahɤ damı nhojpahɤ p'ɤ ja rə 'yu, n'namhma ngue hındı dā'ahɤ p'ɤ ja rə ts'ɤt'abi. Porque nu'mø

ya bi ndä'ah_u p'_u ja rə ts'ut'abi, rə ts'ut'abi di dä'ah_u rə policia. Rə policia p'_uya, da zixah_u fädi. ⁵⁹ Dı xi'ah_u ngue nup'_u ja rə fädi, ya hında zä guá ponthoh_u p'_u, guá pømh_u asta gue'mø guá jut'i gätho rə mɛnyu da ts'an'nah_u.

13

Jatho ngue da thep'_u rə nts'o.

¹ Nu'a rə ora'a p'_uya, bi guat'i 'da yø ja'i p'_u 'bähra Jesús, bi xifi te xi 'yøtra Pilato ngue xi hyo 'da yø ja'i ngue yø mmɛngu Galilea. 'Nɛ ja xi thop'_u ha thohyø zu'ɛ nu'_u tho ngue rə 'bøt'e. ² Rə Jesús bi 'yembı:

—Nu'a te rə n'_u bi thohya yø mmɛngu Galilea bi tho, ɷua guı ɛmh_u ngue man'na mı ja yø ts'oqui ya ngue mı'da yø mmɛnguh_u? ³ Dı xi'ah_u ngue hın'na. Nu'mø hınguı hyehm_u p'_u rə nts'o gni 'yoh_u, xquet'a 'nɛ'ah_u 'da gdi m'mehm_u'_u. ⁴ Xi'_u 'de'mə hyato nja'i bi hyo rə torre Siloé 'mø mı dägui, ɷua guı ɛmh_u ngue man'na mı ja yø ts'oqui ya bi du ngue gätho mı'da yø mmɛngu Jerusalén? ⁵ Nugä dı xi'ah_u ngue hın'na. Nu'mø hınguı hyehm_u p'_u rə nts'o gni 'yoh_u, 'nɛ'ah_u 'da gni m'mehm_u'_u.

Rə Jesús bi hyejpa rə hya n'na rə za hınguı zıdı.

⁶ Bi hyoni te gui hyejpa rə hya bi xihyø ja'i rə Jesús, bi 'yembı:

—N'na rə n'yoh_u bi 'yɛt'a n'na nza rə igo p'_u ja rá häi. Bı ma da nu p'_uya ngue'mø zıdı. Pɛ hın temə igo bá tını. ⁷ Bı 'yembrá mɛfi mı fähra häi p'_uya: “Ague n'yø, ya rá hyu jeyya dı ɛhɛ dı hongä yø ndät'a ua ja rə za ja ua. Pɛ hınte dı tını. Damı 'yets'i

man'na xanho, porque cot'ua ja rā häi”, bi 'yεmbi.
 8 Pε nu'a fāhra häi p'uya bi 'yεna: “Ague n'yø, dami
 tømra jeya ja ua ya. Ma ga cunnbagā rā häi 'nε ga
 pojpa rā 'yai. 9 Xamhmatho di nzadi ngue ga jap'ε.
 Nu'mø ya himbi nzadi, ya ga εxpuya”, bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā xisu mi mo'mi.

10 Man'na rā pa ngue rā ts'äya, mi xännbate p'ε ja
 n'na rā nija rā Jesús. 11 Nup'ε ja rā nija, mi 'bεp'ε
 n'na rā xisu ngue ya n'nε'ma hyato njeya madi
 hyenni. Nu'a rā ts'onthi mi n'youi, di japi ngue
 mo'mi. Hinjam'mø di sä di juannā xatha. 12 Nu'mø
 mi nu rā Jesús, bi zonnbaya, bi 'yεmbi:

—Ague grā xisu, ya dā zā rā n'ε guí hεmbya.

13 Bi japyø 'yε p'ε ja rá ya p'uya. Pε 'bεxpi zä'a rā
 ora'a, bi njuannā xatha rā xisu. Nuna p'uya, bi ja
 mammadi Oja. 14 Pε nu'a di manda p'ε ja rā nija
 p'uya, bi mbøcue ngue rā ts'äya'a rā pa bi n'øthe rā
 Jesús. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—N'nato mā pa ja ngue di nja rā 'bεfi. Gue'ε yø
 pa guá εhε dā t'øthe'ahε'mø. Pε hinga gue'mø rā pa
 ngue rā ts'äya dā t'øthe'ahε.

15 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ya gā gue'a guí mmamp'ε gni bεmhmε ya 'mø.
 Xi'mø guí si n'na ni ndani, ogue n'na ni burru,
 ¿ua hinguí xoc'mø rā pa ngue rā ts'äya ngue dā
 ma dā nsithe? 16 Xina rā xisu, rá mbom'mεto rā
 Abraham, ya n'nε'ma hyato njeya di unna zithu
 ngue'a te hεmbi. ¿Ua hinda zā dā t'øthe 'mø rā pa
 ngue rā ts'äya nā'mø?

17 Mi manna rā hya nā p'uya, mambi mesta yø
 sä'ε nnu man'ε rā Jesús. Pε gā di johya yø ja'i,
 porque hinjonda zā dā 'yøt'e te nnurpi øtra Jesús.

Bi hyεcra hya rā Jesús ngue n'na rá hmudä rā mostasa.

¹⁸ Mī nya rā Jesús, bi 'yεnā:

—¿Ha di njap'ua gdi pahmua ngue ha di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja? ¿Tegue gdá hyejpa rā hya?

¹⁹ Tengutho n'na zihmudä rā mostasa, zitchua 'mø bi thup'ua ja rā huahī. Pε di nte asta gue'mø di ndat'o. Xta nhεts'i da gohi, da 'yøtyø 'bafi yø ts'int's'ua p'ua ja yø 'yεt'o.

Bi nhyejpa rā hya rā hojuni i pε rā levadura ngue di ixqui.

²⁰ Mahømbi 'yεnna Jesús:

—Nu'a di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja, gui nhyejpabi ²¹ rā íxi 'mø bi japi hyu t'εni rā hojuni n'na rā xisu, asta gue'mø di ixqui gä rā jani.

Mahyejpi rā hya n'na rā goxthi hinguī uant'i.

²² Bi sigue bi n'yo rā Jesús ni ma Jerusalén, xännbabi rā hya yø ja'i p'ua ja yø hnini thogui. ²³ Bi 'yεmba n'na nc'εi p'uya:

—Ague grá hmu, ¿ua ziyohotho yø ja'i di nyani?

Mī dahra Jesús, bi 'yεnā:

²⁴ —Damī ja ndummai gdi cæthua p'ua ja rā goxthi hinguī uant'i. Porque dí xi'ahua ngue xangu to da ne da yat'i, pε hinda zä da yat'i. ²⁵ Porque nu'mø bi nangra mmennigu da nøtra goxthi, nu'ua da go'athi di jätra goxthi, da 'yεmbi: “Ague grá Hmu, damī xogahe rā goxthi”, da 'yεmbi. Pε da 'yεnna Hmua 'mø bi dadi: “Hin'na. Himma amigo'ahua”. ²⁶ Da 'yεn'ua di 'bä'athi p'uya: “Pε 'nε 'dap'ua dá nsihmehua. Nup'ua ja ma hninigähe ja gä xänngahe p'ua ni hya”. ²⁷ Da 'yεnna Hmu 'mø bi dadi: “Ya dí xi'ahua ngue himma amigo'ahua. Damī 'uehmu

ua dí 'b̄ui, porque xants'o te xcá 'yøth̄u". 28 Ja d̄i nzonp'̄u'u di 'b̄a'ath̄i p'̄uya, di guxtyø ts'i 'mø b̄i n̄u r̄a Abraham, r̄a Isaac, r̄a Jacob, co ḡätho m̄i'da yø p̄ongahya Oja di 'b̄up'̄u d̄i manda Oja. Nu'̄u di 'b̄a'ath̄i, d̄a gop'̄u'u. 29 Porque di b̄onyø ja'i p'̄u ni hyuhra hyadi, d̄a guerp'̄u ni b̄oxyadi, norte, 'n̄ε sur di b̄onyø ja'i d̄a m̄ip'̄u ja r̄a m̄εxa ngue d̄i ns̄ihm̄ε p'̄u d̄i manda Oja. 30 A nuyá, 'b̄u i'da ngue 'b̄efa ua ya, gue'̄u d̄an̄i m'm̄et'o p'̄u'u. 'B̄u i'da ngue 'b̄et'o ua ya, gue'̄u d̄an̄i m'm̄efa p'̄u'u.

B̄i nzonna Jesús ngue handra hn̄ini Jerusalén.

31 Nu'a r̄a pa'a p'̄uya, bi zø i'da yø fariseo, bi 'ȳembra Jesús:

—D̄am̄i p̄ongua n̄i ma, porque nne d̄a hyo'i r̄a Herodes —bi 'ȳemb̄i.

32 M̄i d̄ahra Jesús, bi 'ȳena:

—Han̄tho εna d̄a hyäcä n̄a r̄a Herodes. N̄i m̄ähä ya b̄ä xihm̄u ngue n̄uya 'n̄ε n̄ixud̄i, ḡa øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onth̄i. Ḡa øthe yø ja'i h̄emb̄i 'dam̄a 'dan'yo man'̄u. N̄iman̄i p'̄uya, ḡa juadi te dí p̄εfi. 33 P̄ε jatho ngue ḡa thogui hap̄u nná ma. N̄ixud̄i 'n̄ε n̄iman̄i ḡa n'yo asta gue'mø ḡa s̄on'a Jerusalén. N̄yua h̄imma juani ngue d̄a thogä ua, n̄up'̄u Jerusalén h̄imma punn̄bi yø p̄ongahya s̄omp'̄u, ḡä i tho.

34 Ague gyø mm̄engūh̄u Jerusalén, gue'e gui hoph̄u yø p̄ongahya Oja, d̄a gue'̄u yø mamhya Oja bi 'b̄en'n̄ah̄u, ḡä gui p̄andothoh̄u. Xangu yø nn̄id̄i dá ne ngue ḡa p̄en'n̄ah̄u tengutho r̄a øn̄i 'mø di p̄etyø bas̄i ngue di huit's'i conyø zahua, d̄adi ja'ah̄u p'̄u. P̄ε h̄ingá neh̄u. 35 A nuyá, d̄a hyec'ah̄u p'̄u Oja ya. Dí xi'ah̄u ngue ya h̄inni mantho gui n̄nuj̄u,

asta gue'mø da 'yɛhra pa gui 'yɛmhmɛ: “Di japrá m'menhni Oja bá penhua”, gui 'yɛmhmɛ.

14

Bi 'yøthe n'na rā dārquɛhī rā Jesús.

¹ N'na rā pa ngue rā ts'äya, nuna rā Jesús bi ma da nsihmɛ p'ɥ ja rá ngu n'na rā n'yohɥ 'bet'o ngue yø fariseo. Nuya p'ɥya, fätho te øtra Jesús. ² Nup'ɥ hudi, 'bɥp'ɥ n'na rā n'yohɥ ngue neni. ³ Nuna rā Jesús, bi 'yørpā rā nt'änni yø xännbate ngue rā ley 'nɛhyø fariseo, bi 'yɛmbi:

—¿Ua da zä ngue da t'øthe n'na rā dārquɛhī 'mø rā pa ngue rā ts'äya, uague hin'na?

⁴ Nu'ɥ nzofo himbi dadi. Bi bentra dārquɛhī rā Jesús, bi 'yøthe. Bi xifi ngue da ma. ⁵ Bi t'ɛmbyø fariseo p'ɥya:

—A nuyá, xi'mø gdi sihɥ n'na rā burru ogue n'na rā ndani, da zop'ɥ ja n'na rā ots'i 'mø rā pa ngue rā ts'äya, uangui guá juts'i 'bexque'a, madra ts'äya'a rā pa da zop'ɥ ja rā ots'i.

⁶ Hinte gā ndatho'ɥ yø ja'i nzofo.

Rā Jesús bi xifi te da 'yøtyø ja'i nnu rā nthati.

⁷ Nu'ɥ yø ja'i xi ts'ofø, hɛtho rā Jesús ha gā huanyø nthuts'i 'mø bi mip'ɥ ja rā mɛxa. Bi 'yɛmbɥya:

⁸ —Nu'mø to bi zo'i ngue gui nnuhɥ rā nthati, 'yogui huanthohɥ yø nthuts'i tate xanho ngue ja gui mmihmɥ p'ɥ. Nthambɛnitho da zø hman'na nc'ɛi, nu'a tate hnu mansu ngue nu'i. ⁹ Nu'a xa nzo'i p'ɥya, nthambɛnitho da 'yɛn'i: “Damī unna nthuts'i nā 'bæcua n'yø”. Ya gui pɛs'ni sä p'ɥya ngue gni mmip'ɥ ja rā nthuts'i hinga njuani. ¹⁰ Nu'mø

bi ts'o'i, dami mip'ua ja ra nthuts'i bí ja nyani, n'namhma ngue nu'mø bi zø'a xa nzo'i, da 'yɛn'i p'uya: “De gui mmicua ja ra nthuts'i xanho n'yø”. Xquet'a 'nɛ'ua 'dap'ua gdi hūhma p'ua ja ra mɛxa da nu mansu'i p'uya. ¹¹ Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'atho hnu mansu'a. Pɛ nu'a øt'e ngue hinguì hnu mansu p'ua ga mbɛni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

¹² Rá Jesús bi 'yɛmbrá n'yohua xi zixpu ja rá ngu:

—Nu'mø guì øt'a n'na ra nts'ihmɛ, oguì nzohni amigo, ni xinga gue'ua ni n'yohua, ni xinga gue'ua ni mɛni, ni xinga gue'ua ni besino ngue ja te da zi. Porque nu'ua, xquet'a da 'yɛhra ora da zo'i ngue gui nsihmɛui. Ya bi ma ma cots'i'a ra mate xcá 'yørbuya. ¹³ A nuyá, nu'mø guì øtra nts'ihmɛ, dami zo'ua yø hyoya di nsihmɛ, dami zo'ua yø do'yɛ, dami zo'ua yø dogua, dami zo'ua yø xädä ngue gui 'uini. ¹⁴ Janangue di toca'i ra mmɛnthi p'uya, porque hinda zä da gut'a'i te gui 'yørpe. Pɛ nu'mø ra pa danì bɛnnate yø hoja'i p'uya, da gut'a'i Oja te xcá 'yøt'e.

Bì ma mahyɛqui rá hya ngue n'na rá dants'ihmɛ di nja.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ei mi hup'ua ja ra mɛxa p'uya, bi 'yøde te mmanna Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ra mmɛnthi di tocabi'a to sihmɛ p'ua ha di manda Oja 'mø.

¹⁶ Mi nya rá Jesús, bi 'yɛna:

—N'na ra n'yohua, bi 'yøt'a n'na rá dants'ihmɛ ngue rá nde. Bì manda p'uya ngue bá ts'ofò xangu yø ja'i. ¹⁷ Nu'a rá nde ja ngue di nja ra nts'ihmɛ p'uya, bi menhná hmiqui rá mmɛnnigu ngue bá

si'ə to ya xi ts'ofo. Bi 'yɛmbi: “Ma ga mmähä ya, porque ya bi nho'a te də ts'i”. ¹⁸ Nu'ə bá ts'i p'əya, ɛnaŋ gue hinguı ponguı. Nu'a rá madi bá ts'ofo bi 'yɛna: “Ja dá tän'a n'na rə häi, jatho ngue ga ma nu ya. Dami punnguı, nugä hinguı ponguı ga mmagä p'ə”. ¹⁹ Nu'a man'na p'əya bi 'yɛna: “Ja dí tän'i cət'a nt'ei yø ndani. Nuya dí nne ga sä ya. Dami punnguı, nugä hinguı ponguı ga mmagä p'ə”. ²⁰ Man'na p'əya bi 'yɛna: “Ja ɛdadi nthati, janangue hinda zä ga mmap'ə”. ²¹ Nu'mø mambá pengra hmiqı, bi xihrá hmu te bá sifi. Bi mbøcue rə hmu p'əya. Bi 'yɛmbrá hmiqı: “Ni ma n'nahmantho p'ə ja rə tai ya, 'nɛp'ə ja yø caye ua ja rə hnini. Bá si ua yø hyoya. Bá si ua yø do'yɛ, bá si ua yø dogua 'nɛhyø xädä”. ²² Mambá pengra hmiqı p'əya, bi 'yɛna: “Ague grá hmu, ya dá ø't'e te gá 'bɛjpaguı ya. Pɛ tobe mbonguıtho yø nthuts'i”. ²³ Bi 'yɛnna hmu p'əya: “Nuya ni ma mahøn'a p'ə ja yø caye 'nɛp'ə ja yø 'yu ya. Bí ja ts'edi ngue də ɛcua yø ja'i n'namhma ngue də yuhma ngu. ²⁴ Porque dí xi'ahə ngue nu'ə yø n'yohə dá zocä m'mɛt'o, ya hinda zä də ɛhɛ di nsihmɛua'ə”.

Ja ua rə hya ja ngue də 'yøtra ja'i 'mø nne də dɛnna Cristo.

²⁵ Xangu yø ja'i ni 'bɛfa p'ə ni ma rə Jesús. Bi 'bärbəya, bi 'yɛmbi:

²⁶ —Nu te'o tɛnnguı 'nɛ zits'ətho di maquı ngue'a te guı mahrá papá, ogue rá mamá, ogue rá xisu, ogue yø basi, ogue yø n'yohə, ogue yø nju, ogue su də tho conná ngueque, nuná, guehna himma xädigä na. ²⁷ Nu rə ja'i hinguı nne də dɛnnguı ngue su də tho, guehna rə ja'i himma juani mə xädigä

na. ²⁸ A nu'ah_u ya, xi'mø to da ne da hyø'a n'na ra torre, uangui 'bet'o da 'yøtrá güenda, da nu 'mø ngue ja te di un_i para ngue da hyätra 'bēfi, ogue hin'na. ²⁹ Porque nu'mø sä di d_umi, 'n_ε hinda hyät'a m'mēfa, da denni to da nu p'uya. ³⁰ Da 'y_εna: “Nuna ra n'yoh_u 'b_ucua bi d_umrá 'bēfi, p_ε hingu_i sä da hyät'i”, da 'y_εna. ³¹ Xi'mø ngue n'na ra dast'abi ja ngue da 'yørpabi ra tunhni man'na rá mmidast'abiui, uangui da mi di n'yomf_εni, da zänni ngue'mø da zä di j_uui 'd_εt'a mahua_hi yø soldado 'mø bá _εp'_u 'däte mahua_hi ngue ne tunhni. ³² P_ε nu'mø hinda zä p'uya, nu'mø tobe yap'utho bá _εhrá ns_uiui, da mennba ra hya rá mm_inst'abiui p'uya ngue di nhojpaui. ³³ Gui njath_u p'uya, ngue gui hyac_u ra güenda, porque ra ja'i ngue tate di ma'a te p_εts'i, a nugä p'uya, zi ts'utho di maqui, guehna ra ja'i himma xädigä na.

Bi ma mahy_εqui ra hya ngue'mø bi m'm_ε'a te ga n'u ra u.

³⁴ Conque ra u, xanho'a. P_ε nu'mø ya hingu_i u, ya hinte di muui. ³⁵ Ni xingra 'yai ra häi da zä, sinoque da t'enth_o. A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhm_u na ra hya dí mmangä ya.

15

Bi hy_εcra hya ra Jesús ngue'mø bi 'ue'a n'na ra d_ε'yo.

¹ Gätho yø ng_uthäi 'n_ε'_u mi'da yø ja'i t'_εmbi ngue ja yø ts'oqui bi guarb_u 'bähra Jesús ngue øts'e te mma. ² Gue'a ga nnemhya yø fariseo'a 'n_εhyø xännbate ngue ra ley, bi 'y_εna:

—Nūna rā n'yoh_u 'b_ucua, guehya yø ja'i ja yø ts'oqui nne di nyaui 'nε 'dap'_u sihm_uei na.

³ Janangue rā Jesús bi hyεca n'na rā hya bi xifi, bi 'yεmbi:

⁴—Nū'ah_u ya, xi'mø di 'b_ui to di si n'na ciento yø dε'yo, da 'ue'a n'na ndε'yo p'_uya, uangui da zop'_uu goho 'dāte mā'dε'mā g_uto ndε'yo p'_u ja rā dapo. Da ma da honnā n'na ndε'yo xa 'uegue astā gue'mø bá t_uni. ⁵ Nū'mø bá t_ump'_uya, dādi johya, da huxrá xixi, da εhε. ⁶ Nū'mø bi zøp'_u ja rá ngu, di petyø amigo 'nεhyø besino, da 'yεmbi: “Bá εhm_u ya, 'da gdā johyathoh_u, porque ya dá t_ungā mā dε'yo xi m'medi”, da 'yεnā. ⁷ Njarb_utho nā dí xi'ah_u ya, ngue'mø bi hyep'_u rā nts'o gā 'yo n'na rā ja'i ja rá ts'oqui. Man'na rā ndøpāhā bí ja mahets'i, hinda gue'_u goho 'dāte mā'dε'mā g_uto nja'i εnā ngue yø hoja'i, h_un'y_u yø ts'oqui.

Bī ma mahyεqui rā hya ngue rā mēnyu bī m'medi.

⁸ Xi n'na rā xisu 'mø c_u 'dε't'a yø mēnyu, di 'be'a n'na p'_uya, uangui di sacra nyot'i da gocrá ngu, mahotho di hyoni astā gue'mø bi dini. ⁹ Nū'mø bi d_ump'_uya, di petyø amigo 'nε m_u'da yø besino, da 'yεmbi: “Ma 'da gdā johyathoh_u ya, porque dá t_ungā mā mēnyu dá 'bedi”, da 'yεmbi. ¹⁰ Njarb_utho nā rā hya dí xi'ah_u ya, ngue bí ja rā johya p'_u bí 'b_uhyø anxε Oja ngue n'na rā ja'i ja rá ts'oqui, da hyep'_u rā nts'o gā 'yo.

Bī ma mahyεqui rā hya ngue n'na rā n'yoh_u di ntho'a te mā t'unni.

¹¹ M_u nyā rā Jesús, bi 'yεnā:

—M_u si yoho yø ts'unt'_u n'na rā n'yoh_u. ¹² Nūna rā ts'unt'_u cohi bi 'yεmbrá papá: “Ague papá, dāmi

'dac'a te mā mm̄eti di tocagui", bi 'yēmbi. Nūna rā papá p'uya, bi unni n'na ngu n'na yø ts'unt'u'a te di tocabi. ¹³ Hīm̄ma ya'atho yø pa p'uya, nūna rā ts'unt'u cohi, bi peti gātho'a te rā mm̄eti, bi hyats'i, bi ma man'na rā häi yap'atho. Ja bi um̄ma unitho p'u rā mēnyu p'uya. ¹⁴ Pε nu'mø mi hyāti gā bi un̄nā mēnyu, nup'u ja rā häi 'bai, bi nja n'na rā thuhū. Ya hin'yū te dā zi p'uya. ¹⁵ Bi mar'u 'b'a n'na rā n'yohū ngue bi 'yānna 'befi p'uya. Nūna rā n'yohū p'uya, bi 'bēpi ngue dā mārpa yø ts'udi p'u bí ja rā häi. ¹⁶ I nne dā za'u yø jūza sa yø ts'udi p'uya, pε hinjondi unni. ¹⁷ Ya emp'uya: "Nup'u ja rā ngu mā papāgā, xangu yø hmiq̄ui di m̄p̄ep'u, pε mbonguitho te dā zi. Nūgā p'uya, dí tugā rā thuhū ua. ¹⁸ Ma gā pengā p'u bí 'būhma papá ya. Gā embi: Ague papá, rā ts'oqui dā øt'a'i, xquet'a rā ts'oqui dā ørpabi Oja. ¹⁹ Ya hinni 'yup'u gui 'yēnā ngue ni basigui ya. Gui 'yø'ni güenda ngue nūgā tengutho'u ni mēfi gui si, di njarbutho p'u gdi bēngui, gā embi". ²⁰ Bi hyā rā 'yu p'uya bi mengui, i ma rā ngu rā papá.

Nu'mø tobe yap'atho bá ε p'uya, bi hyandrā papá, bi huēqui. Bi ma p'uya ngue di c'at'ui, asta hūfi 'nε di unna beso. ²¹ Nūna rā ts'unt'u p'uya, bi 'yēmbi papá: "Aguē papá, rā ts'oqui dā øt'a'i, xquet'a rā ts'oqui dā ørpabi Oja. Ya hinni 'yup'u gui 'yēngui ngue ni basigui ya". ²² Nu'a rā papá p'uya, embyø hmiq̄ui: "N'nahmantho bá cahmi rā ulu tate xanho, dami hetui. Dami hyurpau n'na rā mfo'yε rā 'yε. Dami unnui yø 'boxthi dā dit'i. ²³ Bá siui n'na rā ndani xanoqui gā hohū. Ma gā n'øt'a ngohū, gā nsihmēhū. ²⁴ Porque nūna mā ts'unt'ugā

'bɛcua, tengutho 'mø xi du na, a nuyá, tengutho 'mø ma'da'yo bi m'mɛi. Ya xi m'mɛdi, pɛ mahøndá nuhɛ ya". Bi mɛdi bi n'øt'ango p'ɛya.

²⁵ Mambí 'yo ra 'bɛfi'a rá ts'unt'ɛ ma dap'ɛya. Nu'mø ni ma da zøp'ɛ ja ra ngu'a ra ts'unt'ɛ mambí 'yo ra 'bɛfi p'ɛya, bi 'yøde ngue ja yø 'bida, 'bɛhyø nɛi. ²⁶ Bi zohna n'na'ɛ yø hmiqúi p'ɛya, bi 'yänni te 'bɛ'a ma ngo i ja. ²⁷ Nu'a ra hmiqúi p'ɛya bi 'yɛmbi: “Ni papá'a øt'ango ngue ni 'yohɛ xa nzøhø. Xa manda ngue xa tho n'na ra ndani ya xi noqui, porque nu rá ts'unt'ɛ ngue hinte di ja”. ²⁸ Bi mbøcɛ p'ɛya, hinguí nne da yut'ambo. Bá pønná papá p'ɛya, bi xifi ngue da yut'ambo. ²⁹ Pɛ nu'mø mi da p'ɛya, bi 'yɛmbrá papá: “Ya xa mma yø jɛya dí øt'a ni 'bɛfi, nugä hinjam'mø xtá fets'i te guí mma. Pɛ hinjam'mø xcá 'daca n'na ra zichivo ngue ga nsännigo'be ma amigo. ³⁰ Pɛ nuyá, nu'mø mi zøhna ni ts'unt'ɛ bi n'na ni mɛnyu ngue yø 'uɛsi, go xcá hyopra ndani naya”. ³¹ Nuna rá papá p'ɛya, bi 'yɛmbrá ts'unt'ɛ: “Ague ts'unt'ɛ, nu'i ya 'daua dí 'bɛhmi. Nu'a te gä dí pɛts'ä, gä ni mɛti. ³² Pɛ nuyá, xanhotho ngue di njajɛ mpähä, ga øthɛ ra ngo. Porque nuna ni 'yohɛ, tengutho 'mø ya xi du na, ma'da'yo ngue bi m'mɛi. Ya xi m'mɛdi, pɛ mahøndá nuhɛ ya”.

16

Bi hyɛcra hya ra Jesús ngue n'na ra hmiqúi di manda yø mɛfi.

¹ Rā Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Mi 'bɛ'a n'na ra mmɛmmɛti ngue si n'na rá hmiqúi di mandabi yø mɛfi. Nuna ra mmɛmmɛti

p'uya, bi sifi ngue di unnbatho rá mēnyu na rá hmiq̄ui. ² Ra mmēm̄m̄eti p'uya, bi 'yēmbi: “Ague n'yø, ¿hanja na ra hya dí øcä si'i? Dami dācra güenda'a ra 'bēfi guí øt'e, porque ya h̄inn̄i mantho guí mandagui mā hmiq̄uigä”, bi 'yēmbi. ³ A nuna ra hmiq̄ui di m̄anda yø mēfi p'uya, i εnse: “¿Teni 'bē'a ga øt'ä 'mø ya h̄indi 'dacä ra 'bēfi mā hmu ya'mø? Nugä ya h̄inguí sã ga m̄pēfi. Nu'mø ga haxra limosna, dí pes'mā sä. ⁴ A nuyá, ya dí pađi te ga øtya para ngue ya di 'bui to bi 'dacra ts'äya p'ua ja yø ngu 'mø bi thaga mā 'bēfi”, i εna. ⁵ Bi m̄adi bi zonh̄ni 'da m̄i'da'ua to tuprá hmu p'uya. Nuna rá m̄adi bi zonh̄ni, bi 'yēmbi: “¿Hangu guí tuh̄ma hmugä?” ⁶ Ra n'yoh̄u p'uya bi 'yēna: “Dí tupa n'na ciento barre ra aceite”. Nuna ra hmiq̄ui p'uya bi 'yēmbi: “Ja ua ra s̄ucua n'youi n̄i güenda 'mø. Pe d̄ami m̄i ya, guí 'yør'm̄an'na, guí cuati ngue yote m̄a'det'a barre guí ndupate”, bi 'yēmbi. ⁷ M'mēfa p'uya, bi 'yän m̄an'na nc'ēi, bi 'yēmbi: “Xi'i, ¿hangu guí tuh̄ma hmugä?” Bi 'yēn'a ts'o p'uya: “N'na ciento t'eni ra trigo”. Bi 'yēmb̄aya: “Ja ua ra s̄ucua n'youi n̄i güenda 'mø. Pe d̄ami 'yør'm̄an'na ya, ngue h̄ondi goho 'däte t'eni guí cuati ngue guí ndupate”, bi 'yēmbi. ⁸ Nu'a ra hmu, i εspa'a ra ts'omēfi ngue pađi ha di japi d̄a hyätyø amigo. Yø ja'i 'bua nximh̄ai janjuan̄i ga mbadi ha di hyätyø amigo, a nu yø ja'i ngue yø 'yēc'ēi h̄inguí njap'ua.

⁹ Nugä dí xi'ah̄u, d̄ami usah̄u ra mēnyu nu'a di usa yø ts'oc'ēi ua ja ra ximh̄ai ngue gdí hyon̄ni amigoh̄u. A nu'mø gá hyä'n̄i mēnyuh̄u p'uya, ya di 'bui to di 'da'ah̄u ra ts'äya p'ua ha guí m'm̄uh̄mu para zantho.

10 Nu'a da bōmmanho, madague'a ts'atho da ma mafāti, man'natho da bōmmanho 'mø da ma mafāti xangu. A nu'a hinda bōmmanho, 'nε ts'atho da ma mafāti, ma xtāngu da ma mafāti, pε hinda bōmmanho. 11 Xi'mø hingui pōmmanhohu 'mø mafāti'ahu ra mēnyu ja ua ja ra ximhäi, ζte'o guí εna di fāt'ahu'a majuanī ngue xanho 'mø? 12 Xi'mø ngue hingui pōmmanhohu 'mø mafāti'ahu ra mēnyu ndan'yo to rá mmeti, ζte'o guí εna di 'da'ahu'a ja ngue da zo nī 'yεhu 'mø?

13 Hinga n'na ra hmiqúi da zä ngue yoho yø hmu di m'mai. A nu'mø ngue yoho yø hmu di m'mai, n'na'a di madi, n'na'a hīndi madi. N'na rá hmu da 'yørpe te di manda, man'nna rá hmu hinda 'yørpe te di manda. Gui njathu p'uya, hingui sä ngue mbø yoho p'u di ma nī mmaihū. Di ma nī mmaihū Oja, xīndi ma nī mmaihū ra mēnyu.

14 Nu'ū yø fariseo, ngue hōndra mēnyu nne, gä bi 'yøxtho na ra hya mmanā Jesús. Pε thenthō'a te øde hma. 15 Ra Jesús bi 'yεmbi:

—A nuyá, gui härpahū yø dä yø ja'i, porque xøgue εna majuanī ngue gyø hoja'ihū p'ū guí nεqui. Pε nunā Oja hīnda zä gui hyāthū nā, i pađi te ja mbo nī mmaihū nā. Porque nu'a ngue yø ja'itho nnu manho te øt'e, hinga gue'a nnu manho Oja'a.

Bi xānba yø ja'i ra Jesús ngue hanja rá ley Oja.

16 Nu'ū yø pa bá m'mahra Xuua, ya mī hmanā ley bi 'yotra Moisés, ya mī hman'a te ra hya bi nxānbate yø pōngahya Oja. Asta gue'ū yø pa'ū ya, i sihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ha di zo rá 'yε Oja. Gātho yø ja'i di ja ndummū ngue da zo rá 'yε Oja. 17 Pε man'nna hingui hēnni ngue da

guahra c'amahets'i 'nēhra häi, hinda gue'a ngue da t'embī hinguī ja ts'edi'a te nt'ot'i p'ua ja rá ley Oja, mađague'a ts'utho.

Bi xānba yø ja'i ra Jesús ngue hinguī sā da 'yenyø xisu.

¹⁸ Nu'ua yø n'yohua di nxummi yø xisu, nu'mø hōmbi nthatra n'yohua, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohua. Nu'mø bi nthatra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohua bi me.

Rā mmēmmeti connā Lázaro, gā bi du.

¹⁹ Mī 'bua n'na ra n'yohua ngue ra mmēmmeti. Mī he yø ulu tate xanho. N'na pa ngu n'na pa, εntho øt'ango ngue di yoxni p'ua sihmε. ²⁰ Xquet'a mī 'bua n'na ra hyoya ni hu ngue ra Lázaro. Xi guahyø saši na ra Lázaro, hup'ua ja rá goxthi ra mmēmmeti. ²¹ Nuna ra hyoya na, i nnehma da zi'ua yø xemhmε täp'ua ja rá mεxa ra mmēmmeti, pe hīndi unni. Nu'mø bi thop'ua yø fo'yo, tespaši yø saši. ²² Pe bi zōnna pa bi du na ra Lázaro. Yø anxe Oja p'uya, bi zixpu 'buhra Abraham. Xquet'a bi du ra mmēmmeti p'uya, bá t'ägui. ²³ Nup'ua ja ra niđu sā ra n'ua p'uya, bi nhanni, bi hyannba yap'utho p'uya, ngue bí 'bup'ua ra Abraham, 'dap'ua 'buhmi ra Lázaro. ²⁴ Rā mmēmmeti bi 'yēna: “Ague ma papá'i Abraham, dami huεgagui. Bá penhna Lázaro di po rá saha connā dehe. Da εhe di pogbagui ma jani. Porque dí sägā ra n'ua ja yø sibi”, bi 'yēna. ²⁵ Rā Abraham bi 'yēmbi: “Ague ts'unt'ua'i, dami beņi ngue gā m'məmmanho mēnte ra pa gā m'mui. A nuna ra Lázaro bi zā ra n'ua na. A nuyá, go 'bamma pähä ua naya, go guí sā ra n'ua ya. ²⁶ I ja man'na ra hya ya. Xandønhε ua hapu nná

nhyacj̄. Jan̄angue nū to dā ne dī map'̄u, h̄indā zǟ dā thoguī. A nu'̄u nī gop'̄u, h̄indā zǟ dí 'ȳēcua'̄u".
 27 Bi 'ȳēnnā mm̄ēmm̄eti p'̄ūya: "P̄e dí ä'ī rā̄ māte mā papá'ī Abraham, nguē guī penhnā Lázaro p'̄ū jā rá̄ ngū mā papágä. 28 Porq̄ue 'b̄up'̄ū m̄ic̄ut'ā mā n'yoh̄u. Dā zǟ dā xifi te dí thocǟ ua, n'namh̄mā h̄indā ēcua hā dí s̄ägä rā̄ n'̄u 'mø̄ bī du'̄u". 29 Rā̄ Abraham bi 'ȳēmbī: "N̄ūya guī̄ m̄mā, dā zǟ dī xä'̄u yø̄ hyǟ bi 'yot̄rā̄ Moisés, dā gue'̄u bi 'yotyø̄ p̄ongahyā Oja. Dā 'yø̄rp̄ā masu'ā rā̄ hyǟ hm̄amp'̄u". 30 Ënnā mm̄ēmm̄eti p'̄ūya: "äh̄á̄ mā papá'ī Abraham, gue'ā guī̄ m̄mā. P̄e nu'̄mø̄ dā mā n'nā rā̄ ánimā dā xifi te jā ua, dā hȳep'̄ū rā̄ nts'ō gā̄ 'yo'̄u". 31 Rā̄ Abraham bi 'ȳēmbī: "Nu'̄mø̄ h̄inguī̄ t'ēc'ēi'ā te rā̄ hyǟ bi 'yot̄rā̄ Moisés 'n̄ē'ā te bi 'yotyø̄ p̄ongahyā Oja, madague'ā dī b̄ēnnatē n'nā rā̄ ánimā dā mā dā nyauī, xquet'ā ngūthō h̄indā 'ȳēc'ēī rā̄ hyǟ dā sifi".

17

Xand̄ongū rā̄ n'̄u dā zǟ to dā japi dā 'yø̄trā̄ ts'oqui rā̄ mm̄ic'ēiui.

1 Rā̄ Jesús bi 'ȳēmbyø̄ xädi:

—N̄uyá, h̄indī 'b̄edī temā̄ cosā gā̄ 'yø̄trā̄ ts'oqui yø̄ ja'ī. P̄e haguē ngū rā̄ castigō dā thohrā ja'ī dā japi dā 'yø̄trā̄ ts'oqui rā̄ mm̄ic'ēiui. 2 Man'nā x̄anhō nguē dā thø̄rbū jā rā̄ jathē dī nthar̄pā n'nā rā̄ j̄unī p'̄ū jā rá̄ 'ȳugā nguē dā gu'mī, h̄indā gue'ā nguē dā japi dā 'yø̄trā̄ ts'oqui yā yø̄ ja'ī zits'̄uthō ēc'ēīguī. 3 Dam̄ī mfāhm̄ā mam̄ī njah̄ū p'̄ū.

N̄u'̄mø̄ h̄inguī̄ n̄nū man̄hō te bi 'yø̄t'a'ī nī cū, dam̄ī hej̄pi. Nu'̄mø̄ bi hȳep'̄ū rā̄ nts'ō øt'e, dam̄ī p̄unnbi. 4 Madague'ā nyotō nn̄idī n'nā pā dā

'yøt'a'i'a h̄ingui nnu manho, 'nε nyoto nn̄idi da 'yεn'i: "Dami punngui", da 'yεn'i, dami punnbi.

Yø xädi rā Jesús bi 'yäpi ngue di hatra ts'edi yø nt'εc'ei.

⁵ Bi 'yεmbyø xädi rā Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø te nt'äpi Oja, dami 'yøt'e ngue ga εc'eihe xanho ngue di nja.

⁶ Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'mø di ja zits'ε ni nt'εc'eihe, madague'a dangū ga nnoho n'na zihmūdā rā mostasa, nunε n'na nza rā sicómoro 'bähε, da zä gui 'yεmphε: "Dami 'uecua gui 'bäi, i m'map'ε ja rā jathe", gui 'yεmphε. Nunā rā za, di map'ε gui xihmε.

Nu rā hmiq̄ui øt'a te rá 'bēfi ja ngue da 'yøt'e.

⁷ Nu'ahε ya, xi'mø di 'b'ā n'na nc'ei ngue di si n'na rá hmiq̄ui, nu'mø bi zøhrā 'bēfi rā hmiq̄ui ngue xpā nuafani ogue fändε'yo, ŷua da 'yεmbrá hmiq̄ui: "Dami mihya gui nsihmε"? ⁸ Uangūi hin'na. Sinoque da 'yεmbrá hmiq̄ui: "Dami hogagui te ga si. Dami nsä gui 'daqui te ga si mente ga nsihmεgä. Nu'mø dá juategä rā nts'ihmε p'uya, ja gui nsihmε", da 'yεmbi. ⁹ ŷUa di ja mammadi rá hmiq̄ui ngue bi 'yøt'e te bi 'bēpi? Conque hin'na. ¹⁰ Xquet'a gui njathε p'uya, nu'mø gá juadi gá 'yøth'ā rā 'bēfi di 'bēp'ahε Oja, gui 'yεmhmε p'uya: "Hin'yε te dí hnu manhogähe, porque nu'a rā 'bēfi bi m'mejpahe ga øthe, hønt'a dá øthe'a".

Rā Jesús bi 'yøthe 'det'a nja'i mi hembra ts'o'ya.

¹¹ Nunā rā Jesús, bi thogui i ma Jerusalén. I nthop'ε ja rā hyodi di ntøt'ui rā häi Samaria'a rā häi Galilea. ¹² Mi zømp'ε ja n'na rā hn̄ini p'uya,

mambá ɛp'ʉ 'det'a nja'i yø dərquɛhi mi hɛmbra ts'o'ya. Yap'ʉtho bá ɛhyø dərquɛhi 'mø mi hyandi, pɛ 'bexpá m'mäi. ¹³ Bi marpʉya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate Jesús, huɛgahe, dami 'yøthegahe.

¹⁴ Mi hyandyø dərquɛhi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuʉa dami sømhmʉ p'ʉ 'bʉhyø mmäcʉ ya, gui xifi ngue ya bi zä'ahʉ.

Mɛnte ni 'yo yø dərquɛhi ngue ni map'ʉ 'bʉhyø mmäcʉ p'ʉya, bi zä ra n'ʉ mi hɛmbi n'na ngu n'na.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ɛi'ʉ mi ʉ p'ʉya, mi nu ngue ya bi zä ra n'ʉ mi hɛmbi, bi mengbʉya. Pɛ janjuani ngue nts'ɛdi gui ja mammadi Oja. ¹⁶ Bi ndantyøhmʉ p'ʉ 'bähra Jesús, asta di sət'ahäi rá hmi ha gui ja mammadi. Nuna ra n'yohʉ na, ra mmɛngu p'ʉ ja ra häi Samaria. ¹⁷ Bi 'yɛnna Jesús:

—ɔUangui 'det'a nja'i bi zä ra n'ʉ mi hɛmbi? ɔHarʉ 'bʉ'ʉ mi guto ya? ¹⁸ Hinjo mman'na xtabá mmengu ngue di ja mammadi Oja, hinda hønna n'na nc'ɛi hingra judío bá pengui.

¹⁹ Ra Jesús bi 'yɛmbra n'yohʉ mará dərquɛhi:

—Dami nangui, ni ma. Ya bi zä'i ngue gá 'yɛc'ɛigui.

Bi manna Jesús ha di njap'ʉ di nɛqui ngue di manda ua Oja.

²⁰ Yø fariseo bi 'yänna Jesús ngue njam'mø da zøcua Oja ngue di manda ua. Bi 'yɛmbʉya:

—Nu'mø bi zøcua Oja ngue di manda ua, hingra cosa di nɛqui ngue da hnu'a. ²¹ Porque hinda zä da 'yɛnyø ja'i: “Nuʉa, ja bí ja ua”, ogue “Nuʉʉ, ja bí ja nu”. Porque Oja ya di manda ua gui 'bʉhmʉ'a ya.

²² Bi 'yɛmbyø xädi p'ʉya:

—Dā 'yēhra pa guí nne guí nnuh'a rā pa da zōhra N'yoh di 'yē mahēts'i, pē hinguí nnuh. ²³ Dā 'yēn'ah yō ja'i'a rā pa'a: “Ma nuh ninguēhn”, ogue “Ma nuh ninguēcua”, da 'yēn'ah. 'Yo sã guí tēnhn hap di ma yō ja'i ngue guá honj. ²⁴ Porque nu'mø bi zōnnā pa da ēhra N'yoh di 'yē mahēts'i, gātho yō ja'i da hyandi. Tengutho 'mø bi yotra huēi, to bi zā handi, di njarb. ²⁵ Pē nuyá, jatho ngue 'be gā sãgā xangu rā n'ē, ngue hinda nu manhogā yō ja'i 'bucua ja rā ximhāi. ²⁶ Tengutho bá nja'mø yō pa mambá m'mahra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a rā pa da ēhra N'yoh di 'yē mahēts'i ya. ²⁷ Porque nu'a rā pa'a, mi sihmē yō ja'i, mādi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pē himbi unna güenda yō ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø rā pa mi yutra Noé p'ē ja rā barco. Mi nja rā ndate 'ye p'ēya, bi juadi gātho yō ja'i. ²⁸ Njarbutho'a te bi nja'mø yō pa mi m'mahra Lot. Mi sihmē yō ja'i, te'o di ntāi, te'o i mpā, te'o tuhyø huahj, mi hōnnigu 'da. ²⁹ Pē nu'a rā pa bi sihra Lot ngue bi bōmp'ē ja rā hnini Sodoma, bá hōhmāya yō asufre ngue danzø, bi juadi gātho'ē mi 'bup'ē ja rā hnini. ³⁰ Mahōndi njarbutho yō ja'i 'mø bá ēhra N'yoh di 'yē mahēts'i ya.

³¹ Nu'a rā pa'a, nu rā ja'i dí tōhma xøts'e rá ngu, 'yo di enā ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. Nu rā ja'i dí 'yo rā 'bēfi, hīndi ma rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ³² Dami bēmh'm'a te bi thohrá xisu rā Lot. ³³ Nu'a te'o nne di mpommī rā ndate, gue'a di m'mē'a. Pē nu'a te'o da 'yēnnā te connā nguecā, gue'a di nyan'a.

³⁴ Dí xi'ahh ngue nu'a rā xui'a, yo nc'ēi di oxpē

ja rá t'ots'i. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.
³⁵Yoho yø xisu 'dap'ɥ di ncɥni. N'na nc'ei da ts'its'i,
 n'na nc'ei da gohi. ³⁶Yoho yø n'yohɥ 'dap'ɥ dadi
 mpɛfi. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

³⁷Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na, ɛnyø ja'i p'ɥya:

—¿Pɛ hapɥ di nja na ra hya guí mmamp'ɥya grá
 hmú?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Nup'ɥ dí 'bɥhyø ja'i ni 'yup'ɥ da thaspa ra
 güenda, ja di njap'ɥ ra castigo.

18

*Bi hyɛcra hya ra Jesús ngue n'na ra 'danxu mi
 n'äst'abi.*

¹Bi hyɛcra hya bi xihyø ja'i ra Jesús. Bi xänmba yø
 ja'i ngue jatho zant'a da mat'Oja, hinha di gohyø
 mmɥi. ²Bi 'yɛmbɥya:

—Nup'ɥ ja n'na ra hnini, mi 'bɥp'ɥ n'na ra
 ts'at'abi ngue hingui su rá mmic'ɛiui, ni xinga gue
 Oja di su. ³Nu'a ra hnini'a p'ɥya, xquet'a mi 'bɥp'ɥ
 n'na ra 'danxu ngue njandyatho pap'ɥ 'bɥhra
 ts'at'abi ngue äpra ts'at'abi rá nsuiui. ⁴Nuna ra
 ts'at'abi, bi ma njammí pa ngue hingui ørpa masu
 na ra 'danxu. Pɛ m'mɛfa p'ɥya, bi 'yɛna: “Nugä
 hĩndĩ sugä Oja, ni xinga guehma mmic'ɛi'be dí su.
⁵A nuyá, para ngue hinni mantho di xunanyagä
 ua na ra 'dansu, ma ga ørpa ra ts'at'abi, n'namhma
 ngue ya hinni mantho da ɛhɛ di xunanyagui”.

⁶Bi sigue bi 'yɛnna Jesús:

—Guehna ra hya bi manna ts'at'abi ngue ra
 ts'oc'ɛi naya. ⁷Xi Oja ya, ¿ua hinda 'yørpabi ra
 ts'at'abi ya yø ja'i xa huanhni, i nzofo ra pa ra xui?

Xi'mø bi zofo, çua hinga 'be xta mäts'i? ⁸ Dí xi'ahü ngue n'na zihmantho da mäts'i. Nu'mø bi zøhra N'yohü di 'yε mahçts'i, çua da dinyø ja'i di εc'ei ua ja ra ximhäi?

Yoho yø n'yohü bi ma ra mhmat'Oja p'ü ja ra nija.

⁹ Mahømbi hyej man'na ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, porque 'bahyø ja'i ena ngue man'na xanho ngue mi'da yø mmic'eiui. Bi 'yεmbyø ja'i p'üya:

¹⁰ —Yoho yø n'yohü bi ma bá mat'Oja p'ü ja ra nija. Nu'a n'na nc'ei, ra fariseo'a. Nu'a man'na nc'ei p'üya, ra ngüthäi'a. ¹¹ Nu'a ra fariseo 'bäi ha ga mmat'Oja, i ena: “Ma Oja'i, dadi ja mammadi'i ngue nugä händi øt'ä tengütho ør'mi'da yø ja'i ngue yø bε, yø ts'oc'ei, yø 'yots'om'mäi. Ni xinga gue'a te ø'na ra ngüthäi 'bäcua dí øt'ä. ¹² Nugä nyondi n'na semana dí øt'ä ma mmüi. Nu'a te dí taha, dí hacra diezmo dadi üni”, bi 'yεna. ¹³ Pe nu'a ra ngüthäi p'üya, yap'ütho bá m'mäi. Ni xinga gue'a di nnøsmaya, sinoque mente pänná tija mente ena: “Ma Oja'i, dami huεgagui. Nugä ja ma ts'oqui”, bi 'yεna. ¹⁴ Dí xi'ahü, ngue nu'a ra ngüthäi bá εhrá ngu, pe ya bi hojpabi Oja. A nuna man'na p'üya, hin'na na. Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'ütho hnu mansu'a. Pe nu'a øt'e ngue hinguü hnu mansu p'ü ga mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Rā Jesús bi xi Oja ngue di japyø basi.

¹⁵ Bi zixyø basi yø ja'i p'ü 'bühra Jesús. I nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi, 'nε da xi Oja ngue di japyø basi. Pe nu'mø mi nu ya yø xädi ra Jesús, bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi. ¹⁶ Pe nuna ra Jesús bi zonhyø basi, bi 'yεmbi:

—Dami hyehm̄a yø basi da thocua dí 'bui. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'yε Oja, xquet'a njarbutho ya yø basi ya. ¹⁷ Majuan̄i dí xi'ah̄a ngue n'na rá ja'i h̄ingra 'yøde tengutho n'na rá basi ngue rá 'yøde, h̄inda zä da zo rá 'yε Oja.

Rá mm̄mm̄eti h̄imbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁸ Nun̄a n'na rá n'yoh̄a 'bet'o ngue yø judío bi 'yørpa rá nt'änni rá Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ague grá hoga xänbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e n'namh̄ma ngue Oja di 'dacr̄a 'da'yo te para zantho? —bi 'yεmbi.

¹⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí pad̄i te guí m̄man̄ya, ngue guí εngui xanhogä? Porque h̄onse Oja xanho. ²⁰ Ua h̄inguí pad̄i hanja'ü yø hyä di manda Oja ngue εn̄a: “Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá hyote. 'Yo grá bε. 'Yo to guí sänb̄a rá feh̄ni. Dami s̄u ni papá, dami s̄u ni mamá” —bi 'yεmbi.

²¹ Nu'a rá n'yoh̄a p'üya, bi 'yεn̄a:

—Nüya yø hyä guí xicya, ya gä xtá øt'e asta gue'mø mará ngüεgui.

²² Nun̄a rá hyä bi m̄amp'üya, mi 'yøhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Di 'beshman'na rá hyä ja ngue gui 'yøt'e. Dami pä te gä guí pets'i, gui un̄na m̄enyü yø hyoya. Nu'mø gä 'yøt'äya, ya bí ja ni m̄meti mah̄ets'i p'üya. Bá ε p'üya, ga m̄m̄p'ü nná magä —bi 'yεmbi.

²³ Nun̄a rá n'yoh̄a, nu'mø mi 'yøh̄na rá hyä sifi, m̄ambi d̄udr̄a m̄m̄i, porque mará ndømm̄mm̄eti.

Bi man̄a Jesús ngue Oja, h̄inte h̄embi.

²⁴ Mi nü rá Jesús ngue bi d̄u rá m̄m̄i rá m̄mm̄eti, bi 'yεmbyø xädi p'üya:

—Xandøn hennitho ha di n'unyø mmemmeti ngue da zo rá 'yε Oja. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, hinjam'mø da zä da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pε man'na xandøn hennitho ngue n'na ra mmemmeti di n'uni da zo rá 'yε Oja.

²⁶ Mi 'yøhyø xädi na ra hya bi manna Jesús, di n'yεmbi:

—Rá nzεgui ya hinjonni ja'i da zä di nyanná te ya'mø —di n'yεmbi.

²⁷ Ra Jesús bi sigue bi 'yεmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hinda zä te da 'yøt'e. Pε Oja, hinte hεmbi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'yoi p'u ni ma.

²⁸ Nuna ra Bedu bi 'yεmbi:

—Nugähe, ya xtá sohme p'u te Gä dí peshe ngue dí tεn'nahe.

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'ahu, ngue nu to Gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohrá papá 'nεhrá mamá, xpá nzohyø n'yohu, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, ngue ørpa rá 'bεfi Oja, ³⁰ pε mεnte 'bucua ja ra ximhäi ra ja'i, nu'a ga ngu'a te xpá nzogui, man'natho xangu'a te da dini. Ra pa di 'yεp'u p'uya, di t'unna te para zantho.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pε bi ma ngue di bεnnate.

³¹ Bi zica n'nanni'u 'dε'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—A nuyá, ya nná mähä Jerusalén. Nup'u, ja dani njap'u'a te Gä bi 'yotyø pøngahya Oja, ngue te da thohra N'yohu bí 'yε mahets'i. ³² Di ndäpyø ts'oc'ei,

ngue dā n'yemmahya, dā zhi, dā zots'i. ³³ Di ɯni, m'mefa p'uya, dā hyo. Pe rá hyu pa di bennate.

³⁴ Nu'ɯ yø xädi himbi dīni hanja nā rā hya xifi. 'Be ximbi n'yo yø mmæi'a te rā hya bi xifi, porque nuya yø hya ya, xanhennitho ha di fadi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā xädä.

³⁵ Nu'mø ni ma dā zøp'ɯ ja rā hnini Jericó rā Jesús, mi hup'ɯ ja rā 'yu n'na rā xädä ngue äpra mɛnyu yø ja'i thop'ɯ. ³⁶ Mi 'yøde ngue thogui xangu yø ja'i, nu'a rā xädä p'uya bi 'yänni hanja ngue thohyø ja'i. ³⁷ Bi si p'uya, ngue nuna ja ngue dā thop'ɯ hudi, guehna rā Jesús rā mmengu Nazaret. ³⁸ Bi mæhra mafi p'uya, bi 'yɛmbi:

—Dami huɛgaguɛ ague Jesús, rá mbom'meto'i rā David —bi 'yɛmbi.

³⁹ Nu'ɯ yø ja'i ni 'bet'o p'uya, di hejpi ngue hīndi mmafi. Pe rā xädä, ɛnā man'na nts'edi gā mafi, bi 'yɛmbi:

—Dami huɛgaguɛ ague rá mbom'meto'i rā David.

⁴⁰ Bi m'mæhra Jesús, bi manda bá ts'i rā xädä. Nu'mø ni ma dā zøp'ɯ 'bä p'uya, bi 'yɛmbi:

⁴¹ —¿Te guɛ nne di nja'i?

Rā xädä p'uya, bi 'yɛnā:

—Ague grá Hmu, dí nne ngue di nzø mā dä.

⁴² Rā Jesús bi 'yɛmbrā xädä:

—Di nzø ni dä 'mø. Bi zä'i ya ngue guɛ ɛc'ɛigui ngue jagä rā ts'edi gā øthe'i.

⁴³ Nu'a rā ora'a p'uya, 'bexpī nzø yø dā rā xädä. Bi mɛp'ɯ ni ma rā Jesús, pe di ja mammadi Oja. Nuya gätho yø ja'i bi nu te bi nja, gā ɛspabi Oja.

19

Rā Jesús bi nyauī rā Zaqueo.

¹ Mī yurbu ja rā hnini Jericó rā Jesús, ya ni 'yop'u ja rā hnini p'uya. ² Nu'a rā hnini'a, mi 'bap'u n'na rā n'yohu ngue rā mmemmeti ni hu ngue rā Zaqueo, rá hmu'u to juhra mēnyu njai. ³ Nuna rā Zaqueo p'uya, i nne da nu rā Jesús ngue da badi te'o. Pe hinguī sā da hyannbaya, porque xangu yø ja'i n'youi rā Jesús, 'nē hinguī hets'i. ⁴ I nne ngue da nu xanho. Bi nti p'uya, ni 'bet'o. Bi nexa n'na rā za ngue rā sicómoro 'bap'u ja ngue danī nthohra Jesús. ⁵ Mī thop'u ja rā za tōhra Zaqueo nā rā Jesús, bi nōs'maya, bi 'yēmbi:

—Ague Zaqueo, bá cai n'na zihmantho, porque nuya ja ngue ga nsāyagā p'u ja ni ngu ya.

⁶ Nuna rā Zaqueo, n'nahmantho bá cai. Nup'u ja rá ngu, ja bi sāyabi p'u rā Jesús. ⁷ Yø ja'i p'uya, himbi nu manho te øtra Jesús, ēmbi ngue guerp'u ja rá ngu rā ja'i ja rá ts'oqui ja sāya p'u. ⁸ Rā Zaqueo p'uya, bi m'māi, bi 'yēmbra Jesús:

—Nuya grā Hmu, nu'a te dí pets'i, ga unnä made yø hyoya. Nu'mø 'bai te'o man'na xangu xtá hannbi ngue'a hinni 'yup'u ga hannbi, pe ga cospabi ngoho parte'a te xtá hannbi —bi 'yēmbi.

⁹ Mī nya rā Jesús, bi 'yēnā:

—Nu rā ora ja p'uya, ya di nyanna to 'buhra ngu jaua ya. Porque xquet'a 'nēhnā rá mbom'meto rā Abraham. ¹⁰ Porque rā N'yohu bí 'yē mahets'i, bi 'yēhē da hyonyø ja'i xa m'mēdi, ngue da yāni.

Bi hycra hya rā Jesús ngue 'det'a yø mēnyu bi t'uni.

11 Mente øxyø ja'i rə hya mmanna Jesús, bi hyecra hya bi xi p'uya. Porque ya xmanguerpa da zøn'a Jerusalén. Nup'a ga mbenyø ja'i p'uya, embi ngue 'bexti nequi'a rə ora'a ngue di manda ua Oja. 12 Bi 'yembayø ja'i p'uya:

—Mi 'ba'a n'na rə n'yohu ngue mi nnu mansu yø ja'i. Ya ja ngue da ma n'na rə häi yap'utho, ja di t'unnbu rá cargo ngue di ndast'abi p'a ja rá häi 'bäi, da éhrá ngu p'uya. 13 Pe hante ngue da ma rə n'yohu, bi zohni 'det'a yø hmiqúi. N'na ngu n'na yø hmiqúi, bi dāpa n'na rə mēnyu xandøngu rá muui. Bi 'yembaya: “Nuna rə mēnyu dá 'da'ahu ya, dami 'yøpahu rá 'befi asta gue'mø dá pengä”. 14 Pe nuya yø mmenguhu rə n'yohu, mi nnu man'a p'uya. Bi mēnyø m'mēnhni ngue da mamp'u ha bi zønna n'yohu, bi 'yēna: “Hindí nnegähe na rə n'yohu ngue di ndast'abi di mandagahe”, bi 'yēna. 15 Pe siempre bá t'ets'i ngue bi ndast'abi na rə n'yohu. Mi zøp'u ja rá häi p'uya, bi manda bá ts'i'u yø hmiqúi xi unná mēnyu. I nne da badí hangu xa ndaha n'na ngu n'na. 16 Nu'a rá mædi bi zøp'uya, bi 'yēna: “Nu ni mēnyu gá dāqui, ya jap'u 'det'a yø mēnyu xa ndaha”. 17 Rə dast'abi p'uya, bi 'yēna: “Ya xanho 'mø, grá hoga mēfi. Madague'a zits'utho bi ma mafäti'i, pe gá pøngmanho. A nuyá, dí exa'i ya ngue gui manda 'det'a yø danihni ya”. 18 Bi zøhman'na p'uya, bi 'yēna: “Ague grá hmu, nu'a ni mēnyu gá dāqui, ya jap'u cat'a yø mēnyu xa ndaha”. 19 Bi t'embaya: “Nu'i ya, dí exa'i ngue gui manda cat'a yø hnini”. 20 Mi zøhman'na p'uya, bi 'yēna: “Ague grá hmu, ja ua ni mēnyu gá dāqui. Nugä dá 'ue rə bayu dá pets'i. 21 Porque dí su'i ngue gui

ya manzaqui, guí ä'a te hinxcá taha. Guí xoc'a te hinxcá pefi". ²² Bi 'yenna dast'abi p'uya: "Hingrá hoga mēfi n'yø. Nu'a ra hya guí mmanya, gue'a gdá hats'a'i ra güenda'a ya. Porque guí engui ngue dí ya manzaquigä. Guí engui ngue dí hangä'a te hinxta n'uni, oque dí äcä'a te hinxta pefi. ²³ ¿Hanja ngue hingä dä ma mēnyugä p'ua ja ra banco, n'namhma ngue nu'mø dá søcua ja ma ngu, xti ndäcä'a te rá nzäbi ma mēnyu?" ²⁴ Bi t'emp'ua 'bäp'ua p'uya: "Hyannbauí ra mēnyu na, n'yø. Damí unui'a ha 'det'a yø mēnyu". ²⁵ Nu'ua ts'o p'uya, bi 'yena: "Agué grá hmu, pē ya ha 'det'a yø mēnyu na". ²⁶ Bi 'yenna dast'abi p'uya: "Nugä dí xi'ahua ngue nu'a ya ha xangu, gue'a man'na di t'un'na. Pē nu'a zits'utho ha, da thannbabi'a zits'ua ha. ²⁷ A nuyá, nu'ua ma nsuigä'be hinguí nneque xca ndast'abigä, bá siui ua ya. Ga nnugä ha gdi hyohua".

Rā Jesús bi zøp'ua ja ra hnini Jerusalén.

²⁸ Mí juadi bi manna ra hya na, ra Jesús bi thogui, i ma Jerusalén. ²⁹ Mí zømp'ua ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos, ja jarbutho ra hnini Betfagé 'nēhra hnini Betania. Bi 'yēt'i yoho yø xädi p'uya. ³⁰ Bi 'yēmbi:

—Ní mē na ja ra hnini bí janua ya. Nu'mø gá cut'ui ra hnini, gui timmi p'ua da nthat'i n'na ra burru ma'da'yotho, hijnongui sä. Bá xoqui guá siui ua. ³¹ Nu'mø to da 'yēn'auí, hanja ngue guí xocui ra burru, guí xihmi p'uya ngue honna Hmu.

³² Nu'ua yø xädi p'uya, bi ma. Nup'ua bi zømp'uya, bi dimp'ua nthat'i ra burru, tengutho xi manna Jesús. ³³ Mí xojp'uya, nu'ua yø mmēburru bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue guí xocui rā burru?

34 Bi 'yεmbaya:

—Porque honna Hmu.

35 Bi ts'ispabi rā burru rā Jesús. Nu'ε yø xādi p'aya, bi gaspa rā burru yø tuhu yø ja'i ngue bi nōpa nts'at'i. Bi hyuxra burru rā Jesús, bi ma.

36 Xangu yø ja'i di tansyø tuhu ngue pōp'ε ja rā 'yu ja ngue dā thohra Jesús. 37 Nu'mø ya xmanguerpu dā zōn'a Jerusalén, ya 'yop'ε ja rā ngai ja rā mbonza ja yø olivos. Bi mähra hmafi gātho yø xādi p'aya ngue di johya. I εspabi Oja ngue yø milagro xi nurpi øtra Jesús. 38 Di n'yεmbi:

—Oja di japra dast'abi bá 'benhni ngue bi zøcua. Ya bi nhojpai yø ja'i nā Oja bí 'bε mahets'i. Nuya maguesε nā Oja bí 'bε mahets'i ya.

39 Bi 'yεn'i'da yø fariseo n'youi yø ja'i p'aya:

—Ague grá xānbate, dami hejpa ni xādi. 'Yo di mmanā rā hyā nā.

40 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dí xi'ahε ngue nu'mø dā ma mahεjpi ya yø ja'i εscaguī ya, di nya yø do ja ua ngue dā 'yεscaguī.

41 Mi zōn'a nenihni rā Jesús, bi hyandra hnini Jerusalén. Bi nzomp'aya, ngue padī te dā tho'a m'mεfa yø ja'i 'bup'ε ja rā hnini. 42 Bi 'yεmbra mēhnini p'aya:

—Nu rā pa ja p'aya, dī nnehmagā ngue gui pahmε hanja nā rā hyā dā 'yøt'ahε rā nho. Pε njot'i ni n'yomfεnihε ya. 43 Dā 'yεhra pa ngue gui m'mε mman'ahε, dī mäts'a ni nsuihε, mathεt'i rā hnini dā 'yøtyø njūdi. Dī nexpu di nexyø soldado dā 'yøt'ahε rā tunhni, dā 'yε'ahε made. 44 Dā t'en'ahε häi p'aya, ngue dā tho yø ja'i 'bεcua ja rā hnini. Dā

ma nsudi yø ngu. Nguna di nja, porque himbi n'yo ni mmahua'a ra pa bi zocua rá m'menhni Oja ngue xi'i ha gdi nyamhmu —bi 'yɛmbi.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'i mi mpäp'ua ja ra thinnija.

⁴⁵ Bi map'ua ja ra nija ra Jesús. Gä bi 'yetyø ja'i mi mpäp'ua thinnija p'uya. ⁴⁶ Bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nup'ua ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ua ra hya ngue Oja i ɛna: “Nuna ma ngungä, ni hu ngue ra ngunga mhmata'Oja na”. Pe nu'ahua, gui øthua ngue ja di mpeti ua yø bɛ.

⁴⁷ N'na pa ngu n'na pa bi xännbate p'ua ja ra nija ra Jesús. Pe nu'ua yø hmu yø mmäcja p'uya, 'nɛ'ua yø xännbate ngue ra ley, 'nɛ'ua yø n'yohua di manda p'ua ja ra hnini, Gä honna forma ha di hyo ra Jesús. ⁴⁸ Pe hingui tini ha di japi ngue di nja'a te mbɛni, porque Gä 'batyø ja'i ngue øxra hya mmana Jesús.

20

Ra Jesús bi t'änni to bi unna nt'ɛdi'a te øt'e.

¹ N'na ra pa ya, nuna ra Jesús bi xännba ra hya yø ja'i p'ua ja ra nija, xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya. Bi zøhyø hmu yø mmäcja p'uya, 'nɛhyø xännbate ngue ra ley, bá 'yohua di manda p'ua ja ra nija. ² Bi 'yembra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja'a te gui øt'e? To bi 'da'i ra nt'ɛdi'a te gui øt'e? —bi 'yɛmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nugä xquet'a ga øt'ahua n'na ra nt'änni ya. Pe dami xicju hanja'a ra hya ga ännahua. ⁴ ¿Te'o bi unna nt'ɛdi ra Xuua bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'ɛdi, uague yø ja'itho rá nt'ɛdi'a te bi 'yøt'e?

⁵ Yø ja'i p'uya, di n'yänni te di dadi. Di n'yɛmbi:

—¿Teni 'be'a ga xihm_u ya 'mø? Nu'mø ga xihm_u ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yɛnj_u p'uya: “Xina ra hya bi manna Xuua conná ngueque, ¿hanja ngue hinga 'yɛc'ɛih_u 'mø?”, da 'yɛnj_u p'uya. ⁶ A nu'mø ga xihm_u ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, di hyojthogah_u yø ja'i ngue da mandogah_u. Porque gä ɛc'ɛi yø ja'i ngue rā pøngahya Oja nā rā Xuua.

⁷ Mi dahyø ja'i p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Hindí pacähe to bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua.

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Ya hinga xicj_u nā rā hya dí än'nah_u, ni xinga guecä ga xi'ah_u to di 'dacra nt'edi te dí øt'e.

Rā Jesús bi hyejpa rā hya n'na rā huah_i ngue rā jomhm_i.

⁹ Nuna rā Jesús, bi hyoni te gui hyejpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yemb_i:

—Mi 'b_u'a n'na rā n'yoh_u ngue bi 'yøt'a n'na rá nuā'uva. M'mefa p'uya, bi hyoni to da gonhui rá huah_i, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmɛhui'a te di tocabi. Bi ma p'uya, ya'atho yø pa i ma. ¹⁰ Mi zønna pa da thucyø uva p'uya, nuna rā mmɛhui bi menhna n'na rá hmiqui ngue da t_u yø uva di tocabi. Pe nu' u yø mɛfi mambi 'b_u'p' u ja rá huah_i, bi unna hmiqui, bá ɛrb_uya. Pe hinte bi unni. ¹¹ Rā mmɛhui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqui p' u bí ja rá huah_i. Pe xquet'a ngut'atho bá ts'ui. Bi ma ma'ani, hinte bi t'unni. ¹² Rā mmɛhui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqui. Yø mɛfi p'uya, mahømbi antho, bá ɛt'i.

13 M'mεfa p'ɥya, εnna mmεhui: “¿Teni 'be'a ga øt'ä 'mø? Nuna ma ts'ant'u dadi madi, ma ga peñnbi. Xamhmatho da nu mansu 'mø bi nuna”, bi 'yεna. 14 Pe nu'mø mi zømp'u 'bɥhyø mεfi na rá ts'ant'u ra mmεhui, di n'yεmbyø mεfi: “Nuna ya, guehna ra ts'ant'u ja ngue da gohmi ra huahi naya. Ma ga hohu ya, n'namhma ngue ya ma mmεtih ra huahi”, di n'yεmbi. 15 Bi beñnbabi rá ts'ant'u ra mmεhui p'ɥya, bi gujmaxøts'e ra huahi, ja bá hop'u.

Rā Jesús bi 'yānyø ja'i p'ɥya, bi 'yεmbi:

—Xi'mø ya gā bi nja ya yø hya dí xi'ahu ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmεhui? 16 Siempre da ma ra mmεhui, da ho yø mεfi conhui rá huahi. N'nan'yo mi'da yø ja'i di fātrá huahi p'ɥya.

Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya na p'ɥya, di n'yεmbi:

—'Yo da ne Oja ngue da ngu'a di nja —di n'yεmbi.

17 Pe ra Jesús bi hyetyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Te 'be'a ga mbøn'a ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønngu, guehna ra do brá 'bebo p'u brá fahra jado na”, i εna. 18 Nu'mø da zoxra ja'i maxøts'e ra do, da føhra ja'i. A nu'mø da dāhra do ngue da zoxra ja'i, da xeni.

19 Nu'u yø hmu yø mmäcja 'ne'u yø xännbate ngue ra ley, bi ne xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hycra Jesús. Pe himbi zä xti bent'i, porque sup'i di mbøcue mi'da yø ja'i.

I nnepyø nsuui ra Jesús ngue da 'yεmbi hingui ja ts'edi di njutra mēnyu njui.

20 Yø fariseo p'aya, bi mēnhni to da juppatho häi te ga ya ra Jesús. Nuya bi 'bēnhni xøgue ya manhotho, tengutho 'mø ngue nmajuani yø hoja'i. I nnepe ngue di nja tema hya da dinnba ra Jesús ngue hinda gue'a da ma, para ngue da zäp'ua di yapa m'mefa. 21 Janangue bi t'ørpa ra nt'änni na ra hya ja ua, bi t'ēmbi:

—Ague grá xännbate, di pacähe ngue Gä xanho te guí mma, 'nē Gä gue'a ra hya njuantho guí xännbate. 'Nē hingui su'a te mbēn'na'i yø ja'i. Sinoque majuani guí xännbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohua. 22 Dami xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra mēnyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yēmbi.

23 Pē ra Jesús, ya padī te mbēnnbabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yēmbaya:

—¿Hanja ngue guí sāmhyagahua? 24 Dami 'yurcahua ra mēnyu —bi 'yēmbi—. ¿To rá hmi na n'youi ra mēnyu ja ua ya? ¿To rá thuhu na ra thuhu n'youi na ra mēnyu? —bi 'yēmbi.

Mi dahya yaui ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yēmbi.

25 Ra Jesús bi 'yēmbiyø ja'i yaui:

—Nu'a ja ngue guí 'yøthua ya, dami unhnua ra mēnyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'aya, dami unhnua'a te di tocabi —bi 'yēmbi.

26 Ya himbi zä xta ndini ha xti gujpa häi'a ra hya ännbaya. Hante gue di 'yøtho'a ra hya i dahra Jesús. Ya hinte mambi mantho.

Bi manna Jesús ngue di bēnnate yø ánima.

27 M'mefa p'aya, bi ma 'da yø saduceo, nuya ēmbi ngue hinda bēnnate yø ánima. Bi 'yēmbra Jesús:

28 —Ague grá xännbate, nup'ɥ ja rá ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ɥ rá hya ngue ɛna: nu'mø bi du n'na rá n'yohɥ, 'nɛ hĩndi m'mahyø basĩ, nu rá xisu rá ánima da zogui, nu'a rá n'yohɥ rá ánima gue'a di nthatui rá 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mahyø basĩ tengutho 'mø xtĩ m'mahyø basĩ rá ánima. 29 A nuyá, xi'mø di 'bɥ'i yoto ma'yohɥ ngue ɛdadi ncu ya. Nu'a rá n'yohɥ ma da, di nthati. Pɛ da 'yɛhra pa da du, 'nɛ hĩndi m'mahyø basĩ. 30 Janangue nu'a rá n'yohɥ rá ánima m'mefa bi m'mui, go di nthatui rá 'danxu'a. Pɛ xquet'a da du rá n'yohɥ, 'nɛ hĩndi m'mahyø basĩ. 31 Nu'a rá hyu rá n'yohɥ p'ɥya, hõndi nthatui rá 'danxu 'mø bi du rá n'yohɥ. Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gá yoto ma'yohɥ. Gá di nthatui rá xisu, 'nɛ gá bi du yø n'yohɥ. Pɛ himbi m'mahyø basĩ. 32 Rá nzɛgui p'ɥya, bi du rá xisu. 33 A nuyá, xi'mø rá pa danĩ bɛnnate yø ánima ya, ɛndana gue'a ya yoto ma'yohɥ rá mmɛti rá xisu? Porque gá bi m'mahmi.

34 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nua ja rá ximhai, di nthatui yø xisu yø n'yohɥ. 35 Pɛ nu to di tocabi rá mmɛnthi ngue di ma mahɛts'i 'mø bi bɛnnate yø ánima, ya hĩn danĩ nthati. 36 Porque ya hĩnjonda du, da gohi tengutho yø anxɛ. Ya yø basĩ Oja, porque da 'yøt'Oja ngue ma'da'yo hõndi m'mui. 37 Nup'ɥ ja rá hya bi 'yotra Moisés, ja di nɛqui p'ɥ ngue di bɛnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ɥ rá hya bi man'Oja 'mø mi nya p'ɥ bi nzø rá ndut'o, ngue bi 'yɛna: “Guecá drá Ojagá ngue rá Abraham. Drá Ojagá ngue rá Isaac. Drá Ojagá ngue rá Jacob”, bi 'yɛn'Oja. 38 Ja di nɛqui

p'uya ngue nup'u 'b# Oja, hinguı tu yø te yø ánima. Nup'u 'b# Oja, hinjonguı tu.

³⁹ Bi 'yɛn'i'da yø xännbate ngue rə ley p'uya:

—Majuani'a guı mma, grá xännbate —bi 'yɛmbi.

⁴⁰ Pɛ ya bi zı xti sigue xta 'yørpa mi'da yø nt'änni p'uya.

Rə Jesús bi xihyø ja'i ngue rə Cristo hıngra ja'ıtho.

⁴¹ Mi nya rə Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nu'a rə Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi, i mmanyø ja'i ngue da gue'a n'na'u yø mbom'meto rə David. Nugä ga xi'ah# hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto rə David, pɛ nuna rə Cristo hıngra ja'ıtho na. ⁴² Porque rə David, ɛnna hya bi 'yørp# ja rə Salmo: “Nuna Oja, nu'mø mi zo-jbaguı ma Hmu, nguna rə hya bi xifi, bi 'yɛmbi: Dami micua ja ma n'yɛigä ya, ⁴³ asta gue'mø ga øt'e ngue guı manda gätho'u ni nsaiui”, bi 'yɛmbi. ⁴⁴ Ja di nequi p'uya, ngue rə David, nu'mø nnønna Cristo, ni hutı ngue rá Hmu. Janangue rə Cristo di nequi ngue hıngra ja'ıtho, madague'a ngue rá mbom'meto rə David.

Bi xihyø ja'i rə Jesús ngue di mfädi xanho, hında hyätyø xännbate ngue rə ley.

⁴⁵ Gä bi 'yøhyø ja'i rə hya bi manna Jesús ngue ɛmbyø xädi:

⁴⁶ —Dami mfähm# xanho ya, 'yo di hä'ah# yø xännbate ngue rə ley. 'Yo guı øth# tengutho ga 'yo'u. Nuya yø n'yoh# ya, di ho ngue söt'a häi yø he. Di ho ngue di respeta yø ja'i ha guı zengua p'u ja rə täi. Nup'u ja yø nıja p'uya, huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. Nup'u øt'a ngo

yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xtanho p'ua da mi. ⁴⁷ 'Nε tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti, embi ngue di xannbi te pets'i. Nuna ra hya ga ngorpa yø dä yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yεmbyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohu. Pe nuyá, guehya mathoguiho ra castigo da thohya ngue gätho mi'da yø ja'i.

21

Ra 'danxu bi unna mēnyu Oja.

¹ Nup'ua ja ra nija, hetho ra Jesús ha ga yutyø mēnyu yø mmεmmeti p'ua ja ra huada ca ra mēnyu ngue ra ofrenda. ² Bi nu n'na ra 'danxu ngue ra zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'ua ja ra njamēnyu. ³ Bi 'yenna Jesús:

—Majuani dí xi'ahu ngue ra zibøhyoya na ra 'danxu bi unna mēnyu ya, pe man'natho nnu manho Oja'a rá mēnyu bi unna, hinda gue'u yø mēnyu mi'da yø ja'i di uni. ⁴ Porque nuya mi'da yø ja'i, yø mmεmmeti ya, pe gue'a rá mēnyu xa pongui di uni. A nuna ra 'danxu, zits'u drá mēnyu mi ha. Mi ja ngue xta nzi rá mēnyu bi uni.

Bi manna Jesús ngue bá ep'ua ra pa da xotra nija.

⁵ Di c'a 'da yø ja'i te ja ra nija. I mmanyø ja'i ngue mazihotho gui nequi ra nija. Mazihotho gui nequi yø hmi yø do n'youi. Gui nhohra nija'a tema cosa di unyø ja'i ngue nnøpa ofrenda. Ra Jesús bi 'yembj:

⁶ —Ya gui nnuhu te ja ra nija ya. Pe nuna ra nija naya, bá ep'ua ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxadi, hin haru nmi nequi ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzεgui yø pa.

⁷ Bi t'ännbaya, bi t'εmbi:

—Ague grá xännbate, ¿njam'mø di nja ya yø hya guí mmanya, ngue da xotra nija yø ja'i? ¿Tema hmεya di nja'mø ya ni ma da zonna pa di nja'a te guí mmanya?

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø xädi:

—Dami mfähmε xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'ahε. Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yεmbyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yεmbi. Xquet'a da 'yεna: “Nuya, ya da guehra ora jap'ε da gua'a nximhäi ya”, da 'yεna. Pε 'yo sä guí εc'εihε.

⁹ Nu'mø gá 'yøhmε ngue ya ja yø datunhni, ya di ndunhyø ja'i, 'yo sä guí suhε. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pε hinga gue'ε yø hmεya'ε ngue rá nzεqui.

¹⁰ Bi sigue bi 'yεmbaya:

—Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. ¹¹ Janjuanì ngue di 'yan'ahäi. Di nja yø thuhu, di nja yø guehi. Di nsu yø ja'i 'mø bi nu yø hmεya dá nja maya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'ε, da ts'üi.

¹² Pε hante ngue di nja ya yø hya dí xi'ahε ya, da gu'ahε yø ja'i ngue di bent'ahε, di dä'ahε p'ε ja yø nija, da jo'ahε. Di ndä'ahε p'ε 'buhyø dast'abi. Di ja'ahε p'ε yø ja'i ngue guí εc'εigahε. ¹³ Ngue ngu'a di nja'ahε, nu'mø ya gdi yahε yø ts'ut'abi, ja gui xihmε p'ε ra hoga 'da'yo hya p'εya. ¹⁴ Nu'mø bi ma ma bent'i'ahε, 'yo sä di tu ni mmaihε'a ra hya ja ngue gui xihmε ra ts'ut'abi. ¹⁵ Porque ga 'da'ahε ra hya, ngue gui padì te guí mmamhmε

p'ʰ b'ʰ di s'ʰ. H̄injondā zā dā dācrā hyā ga 'da'ʰ. ¹⁶ A nuyá, astā n̄i papáse di dā'ʰ. N̄i n'yohuse di dā'ʰ. N̄i m̄enise di dā'ʰ, n̄i amigose di dā'ʰ. P̄e di m'm'ʰi'da dā tho'ʰ. ¹⁷ Dā z'ʰ yō ja'i ndap'ʰ bi zā ngue guíεc'εigah̄. ¹⁸ P̄e n̄i xinga n'na n̄i xtah̄ di m'm̄edi. ¹⁹ Nu'm̄o h̄ingui hyεgah̄, gue'a di n'na'ʰ rā 'da'yo te'a.

²⁰ Nu'm̄o gá nuh̄ ngue ya di mās'yō soldado rā hn̄ini Jerusalén, gui pah̄m̄ p'ʰya ngue n'na zihmantho dā ma majuadi rā hn̄ini. ²¹ Nu'ʰ yō mm̄engu p'ʰ ja rā h̄ai Judea, dā 'dagui, di map'ʰ ja yō xanthō. Nu'ʰ di 'b'ʰp'ʰ ja rā hn̄ini Jerusalén, dā 'dagui. A nu'ʰ dí 'yo rā 'b̄efi, ya h̄indi map'ʰ ja rá hn̄ini. ²² Porque ya bi zōhra pa di n̄ja rā castigo. Nu te gā nt'ot'i p'ʰ ja rā Macā Libro, dā gue'a rā ora'a ngue di n̄ja'a. ²³ Huεcate yō xisu di h̄adyō bas̄i'a rā pa'a, ogue di sadyō bas̄i. Porque rā ndate di n̄ja ua ja rā h̄ai. Rā ndussutho rā castigo dā thohyō ja'i. ²⁴ Dā tho yō ja'i conyō juai. M̄i'da p'ʰya, dā ts'ixā fādi, di ma rā fādi ndō yap'ʰtho n'nann̄i yō h̄ai. 'N̄e nu'ʰ yō ja'i h̄ingyō judío p'ʰya, dā n̄e'ʰh̄ai yō mm̄engu Jerusalén astā gue'm̄o dā ne Oja di m'm̄ehyō hyā.

B̄i man̄a Jesús ngue mah̄onda εcua ja rā ximh̄ai.

²⁵ Di n̄ja yō hm̄ya p'ʰ ja rā hyadi, 'n̄ep'ʰ ja rā zana, 'n̄ep'ʰ ja yō sō. N̄ua ja rā ximh̄ai p'ʰya, h̄inda b̄adi te dā 'yōtyō ja'i 'b'ʰp'ʰ ja yō nación. Di nsu yō ja'i ngue'a gui thon̄i yō f̄anthe di ja rā jathe. ²⁶ Nu'm̄o bi zo yō mm̄ai yō ja'i'a te ja ngue di n̄ja ua ja rā ximh̄ai, astā dā güentyō ja'i ngue rā ts'ū. Nu te gā bí ja maya, gā di p̄adi hap̄ thogui. ²⁷ Dā thandra N'yoh̄ di 'yε m̄h̄ets'i ngue

da n'youi rā guī. Da hnuŋ gue maɣuesε, porque mathoguitho ja rá ts'edi. ²⁸ Nu'mø ya bi mađi di nja ya yø hya ya, dami hya rā ts'edi gui ja xni yah, gui hyanthu mayá. Porque ya xmaŋ guerpetho da εhni Nyatehu.

Bì nhyεjpa rā hya n'na nza rā igo.

²⁹ Mahømbi hyεj hman'na rā hya bi xihyø ja'i rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Guí nnuhuŋ n'na rā za rā igo, ogue ndana bi zā mā za. ³⁰ Nu'mø ya bi c'ammī gue bi 'dogui, guí pahmuŋ p'uya gue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³¹ Ngunaŋ rā hya ja gue di nja ya. Nu'mø gá nuhuŋ gue ya bi nja ya yø hya dí xi'ahuŋ, dami pahmuŋ gue ya xmaŋ guerpetho di manda Oja ua ja rā ximhäi. ³² Nuŋya yø hmεya dí xi'ahuŋ ya, dami pahmuŋ gue guehya di nja ya, hante gue da du yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. ³³ Nu te bí ja maya, 'nεcua ja rā häi, hinguí zai. Pe nunaŋ rā hya dí mmangä, ja para zantho na.

³⁴ Dami mfähmuŋ xanho, 'yo dađi mbentui rā nts'o ni mmuihuŋ. Manmaŋ thä'i gue guí n'itihuŋ, ogue høndra mεnyuŋ guí ja ndummi ha gdi timhuŋ. Porque nu'mø bi zonnaŋ pa rá nεgui, ja guí thambεnihuŋ, ya di jap'u. ³⁵ Tengutho 'mø te bi zo rā 'dihī, di njarbutho'a te da thogui gätho yø ja'i 'bui rá nguŋi nximhäi. ³⁶ Gue'a gue gdi mfähmuŋ xandønho'a. Dami mat'Ojahuŋ hangū rā pa, n'namhmaŋ gue guí mpomhuŋ rā ndate ja gue di nja. Jananguε da zā guí sømhuŋ p'u di 'buhra N'yohuŋ di 'yε mahεts'i.

³⁷ Nu'mø rā pa, i xänbäte p'u ja rā nija rā Jesús. Rā xui p'uya, pa bi op'u bí ja rā nyuni ja rā mbonza

ja yø olivos. ³⁸ Gätho yø ja'i, xudī xudī pap'ʰa ja ra nija ngue øxra hya mmana Jesús.

22

Yø nsaiui rā Jesús ya sänni ngue da hyo.

¹ Ya mi ts'ʰdra ngo ngue rā pascua, guehna rā pa ts'i rā thuhmε hinguī n'youi rā íxi. ² Nu'ʰa yø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue rā ley, guehya ya rá ya'atho yø pa honi ha di hyo rā Jesús. Pε supi di mbøcue yø ja'i.

³ Rā zithu p'ʰaya bi yʰrbʰa ja rá mm̄ai rā Judas Iscariote, guehna n'na nc'εi'ʰa 'dε'ma yoho yø xädi rā Jesús. ⁴ Nuna rā Judas, bi ma bá nyaui yø hmu yø mmäcja, 'nεhyø n'yohʰa di manda p'ʰa ja rā nija. Bá nεca hyaui yø mmäcja ha di japi di dāpra Jesús. ⁵ Rā ndijohya ya yø mmäcja 'mø dīni ha di zudi. Bi xihna rā Judas ngue di unna mēnyu. ⁶ Bi nu manho te bi sihna rā Judas ngue di t'unna mēnyu. Bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmäcja rā Jesús, pε da gue'a rā ora ngue 'bʰεε rā Jesús.

Yø xädi rā Jesús bi hoqui te da zi'a rā nde bi nsännigo ngue rā pascua.

⁷ Ya fʰhra ngo guehya yø pa ts'i rā thuhmε hinguī n'youi rā íxi. Guehna rā pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue rā pascua. ⁸ Nuna rā Jesús bi 'yεtra Bεdu 'nεhra Xuua, bi 'yεmbi:

—Ni mε ya, bí hocui'a te gdá nzibdehʰa, ga nsännigohʰa ngue rā pascua —bi 'yεmbi.

⁹ Bi 'yεn'ʰa yø xädi p'ʰaya:

—¿Hapʰu guī nne gā ma hocä'be'a te gā sihʰa p'ʰaya?

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø gá cāt'ui mbo rā hnini, gui nthēui n'na rā n'yohu ni ma rá ngu, di tu n'na xoni rā dehe. Dami tennui hapu da zoni. ¹¹ Gui 'yēnui rā mmēnnigu p'uya: “Rā xānmbate i ena: ¿Hapu ja rā cuarto gā nzibdehe mā xādi, ja gā sāhe p'u rā ngo ngue rā pascua?” gui 'yēnui. ¹² Rā mmēnnigu p'uya da 'yut'aui n'na rā dācuarto bí ja maya rā tōcangu. Ja dami hocui p'u'a te ja ngue gdá nzibdehu p'uya.

¹³ Bi ma'u yoho yø xādi mi yāui rā Jesús. Mi zomp'u ja rā hnini, tengutho rā hya xi manna Jesús, gue'a bi nja'a. Bi dinnā ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpu rā nzibde ngue rā pascua p'uya.

Rā Jesús bi zi rā nzibde ngue rā pascua.

¹⁴ Nu'mø mi zonna ora di nsihmē p'uya, nuna rā Jesús, gātho'u 'de'mā yoho yø xādi, gā 'bup'u ja rā mēxa. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yēna:

—Hante ngue da thogui, janjuani ngue sixa mpähā mā mmui ngue 'daua gā nsihmēhu nā rā ngo ngue rā pascua. ¹⁶ Porque dí xi'ahu ngue ya hinni mantho gā nsānnigohu, astā gue'mø di nja'a te ja ngue di nja, ya gdi 'bāhm p'u ha di mānda Oja p'uya.

¹⁷ Bi dēcra vaso p'uya ngue di ja mammadi Oja. Bi 'yēmbyo xādi p'uya:

—Dami ndarpahu naya, sihu 'da'its'u. ¹⁸ Porque dí xi'ahu ngue ya hinni mantho gā sigā rá ngui rā uva, astā gue'mø bi zonna pa di mānda Oja ua ja rā ximhäi.

¹⁹ M'mēfa p'uya, bi hyajman'na rā thuhmē. Mi ja mammadi Oja p'uya, bi xenna thuhmē, bi unyø xādi ngue da zi. Bi 'yēmbi:

—Nūnā ya, guehnā mā do'yogā nāya. Nū'mø gá sih_u yø pa di map'_u nāya, gue'a gdí b_{en}j_u'a ngue dādi dā mā do'yo ngue dā dū connā ngue'ah_u.

²⁰ Mī juadi bī nsihm_ε p'_uya, bi d_εcrā vaso, bi 'y_εnā:

—Nūnā po rā vaso ja ua ya, guehnā rā hm_εya nāya ngue nū'mø dā tū, dī nja rá ts'edi rā 'da'yo cohi øt'ah_u Oja. Porque dī mfamma ji connā ngue'ah_u.

²¹ Nūua ja rā m_εxa dī sihm_εh_u ya, 'b_ucua n'na nc'ei ngue j_ugatho hāi, ya xā hyonī ha di japi ngue di dāgui. ²² Nū rā N'yoh_u bī 'y_ε māh_εts'ī ja ngue dā tho. Nū te xpā ts'ānnbī ngue dā thogui, dā thomhma'a. P_ε hague ngu rā castigo dā thohnā rā n'yoh_u di dāgui.

²³ Bī mudi dī n'yānnī n'na ngu n'na p'_uya te'o'a ja ngue di dā rā Jesús.

Dī ntør'mahya yø xādi rā Jesús ndana ja ngue dī m'met'o.

²⁴ Bī mudi bī njun'mahya yø xādi rā Jesús ngue nne dī m'met'o n'na ngu n'na. ²⁵ P_ε rā Jesús bi 'y_εmbī:

—Nūp'_u ja yø nación, i 'b_uhyø dast'abi ngue dī mānda p'_u ja yø hāi. Nū'a rā ts'ut'abi dī mānda yø ja'ī p'_uya, i _εnyø ja'ī ngue xāho te ørpabi rā ts'ut'abi. ²⁶ P_ε nū'ah_u, 'yo guí nne guí māndathoh_u yø ja'ī. Nū rā ja'ī nne ngue xtā nh_εts'ī rá cargo dā m_εfi, guehnā rā ja'ī jatho ngue dī m_εfi dā māxyø mmic'eiui nā. Nū'a dā ne dī m'met'o ngue gātho yø amigo, guehnā jatho dā gohi ngue nī m_εfithoh_u nā. ²⁷ Porque nuyá, ¿ndana gue'a nt'ēmbī mā daya, gue'a hup'_u ja rā m_εxa mā dā, ua gue gue'a 'uīte

ma da? Uanguī hup'u ja ra mēxa'a ma da. A nuyá, dí 'bucá ua ha guí 'buhmu ya, pε hin dadi mandathogä. Sinoque dadi mpefi.

²⁸ A nuyá, gue'ahū xtá n'yohū mente yø pa xtá sägä rā n'u. ²⁹ Mā Papá bá εxqui ngue gā manda gätho yø ja'i. Nugä xquet'a dí εxahū ya ngue ³⁰ nup'u dadi mandagä, 'dap'u gā mmihmu p'u ja rā mēxa gā nsihmēhū. Guí mmihmu p'u ja yø nthuts'i ngue guí mandahū 'dε'mā yo'bui yø ja'i Israel.

I pahra Jesús ngue da zop'u m'mefa rā Bedu.

³¹ Nunā rā Jesús bi 'yembra Bedu:

—Ague Bedu, nu'a rā zithū, äpra nt'edi Oja ngue da hyoni ha di japi ngue gui hyεgahū p'u. ³² Pε xquet'a dí äpra mate Oja conná ngue'e ngue hingui 'bēhni nt'εc'ei. Pε nu'i 'mø bi n'yo ni mmui'a te guí øt'e, dami hatra ts'edi ni cu.

³³ Rā Bedu p'uya, bi 'yembi:

—Ague grā Hmu, nugä xquet'a dí 'bui madague'a 'da gdā mε fādi, ogue astā 'dap'u gā tuui —bi 'yembi.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembra Bedu:

—Ague Bedu, nugä dí xi'i, nu'mø tobe hīndi mahra øni, ya xqui cōnga nhyundi, guí mma ngue hingui paqui —bi 'yembi.

Ya bi zōnna ora da ma ma'uni rā Jesús.

³⁵ Bi 'yānyø xādi rā Jesús, bi 'yembi:

—Xi'mø mā xi'ahū ngue hīnte gui hyaxhū p'u gā mähā, xingra buxa, ni xingra njamēnyu, 'nε hingui cax mi'da ni thixfanihū, ¿ua ja temā cosa gā 'bēhmu?

Bi 'yembyø xādi p'uya:

—Hīn'na, hīnte bi m'medi.

³⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—A nuyá, nu to ja rá buxa, da gats'i. Da gaxrá njamɛnyu. Nu to hin'ya rá juai, da mä rá pahni ngue da dân'a n'na rá juai. ³⁷ Porque dí xi'ahɛ ngue jatho ngue ga thocä'a te nt'ot'i p'ɛ ja rá Macá Libro ngue ɛna: “Da tho tengutho n'na rá ts'oc'ɛi”, i ɛna. Porque nu'a te nt'ot'i ngue ga thocä, jatho ngue di njahma'a.

³⁸ Nu'ɛ yø xädi p'ɛya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ja ua yoho yø juai.

Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Co nu'a 'mø —bi 'yɛmbi.

Rá Jesús bi mat'Oja p'ɛ ja rá xɛqui ni hu ngue Getsemani.

³⁹ Nup'ɛ bí ja rá nyuni mambi o'a m'mɛt'o rá Jesús ja rá mbonza ja yø olivos, ja i map'ɛ rá Jesús, bi mähä yø xädi. ⁴⁰ Mi zømp'ɛ ha ja ngue da zømp'ɛya, bi 'yɛmbyø xädi:

—Dami mat'Ojahɛ ya. Nu'mø hingá mat'Ojahɛ, nthambɛniθho hinda gue'a gui 'yøthɛ.

⁴¹ Bi thohmits'ɛ ní nguep'ɛ rá Jesús. Nup'ɛ bi zøni, tengu ga yap'ɛ da zøn'a n'na rá do 'mø bi t'ɛi. Bi ndantyøhmɛ p'ɛya ngue da mat'Oja. ⁴² Bi 'yɛna:

—Ague ma Papá'i, nu'mø guí nnu manho, dami yangui ngue'a rá ndate ja ngue ga thocä. Pɛ hinga nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yɛna.

⁴³ Bi nu p'ɛya ngue bi zø'a n'na rá anxe bí 'yɛ mahɛts'i, di hātra ts'ɛdi. ⁴⁴ Nu'a ga ndār'ma n'ɛ rá mmui'a te ja ngue da thogui, man'na ngue rá mmui ga mmat'Oja. Nu'ɛ yø xāthe i ja, i 'yugui so häi, tengutho 'mø pønnä ji p'ɛ ja n'na rá ts'ɛt'i.

45 Mī juadi bī mat'Oja p'uya, bī nangui, bī map'u bí 'buhyø xädi. Nu'u yø xädi p'uya, ya mī aha, bi dapra t'aha ngue rā dümmäi. 46 Bi 'yembaya:

—¿Hanja ngue guí ahmi? Dami nangui, gui mmat'Ojah. Nu'mø hingá mat'Ojah, nthambenitho hinda gue'a gui 'yøth.

Ya bi mbentra Jesús.

47 Mente yaui yø xädi rā Jesús, bi zøhna rā Judas nī zi xangu yø ja'i. Guehna n'na nc'ei ya 'de'ma yoho yø xädi rā Jesús. Bi guat'i ngue bi zengua p'u 'bähra Jesús, bi zarpa rá hmi p'uya. 48 Nuna rā Jesús bi 'yembī:

—Ague Judas, con n'na rā beso guí dä rā N'yohu bí 'yε mahets'i ya'mø.

49 Yø amigo rā Jesús mī nu te bi nja, bi 'yembaya:

—Ague grá Hmu, ¿ua guí nne ga japhu rā juai? —bi 'yembī.

50 Bi gaxrá juai n'na nc'ei rá xädi rā Jesús. Bi zennbabi rá 'yehε rā 'bet'o mmäcja, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yεi.

51 Pe rā Jesús bi 'yembī:

—Dami hyεgui, 'yo gadi japhu —bi 'yembī.

Nuna rā Jesús bi därpa rá gu na bi thejpa rá gu ngue bi 'yøthe. 52 Nuya yø hmu yø mmäcja, 'nēhyø policia fähra nija, 'nēhyø n'yohu 'bet'o p'u ja rā nija, gä nī 'yēhra nzite. Ra Jesús bi 'yembī:

—¿Ua guí emhmu ngue drá bεgä, ngue guí cahu yø juai 'nε guí cahu yø za ngue gui benngahu?

53 Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä rā hya yø ja'i p'u ja rā nija. Uangui xtä nzä ja xqui benngahu p'u. Pe ya guehna rā ora guí 'yohu naya, ngue nu'mø rā 'bexui i ja rá pähä rā zithu.

Bī manṇa Bēdu ngue hīngui paḍi te'o rā Jesús.

⁵⁴ Ya bi bentyø ja'i rā Jesús. Bi zixpḥa ja rá ngu rā 'bet'o mmäcja. Pε rā Bēdu, nī 'bēfa ya'atho p'ḥa nī ma yø ja'i nī zi rā Jesús. ⁵⁵ Nup'ḥa made rā dathi, bi t'u'a n'na rā sibi ngue bī mīhyø ja'i dī nhat'i. Xquet'a 'nēhrā Bēdu bī mī ngue dī nhat'i. ⁵⁶ Nūna n'na rā xisu ngue rā gḥnī p'ḥa ja rā ngu, mī nū rā Bēdu ngue hup'ḥa ja rā sibi. Bi za di hētī p'ḥya, bi 'yēmbi:

—Nūna rā n'yohḥa 'bḥcua, xquet'a rá n'youi rā Jesús.

⁵⁷ Pε mī dahra Bēdu, bi 'yēna:

—Hīn'na cuø, hīndī pačā nā rā n'yohḥa guī mḥanya.

⁵⁸ Mī tho maṇ'na ts'ḥquits'ḥa p'ḥya, hømbi nū maṇ'na nc'ēi p'ḥa mī huhrā Bēdu, bi 'yēmbi:

—Nū'i, xquet'a nī n'youi'ḥa tenna Jesús.

Mī dahra Bēdu p'ḥya, bi 'yēna:

—Hīn'na n'yø, hīnga 'nēcā.

⁵⁹ Mī tho hmaṇ'na ora m'mēfa p'ḥya, maṇ'na nc'ēi ngut'a bī mā, bi 'yēmbi:

—Majuṇi ngue nūna rā n'yohḥa 'bḥcua, rá n'youi rā Jesús, porqe dī nēqui ngue rā mmēngu Galilea nā.

⁶⁰ Mī dahra Bēdu p'ḥya, bi 'yēna:

—Ague n'yø, hīndī pačā tema hyā guī nne gui xicya.

Nū'a rā ora'a p'ḥya, tobe hīn maṇi juadi mḥanna Bēdu'a te mma, bī mmahra ønī p'ḥya.

⁶¹ Bi 'bātra Jesús ngue bi hyannbḥa bi huhrā Bēdu. Rā Bēdu p'ḥya, bi zo rá mmḥi nā rā hyā xi xihra Jesús ngue xi 'yēmbi: “Tobe hīndī mahra ønī, ya xqui cønga nhyūndī, guī mma ngue hīngui paqui”,

xi 'yεmbi. ⁶² Rā Bεdu p'uya, asta rā zondumm̄i bi bōn'athi.

Rā Jesús rā n'yεmmahya yø ja'i.

⁶³ Nu'x yø n'yohx fährā Jesús, i thenni 'nε i pε'mi.

⁶⁴ Bi gorpa yø dä connā ulu, bi mε'mi, bi 'yεmbi:

—Dami pahya te'o bi mεp'a'i ya —bi 'yεmbi.

⁶⁵ Xangu mi'da yø hya xifi ngue ga ndenni.

Ya bí 'bux ja rā dajunta rā Jesús.

⁶⁶ Mi nεcahäi p'uya, bi mpeti gätho yø n'yohx di manda p'x ja rā nija, conyø hmu yø mmäcja, conyø xännbate ngue rā ley. Rā dajunta bi nja, ja bi ts'ixp̄x rā Jesús ngue da t'ørpā rā nt'änni, bi t'εmbi:

⁶⁷ —Dami xicje ya ngue'mø gue'e grā Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi, ogue hin'na. ¿Te guí mmanā rā hya naya?

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ga xi'ahx ngue guecä, hingui 'yεc'εigahx. ⁶⁸ Nu'mø xinga øt'ahx n'na rā nt'änni p'uya, xquet'a hingui nne gui mmamhm'a te ga än'nahx. 'Nε hingui nne gui thøgahx p'uya. ⁶⁹ Ya ni ma da zōnnā ora ya, ngue rā N'yohx bí 'yε mahεts'i danī mmip'x ja rá n'yεi Oja nuna jase rá ts'edi.

⁷⁰ Gätho yø ja'i p'uya bi 'yεmbi:

—¿Ua guí εnā ngue gue'e rá Ts'unt'u'i Oja 'mø?

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ahá, go guecä tengutho guí mmamhm̄x.

⁷¹ Di n'yεmbyø ja'i p'uya:

—¿Teni 'bε'a man'na mā testigo ga nnehx ya'mø?
Ya dá øsehx rā hya pōnná ne ya.

23

Bi ts'ixpʷ 'bʷhrā Pilato rā Jesús.

¹ Gā bī nangyø ja'ǐ p'ʷya, bi zixpʷ 'bʷhrā Pilato rā Jesús. ² Bī mʷhyø ja'ǐ ngue di yaprā Jesús, ɛnyø ja'ǐ:

—Dí tinnbāhe n'na rā hyā nā rā n'yohʷ 'bʷcua, ngue di ts'onnbā yø mmʷi yø ja'ǐ. I ɛmbī ngue hinguǐ ja ngue di unyø ja'ǐ'a rā mɛnyu ährā dast'abi 'bʷ'a Roma. Xquet'a ǐ mma ngue guehnā rā Cristo nā, ǐ nne dā mā ngue n'na rā dast'abi.

³ Rā Pilato bi 'yānna Jesús, bi 'yɛmbī:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbī:

—Ahá, go guecā tengutho rā hyā guǐ mmanya —bi 'yɛmbī.

⁴ Rā Pilato bi 'yɛmbyø hmu yø mmäcja, dā guehmi'da yø ja'ǐ:

—Hīn temā ts'oqui dí tinnbā nā rā n'yohʷ 'bʷcua —bi 'yɛmbī.

⁵ Pɛ yø ja'ǐ maħømbi 'yɛnā:

—Nūnā rā hyā xānnbate p'ʷ ja rā häi Judea nā, di ts'onnyø ja'ǐ nā rā hyā nā. Bi fʷ'a Galilea xānnbate rā hyā, astā søcua ya.

Bi ts'ixpʷ 'bʷhrā Herodes rā Jesús.

⁶ Mī 'yøhra Pilato nā rā hyā mmanyyø ja'ǐ, bi 'yānnbaya ngue'mø rā mmɛngu p'ʷ Galilea nā rā Jesús. ⁷ Nu'mø mī xi p'ʷya ngue ja rā mmɛngu p'ʷ, bī mɛnnbā nā rā Herodes mī ndast'abi p'ʷ Galilea. Porque rā Herodes, nū'ʷ yø pa'ʷ, mī 'bʷp'ʷ

Jerusalén. ⁸ Rā Herodes, nū'mø mī nū rā Jesús, ɛmmɛǐ di johya. Porque ya rá ya'atho yø pa ǐ nne dā nū, ngue øde te mmanyyø ja'ǐ t'ɛmbī øtra Jesús. Mī tø'mī ngue dā nūrpī temā milagro dā 'yøt'e.

⁹ Xangu yø nt'änni bi 'yørpe, pε rā Jesús h̄inte gā ndātho. ¹⁰ Xquet'a 'b̄p' p' p' yø h̄m̄ yø mmäc̄ja 'n̄ehyø xännb̄ate ngue rā ley. Di yap̄i h̄in' y p' rā n̄εgui. ¹¹ Nunā rā Herodes co 'n̄ehyø soldado xquet'a h̄imb̄i nū manho rā Jesús. I thentho, bi hetā n'na rā he mazihotho tengutho rā he n'na rā dast'abi. Rā Herodes mah̄omb̄i menh̄nā Jesús, i map' p' b̄ah̄rā Pilato. ¹² Madague'a mad̄i ns̄hm̄i m'm̄ε't'o rā Pilato rā Herodes, pε b̄i n'amigo m'm̄εfa.

Ya nts'änni ngue da tho rā Jesús.

¹³ Nunā rā Pilato bi p̄eti gātho yø h̄m̄ yø mmäc̄ja, gātho yø ts'ut'abi, gātho m̄i'da yø ja' i. ¹⁴ Bi 'yεmb̄i:

—Ya guá singah̄u ua nā rā n'yoh̄u 'b̄cua. Guí ε̄mh̄m̄u ngue di ts'on̄yø ja' i. Pε n̄i h̄m̄i n̄i dāh̄u hap̄u dí änni, 'n̄ε guí n̄n̄uh̄u ngue h̄in̄ temā ts'oqui dí t̄inn̄b̄abi ngue'a te gn̄i yaph̄u. ¹⁵ N̄i x̄ingā gueh̄rā Herodes ngue x̄tabā nd̄inn̄bā rā ts'oqui, porque bi costho h̄omb̄i 'yεcua. Ja guí n̄n̄uh̄u p' p'ya ngue h̄in̄ temā hyā d̄i n̄εqui para ngue da t'εmb̄i ja te rāngue'a ngue da tho. ¹⁶ Nugā gā m̄anda ngue da 'bei, pε gā thøgue.

¹⁷ Rā Pilato i ja ngue da 'yøt'e te rā costumbre ja yø ja' i, nū'mø rā ngo ngue rā pascua, pa mathøgue n'na rā ofädi. ¹⁸ Gātho yø ja' i p' p'ya, b̄i m̄ah̄rā mafi, i ε̄nā:

—Nunā rā Jesús da tho nā. Go dam̄i thøhra Barrabás.

¹⁹ Pε nunā rā Barrabás, gueh̄nā n'na nc'ei m̄i ofädi ngue rā 'yøt'i s̄ei, 'n̄ε rā hyote p' p'ja rā hn̄in̄i. ²⁰ Rā Pilato h̄omb̄i xihyø ja' i ngue da zä di thøhra Jesús. ²¹ Pε yø ja' i p' p'ya, man'na nts'edi gā mafi, i ε̄nā:

—Dá guatrá pont'i. Dá guatrá pont'i rá Jesús.

22 Rá hyu ndi p'uya, bi 'yenna Pilato:

—¿Pe tema nts'o xa 'yø'na p'uya? Nugä hin tema ts'oqui di tinnbi ngue da t'embí da tho. Nugä ga manda da 'bei, pe ga thøgue.

23 Pe yø ja'i hinguí säya ngue mafi, ädi ngue da ma macuati rá pont'i rá Jesús. Nu'a ga mahyø ja'i co 'nɛ'u yø hmu yø mmäcja, bi nja'a te ädi. 24 Rá Pilato p'uya bi zänni ngue di nja'a te mmanyø ja'i. 25 Bi ma mathøgue na rá Barrabás xi manyø ja'i ngue di nthøgue. Guehna xi jot'i ngue rá 'yøt'i sai 'nɛhra hyote na. Go bi ndä na rá Jesús, i hnepe ngue da tho p'uya.

Ya cuatrá pont'i rá Jesús.

26 Nu'mø mi ts'ixra Jesús ngue da tho, bi nthɛui p'u ja rá 'yu n'na rá n'yohu xpi 'yɛhra 'bɛfi ni hu ngue rá Simu, rá mmɛngu Cirene. Go bi njapi bi duxra pont'i na p'uya, ni 'bɛfatho p'u ni ma rá Jesús.

27 Pe xangu yø ja'i bi denni. I ma'a nts'oní yø xisu, tu yø mmɛi ngue te da thohra Jesús. 28 Pe bi hyɛtyø ja'i rá Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague gyø xisu guí 'bɛhmɛ ua Jerusalén, 'yo guí zomhmɛ conná ngueque. Sinoque dami nzoni ngue conná ngue'ahɛ 'nɛ conná nguehni basihɛ. 29 Porque da 'yɛhyø pa gui 'yɛmhmɛ: Xanho 'bɛi te'o hinjo'o yø basi, ogue himbi hya yø basi, ogue himbi satate. 30 Yø ja'i p'uya da 'yɛmbyø t'øhø: “Bá tágui, gui soxçahɛ”. Da 'yɛmbyø nyuni: “Dami cogbahe”, da 'yɛmbi. 31 A nuya ngue hinte gadi uphu'a gadi umhmɛ ya, hague ngu rá n'u da tho'a ja rá ts'oqui 'mø.

³² Xquet'a ni ts'i yoho yø ts'oc'ei ngue 'dap'u da duui ra Jesús. ³³ Mi zømp'u ja ra nyuni gui hutyo ja'i ngue ra Njəyaxhmu, ja bi ma maçuati p'u ra pont'i ra Jesús. 'Nɛ'u yoho yø ts'oc'ei bi ma maçuati ra pont'i, n'na rá n'yɛi, n'na rá gaha i gohi. ³⁴ Nu'mø ɛma çuati ra pont'i ra Jesús, bi 'yɛna:

—Ma Papá'i, dami punnba yø ja'i 'bucua, porque nuya hingui padi te øtya —bi 'yɛna.

Yø soldado p'uya bi ma ra taha ngue to xta ra taha, gue'a da gaca n'na xɛqui rá he ra Jesús. ³⁵ Yø ja'i 'bap'u p'uya, i hɛtho. Nu'u yø judío 'bet'o, i thenth'o'u, i ɛna:

—Mi mmannu ra n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pɛ di nyansɛ ya, ngue'mø majuanɪ ngue guehna rá thanhni Oja nuna t'ɛmbi ra Cristo.

³⁶ Yø soldado p'uya, xquet'a thenni. Bi guat'i ngue bi unna vino xa n'ixi da zi. ³⁷ Bi t'ɛmbaya:

—Nu'mø gue'e rá dast'abi'i yø judío, dami nyansɛ ya'mø.

³⁸ Nup'u ja rá ya ra pont'i, bi t'ot'a n'na ra letrero ngue ɛna: “Nuna ra n'yohu 'bucua, guehna rá dast'abi yø judío na”. Ra letrero p'uya, nt'ot'i conna hya ngue ra griego, ra latín, ra ebreo.

³⁹ Nuna n'na ra ts'oc'ei ya cuarbu ja ra pont'i p'uya, xquet'a thenni, bi 'yɛmbi:

—Nu'mø gue'e grá Cristo, dami nyansɛ ya'mø. 'Nɛcä'be gui nyan'be p'uya.

⁴⁰ Nu'a man'na nc'ei ra ts'oc'ei bi 'yɛmbrá amigo di yahni:

—Nu'i ni xingui su Oja, conque ya gui tup'u ja ra pont'i ya. ⁴¹ Nugüi ja te rángue'a ngue dí säui ra n'u, porque di jutui'a te xtá øt'ui. Ya ni 'yup'u'a te dí

thohmī. Pε nuna rā n'yohu 'bucua, hin tema nts'o xa 'yø'na.

⁴² Bi 'yεn'a m'mefa p'uya:

—Ague Jesús, nu'mø rā pa gui søhø ngue gui manda ua, gui mbεnguī.

⁴³ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'i, nuya ya gā m'mahmi p'u mahεts'i ya.

Ya bi du rā Jesús.

⁴⁴ Comma huxyadi, bi mudi bi m'mexui gā rā ximhäi asta hyu nde. ⁴⁵ Rā hyadi bi m'mexui. Nu'a rā ulu mī zup'u ja rā goxthi nija bi hyehmade i gai ngue bi xet'i. ⁴⁶ Bi 'yεn'a n'na rá hmafi rā Jesús, bi 'yεna:

—Ague mā Papá'i, dadi fāt'a'i mā tegā ya —bi 'yεna.

Høntho bi man'a p'uya, 'bexpi du. ⁴⁷ N'na rā capita ngue rā mmεngu Roma bi nu te bi nja, bi 'yεspabi Oja p'uya, bi 'yεna:

—Majuani ngue nuna rā n'yohu 'bucua, hin'yu rá ts'oqui na.

⁴⁸ Gā bi nu yø ja'i mī 'bäp'u te bi nja. Bi ma yø ja'i p'uya, pε petyø tiya ngue tu yø mmäi. ⁴⁹ Gätho'u yø mpadiui rā Jesús, conyø xisu bá nεxa Galilea ngue tenni ha ni ma, yap'utho bi 'bäi, gā hantho te bi nja.

Ya bi ma nt'äqui rā Jesús.

⁵⁰ Mī 'b'u'a n'na rā hoga n'yohu ni hu ngue rā José, mī øt'e te gā mmamp'u ja rā ley, rā mmεngu p'u ja rā hnini Arimatea ja rā häi Judea. 'Nεhna di manda p'u ja rā nija na. ⁵¹ Xquet'a 'nεhna mī tømī ngue di manda ua Oja. Janangue hingui 'bäi ngue rā acuerdo'a te rā hya bi ts'ännbū ha bi mpeti

yø ja'í. ⁵² Nuna ra n'yohu na, bi ma bá nyauí ra Pilato, bi 'yápra nt'ɛdi ngue da hyajpu ja ra pont'í ra Jesús. ⁵³ Mi hyajpu ja ra pont'í p'uya, bi 'uennbabi rá do'yo ra Jesús co n'na ra sávana ngue ra hoga ulu. Bi hyaxpu ja ra panteón xi ma nt'a'mi p'u bí ja n'na ra 'bido ngue bá ägui. Nuna ra panteón, hinjongui o. ⁵⁴ Nde mbɛhi'a ra pa'a, ya da yatra pa ngue ra ts'äya.

⁵⁵ Nu'u yø xisu bá nexa Galilea ngue bá n'youi ra Jesús, bi ma bá nu ra n'yägui. Bi nu ha bi t'ägui. ⁵⁶ Mi zøp'u ja ra ngu ya yø xisu, bi hocyø 'yɛthi mazihotho ga yuni ngue da goxra ánima. Bi nsäya'a ra pa ngue ra ts'äya p'uya, porque gue'a di manda rá ley Oja'a.

24

Ya bi bɛnnate ra Jesús.

¹ Mi hyaxa ra pa ndomingo, zi xuditho bi ma mahøn'a yø xisu p'u bí o ra Jesús. Bi hyaxyø 'yɛthi xi hoqui. Bi mähä m'i'da yø xisu. ² Mi zømp'uya, bi diñi ngue ya n'nanni 'benna do mi nnøpa nju'mi ra panteón. ³ Bi yat'ambo p'uya, pe ya himbi dimp'u ra Jesús. ⁴ Bi nsu p'uya, hinguí pađi te da 'yøt'e. Mi nu p'uya, 'bäp'u yoho yø anxɛ di yoxni yø he. ⁵ I hɛmtho häi'u yø xisu ngue ɛmmɛi su. Yø anxɛ p'uya, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue guí homhm u a mant'ägui'a ya 'bɛi? ⁶ Ya hinjo'o ua, ya xa bɛnnate. Damí bɛmhm ra hya bi xi'ah 'mø tobe mambi 'bata Galilea. ⁷ Conque bi ma ngue ra N'yohu bí 'yɛ mahɛts'i, mi ja ngue da ma madäpi yø ja'í ja yø ts'oqui ngue di cuatro pont'í. Rá hyu pa p'uya, di bɛnnate.

8 Nu'ᵐ yø xisu p'ᵐya, bi zo yø mm̄i nā rā hyā xi mān'a m'met'o rā Jesús. 9 Nūya yø xisu 'mø māmbá pengbᵐ ja rā panteón, nu'a te bá nu, bi xi'ᵐ 'de'ma'da nc'ei yø xādi rā Jesús. Bi xifi gātho m̄i'da yø ja'i. 10 Nūya yø xisu bi hyaspabi rā hyā ya yø xādi rā Jesús, guehnā rā Maya Magdalena, 'nēhra Juana, 'nēhra Maya rá mamá rā Jacobo, 'nē hm̄i'da yø xisu p'ᵐya. 11 Pē nūya bi thaspa rā hyā p'ᵐya, h̄ingui εc'ei'tho te mm̄anya yø xisu. Sinoque εntho: “Hantho loco ya yø xisu”, gue emma εntho.

12 Pē rā Bēdu bi bøn'āthi, bi ma n'nahmantho p'ᵐ bí ja rā panteón. M̄i zømp'ᵐya, bi hyēt'ambo. Bi nu ngue ya n'nanni 'bønna ulu mant'ε rā Jesús. Bi mengbᵐ ha sāya p'ᵐya, pē di 'yøtho hanja'a te xi nja.

B̄i ntimm̄i p'ᵐ ja rā 'yu yoho yø xādi rā Jesús ngue mān̄i map'ᵐ ja rā hn̄ini Emaús.

13 Nu'a rā pa'a p'ᵐya, yoho yø xādi rā Jesús mān̄i map'ᵐ ja rā hn̄ini Emaús. Nūnā rā hn̄ini nā, di nsocui Jerusalén como 'de'ma'da kilómetro. 14 Mēnte 'yo, mēnte di c'a'a te xi nja. 15 Nūnā rā Jesús m̄i zā m̄i zādi, ya 'dap'ᵐ n̄i n'yo. 16 Madague'a ngue hēt̄i, pē εnā te corpatho yø dā ngue h̄inda badi te'o nā rā Jesús. 17 Rā Jesús bi 'yānbaya, bi 'yēmbi:

—¿Teni 'be'a mā hyā gadi nxihm̄i mēnte gui 'yoi ua ja rā 'yu n'yø? Nup'ᵐ nná bēngā, εnā gue tū n̄i mm̄iui.

18 Nūnā n'na nc'ei n̄i hū ngue rā Cleofas bi 'yēmbi:

—Gātho yø ja'i bá 'yo Jerusalén, gā pad̄i te bi nja mantenni pa. 'Nē go gui 'yēnā ngue h̄ingui pahya.

19 M̄i dahra Jesús, bi 'yēmp'ᵐ yaui:

—¿Tema hyā n'yø?

Nū'u ts'o p'uya, bi 'yēna:

—Xigue rā Jesús nūna rā mmengu Nazaret. Guehna n'na rā n'yohu ngue rá pøngahya Oja, di nēquī ngue ja rá ts'edi ngue bi 'yøtyø milagro, 'nē ja rá ts'edi ngue rā hya bī mā. Porque bī nū manho Oja te bi 'yøt'e, da guehyø ja'i bī nū manho te bi 'yøt'e. ²⁰ Dī mmangä'be ngue nū'u yø hmu yø mmäcja, da gue'u mā hmuhū dī manda p'u ja rā nija, bi dā rā Jesús. Bi zixpu ja rā ts'ut'abi, ja bá ts'ännbū ngue da dup'u ja rā pont'i. ²¹ Pē nūgähe nmī engähe ngue nūna rā n'yohu na, guehna xta nyanyø judío na. A nuyá, ya mangunde bī nja na rā hya dí xi'a'be ya. ²² Nū'u 'da yø xisu 'da'igu mā nt'εc'εihe, xā pijthogähe. Porque xā mma mxuditho p'u mambí o rā ánima. ²³ Pē ya hīnjonxpā ndīnī ngue di op'u. Xpā mmengbūya, xā xicje ngue xī nū yø anxε. A nū'u yø anxε p'uya, ī mma ngue ya 'buhna rā Jesús. ²⁴ 'Bexque'a p'uya, nū'u 'da mā n'yohe xā mmap'u mambí o rā ánima, pē xā ndīnī tengutho rā hya xā mmanyø xisu. Pē rā Jesús ya hīnxa hnu na 'na.

²⁵ Nūna rā Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hīnguī ts'u di 'yo nī mmūihū'a te rā hya i ja? ¿Ua hīnjam'mø guí øhmū para ngue guī 'yεc'εihū'a te gā rā hya bī manyø pøngahya Oja? ²⁶ ¿Ua hīnguī pahmū ngue rā Cristo mī ja ngue da zā rā n'u hante ngue dī ndast'abi ngue dī mandā ua?

²⁷ Ya bi dū'mī bi xifi gātho'u yø hya nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro ngue'a te guī c'a rā Jesús. Bi dūnnbābī'a te mmāmp'u ja yø libro bi 'yotra Moisés. Bi sigue bi xi mī'da yø hya te gā nt'ot'i p'u ja yø libro bi 'yotyø pøngahya Oja.

28 Nu'mø mī zømp'ɥ ja rā hnīnī mānī ma p'ɥya, rā Jesús bi 'yøt'e ngue ɛnā xø nne dā thogui. 29 Pɛ nu'ɥ yø n'yohɥ p'ɥya, bi japi ngue dī nsāya, bi 'yɛmbi:

—Ma 'daua gā nsāyahɥ. Guī nnu ngue ya bī nde. Ya nī ma dā dāhra nxuī.

Bi yɥt'ambo rā ngu rā Jesús ngue dī nsāya. 30 Mī mīp'ɥ ja rā mɛxa p'ɥya ngue dī nsihmɛ. Bi hyacra thuhmɛ, bi ja māmādī Oja. Bi xemp'ɥya, bi un'nɥ hup'ɥ ja rā mɛxa. 31 Nu'a rā ora'a p'ɥya, bi xohyø n'yomfɛnī ngue bi bādī te'o. Pɛ 'bexpi m'mɛrpətho rā Jesús. 32 Dī n'yɛmbī n'na ngu n'na p'ɥya:

—Pɛ uanguī hurcā mā mməiui mɛnte dará yahɥ gā rā 'yu, 'nɛ bi xīcui temā hyā nt'ot'i p'ɥ ja rā Maca Libro.

33 Ya hīnte māmī dø'mī. Bī mengui 'bexque'a, i ma Jerusalén. Bi dīnī ngue ya xī mpɛti'ɥ 'dɛ'mā'da yø xādi rā Jesús co 'nɛ'ɥ mī'da yø n'yohɥ. 34 A nūya xī mpɛti p'ɥya, bi 'yɛmbya ja bi zøhø:

—Majuānī xā bɛnnate rā Hmu n'yø. Ya xā nnu rā Bɛdu.

35 A nūya ja bi zø p'ɥya, xquet'a bi mā te xi thop'ɥ ja rā 'yu. Bī mā ngue hīnguī pādī te'o nā rā Jesús mɛnte yaui, bi bādī, ja gue'mø mī xenna thuhmɛ.

Ya bi zømp'ɥ 'bɥhyø xādi rā Jesús.

36 Mɛnte tobe di yahnītho'ɥ yo nc'ɛi, ngue mma te xī nū, mī dāmbɛnī p'ɥya, ya 'bāp'ɥ māde rā Jesús. Bi zengua p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—Dā hyu nī mməihɥ ya —bi 'yɛmbi.

37 A nū'ɥ yø xādi p'ɥya, di fetyø mməi ngue su. I ɛnā ngue rā 'yø'a hɛtī. 38 Pɛ rā Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue guī sūhɥ? ¿Hanja ngue guī ɛmhmu ngue hīmma juānī dí 'bɥcā ua? 39 Dāmī nurcāhɥ

ma 'yε 'nεhma gua. Gui nnuh_u ngue xquecthocä. Damī thānj_u n'namhma guī nnuh_u ngue guecä. A nu'a rā 'yø, rā ndahitho'a, hīn'y_u rá do'yo'a. Pε nuḡā guī nnuh_u ngue drá ja'i.

⁴⁰ Mi juadi bi xi'a ngu'a p'uya, bi 'yutyø 'yε 'nεhyø gua ha bi mε yø clavo. ⁴¹ Pε nu'uyø xädi hinga ε'εc'εi xanho, ngue'a gui johya 'nε εna sudyø n'yomfεni. Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua hinguī ts'u ua te ga sigä ts'u? —bi 'yεmbi.

⁴² Bi unna n'na xεqui rā hua ngue nthaxi p'uya, 'nε bi unna n'na mhmε rā t'afi t'asa. ⁴³ Bi hyamp'uya, yø hmī yø dä yø xädi p'u ha bi zi. ⁴⁴ Bi 'yεmbuya:

—Nuna te dá thocä ya, guehna rā hya ya xtá xi'ah_u m'met'o na. Ya xtá xi'ah_u ngue mī jatho di nja'a te nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro. Porque rā Moisés co 'nε'u mī'da yø pøngahya Oja, bi 'yot'a te ja ngue ga thocä, xquet'a ngu'a mmamp'u ja yø Salmo.

⁴⁵ Bi xojpa yø n'yomfεni p'uya, ngue da dinī te mmamp'u ja rā Maca Libro. ⁴⁶ Bi 'yεmbuya:

—Ya ngu'a nt'ot'i ngue rā Cristo i ja ngue da tho. Rá hyu pa p'uya, di bεnnate p'u da nt'ägui. ⁴⁷ Guehna rā hya da thaspabi yø ja'i 'bwi ndap'u bi zä yø nación, conná nt'edi rā Jesús, nu to da hyep'u rā nts'o ga 'yo, di punnbabi yø ts'oqui. Pε rá māditho da manna hya p'u Jerusalén. ⁴⁸ Nuyá, go gui xihmu yø ja'i na te gā nuh_u dá thocä ya. ⁴⁹ Nuna rā hya bi yat'ah_u ma Papágä, ga ma penhnä naya. Pε 'yogui 'uehm_u ua ja rā hnīni Jerusalén asta gue'mø bi n'na'ah_u rā ts'edi di 'yε mahets'i, ya guī mmähä p'uya.

B̄i ma m̄h̄ets'i rā Jesús.

⁵⁰ B̄i ḡujp̄m̄ m̄i 'b̄h̄yø x̄ädi rā Jesús, i m̄ap'̄m̄ jonna hn̄in̄i Betania. B̄i macyø 'yε p'̄m̄ya ngue di j̄ap̄i. ⁵¹ M̄ente di j̄ap̄m̄ya, h̄εtho ha i nangui, b̄i ma mah̄ets'i. ⁵² M̄i juadi bi danne'̄m̄ yø x̄ädi, b̄i mengui, i ma Jerusalén. Janjuani ngue di johya. ⁵³ N'na pa ngu n'na pa, i pa n̄ija ngue b̄adi ja m̄ammadi Oja.

Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i
New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi,
Tenango)

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Tenango

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Tenango [otn], Mexico

Copyright Information

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Tenango

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
dd38228d-a3b1-5d0f-91ce-4040e165ce0f